

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์: กรณี ประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทแวดล้อมและสถานการณ์ ของประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่าน 2) วิเคราะห์พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และ เครื่องดื่มกึ่งกำลังของกลุ่มผู้แสดงทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งเรือ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์และเครื่องดื่มกึ่งกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งเรือ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านนวัตกรรมชุมชน (Community Innovation)
 2. แนวคิดด้านกระบวนการจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิค (Chaordic Organization Process)
 3. แนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเซกิ (Knowledge Management: SECI model)
 4. แนวคิดด้านวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Cultural Creatives)
 5. แนวคิดด้านการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) และกลยุทธ์การสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออกตดาวา (Ottawa Charter)
 6. ความเป็นมาและลักษณะของการแข่งเรือในต่างประเทศและในประเทศไทย
 - 6.1 ลักษณะและสถานการณ์ของการแข่งเรือในต่างประเทศ
 - 6.2 ลักษณะและสถานการณ์ของการแข่งเรือในประเทศไทย
 - 6.3 ลักษณะและสถานการณ์และผลกระทบจากประเพณีการแข่งเรือ จ.น่าน
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดด้านนวัตกรรมชุมชน (Community Innovation)

นวัตกรรมชุมชน (Community Innovation) เป็นสิ่งที่ครอบคลุมผลผลิตทางความคิดของ คนในชุมชน ซึ่งอาศัยอยู่ในระบบสังคมที่มีความซับซ้อน แต่มีอิทธิพลต่อนโยบายและพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพของประชาชน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนและ กลุ่มเป้าหมาย (Pete Plastrik and Theodore Staton, 2009)

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวจึงได้มุ่งเน้นนำประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านซึ่งเป็นนวัตกรรมชุมชนทางสังคมเฉพาะพื้นที่ (Place-based Community Innovation) มาเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดของกลุ่มผู้แสดงทางสังคม (Social Actor) ที่มีบทบาทโดยตรงในการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือในชุมชนให้เกิดการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือในชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการนำคุณค่าของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ) มาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังของคนในชุมชนซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมากในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือโดยมีผู้แสดงทางสังคมจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งในบทบาทเป็นผู้กระทำ หรือเป็นผู้ถูกกระทำนั้นเป็นนวัตกรรมด้านกระบวนการแก้ปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากกระบวนการแก้ปัญหาในงานประจำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาพฤติกรรมสุขภาพในเรื่องนั้นๆ โดยตรงโดยละเลยความสนใจด้านบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรมสุขภาพดังกล่าวจึงส่งผลให้ได้รับความร่วมมือจากผู้แสดงทางสังคมในพื้นที่ในระดับต่ำหรือขาดความยั่งยืนในการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกนวัตกรรมชุมชน ในที่นี้คือประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านมาเป็นกรณีศึกษาโดยพิจารณาจากข้อสรุปเบื้องต้นที่สะท้อนภาพของสถานการณ์ปัจจุบันของประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านที่กำลังถึงจุดหักเหจากมิติความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงทางสังคม 4 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) ด้านวิถีการดำเนินชีวิต 3) ด้านเศรษฐกิจท้องถิ่นและ 4) ด้านนโยบายท้องถิ่น กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ใน 4 มิติ คือ 1) มิติด้านสังคม 2) มิติด้านวัฒนธรรมชุมชน 3) มิติด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น และ 5) มิติด้านสุขภาพซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือและนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นโดยที่ยังไม่มีหน่วยงานใดแสดงตัวเป็นเจ้าภาพที่ชัดเจนในการนำทีมเพื่อแก้ปัญหาซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาเอกสารวิชาการและบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องร่วมกับการสำรวจเบื้องต้นและการสังเกตในงานประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านจำนวน 4 ครั้งตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น (รัตนพรทองเขียว, 2553)

อนึ่ง ข้อสรุปเบื้องต้นที่สำคัญจากการสำรวจเบื้องต้นคือทำให้มองเห็นภาพปรากฏการณ์ของประเพณีการแข่งขันเรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นลักษณะของปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Phenomena) ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามบริบทของชุมชนเมืองประกอบต่างๆ ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน (Diversity) มีความซับซ้อน (Complex) และมีความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบเหล่านั้นในเชิงที่ไม่เป็นเส้นตรง (Non-linear) ที่สำคัญคือเป็นนวัตกรรมชุมชนที่มีพื้นฐานการก่อเกิดบนค่านิยม และศรัทธาในระบบความเชื่อและศาสนา (Belief & Religion) โดยมีการกระทำอย่างต่อเนื่องติดต่อกันมาเป็นเวลานานมากกว่า 200 ปี และจัดประสบการณ์ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติผ่านการปฏิบัติจริงในกระบวนการทางสังคมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านและชุมชนได้อย่างแน่นแฟ้นและเกี่ยวโยงกันด้วยระบบครอบครัวและเครือญาติ (Family & kinship System) แต่เมื่อสังคมท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ที่มีอิทธิพลต่อจุดหักเหที่ทำให้ประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านกลายเป็นปัจจัยเอื้อที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อด้านสังคมและด้านสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเวทีที่เอื้อต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีทัศนะว่า ประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน ในฐานะที่เป็น นวัตกรรมชุมชนที่มีคุณลักษณะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสังคมจังหวัดน่าน ที่น่าจะเกิดพลังเพียงพอต่อการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดในการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือในชุมชนของกลุ่มแกนนำเรือแข่ง กลุ่มลูกเรือและกลุ่มผู้นำทีมกองเชียร์เรือแข่งประจำหมู่บ้านให้เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือทั้ง 5 ระยะ คือ 1) ช่วงระยะเวลาก่อนการแข่งขัน 2) ช่วงระยะเวลาระหว่างการแข่งขัน 3) ช่วงระยะเวลาที่สิ้นสุดวันสุดท้ายของการแข่งขันแต่ละสนาม 4) ช่วงระยะเวลาจัดงานฉลองเรือแข่งของหมู่บ้านและ 5) ช่วงระยะเวลาในชีวิตประจำวัน (รัตนพรทองเขียว, 2552; สุพรรณิ ไชยอำพร, 2553)

แนวคิดด้านกระบวนการจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิค (Chaordic Organization Process)
(Dee Hock, 1993)

1. ความเป็นมาของแนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิค (Dee Hock, 1993)

การจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิคเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1993 (พ.ศ. 2536) ในประเทศอเมริกา ผู้ที่บัญญัติศัพท์คำว่า "chaordic" คือ Dee Hock ผู้บริหารระดับสูง (The Corporate Executive Responsible for the Operations of the firm-CEO) ของบริษัทบัตรเครดิตวีซ่า (VISA credit card) โดยการนำคำศัพท์ 2 คำมาผสมกันคือ "Chaotic" หรือ "Chaos" หมายถึง ความยุ่งเหยิง ความสับสน ความไร้ระเบียบ และ Ordered หมายถึงความมีระเบียบ มีระบบมีกฎกติกาและมีแนวปฏิบัติ โดยที่คำสองคำจะมีความหมายตรงกันข้ามและเป็นพลังต่อต้านกัน แต่เมื่อนำมาผสมกันแล้วเกิดคำใหม่ที่มีความหมายใหม่ที่มีความกลมกลืนกัน คือ "Chaordic" สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรร่วมกันได้โดยที่ความสำคัญของความหมายและลักษณะเด่นเฉพาะของคำศัพท์เดิมทั้งสองคำยังคงอยู่และสามารถรักษาความสมดุลซึ่งกันและกันได้

Dee Hock (1993) เป็นบุคคลแรกที่ริเริ่มการนำหลักการจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิคมาใช้ในการพัฒนาองค์กรและใช้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน จุดเริ่มต้นคำศัพท์ "Chaordic" เกิดขึ้นจากการที่ Dee Hock ได้กล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสที่ได้รับรางวัลเกียรติยศ "Junior Achievement's" ที่ U.S. Business Hall of Fame และรางวัล "The Money magazine hall of fame" ในปี ค.ศ. 1991 (พ.ศ. 2534) และปี ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) ตามลำดับโดยได้เน้นบทบาทที่สำคัญของผู้นำองค์กรคือต้องมีคุณธรรม ต้องกล้าหาญที่จะลดความโลภ ความละโมภ และความเห็นแก่ได้ของตนเองในฐานะเป็นผู้นำองค์กร และต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำให้องค์กรของตนสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกและสังคม ซึ่งสาระสำคัญดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มผู้มาร่วมงานยอมรับและพร้อมเป็นแนวร่วมที่จะนำหลักการ "Chaordic Organizations" ไปพัฒนาในองค์กรอื่นๆต่อไป และ Dee Hock ได้เขียนเอกสารสิ่งพิมพ์มีชื่อว่า "Birth of the Chaordic Age (1999) with an edition" และ One from Many: VISA and the Rise of Chaordic Organization (2005)

2. คุณลักษณะของการจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิค (Dee Hock, 1993)

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิค ผู้วิจัยได้สรุปคุณลักษณะ ดังนี้

2.1 เป็นองค์กรที่มีความชัดเจนของจุดมุ่งหมาย (Purpose) และหลักการ (Principles) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนและเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก

2.2 เกิดจากการรวมกลุ่มกันเอง (Self Organization) มีการบริหารจัดการ และควบคุม กำกับดูแล กันเองภายในองค์กรทั้งในกลุ่มย่อยและในภาพรวมขององค์กร (Self-governance)

2.3 เริ่มต้นทำงานขึ้นพื้นฐานโดยสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มย่อยขององค์กรสามารถ ดำเนินการได้และมีความเป็นไปได้ที่จะทำงานให้สำเร็จ

2.4 สร้างพลังให้เกิดขึ้นจากสมาชิกทั่วองค์กรแล้วเชื่อมโยงพลังให้รวมเข้าเป็นพลัง หนึ่งเดียวขององค์กร

2.5 จุดมุ่งหมาย (Purpose) และหลักการ (Printciples) ขององค์กรมีความยั่งยืนและ สามารถปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นได้ง่ายตามสถานการณ์ทั้งรูปแบบและบทบาทหน้าที่ขององค์กร

2.6 มีความยุติธรรมในการกระจายอำนาจตามสิทธิอันชอบธรรมและมีหน้าที่ที่ต้อง รับผิดชอบต่อสังคมและการให้รางวัลตอบแทน

2.7 มีการรวมตัวกันอย่างกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างการรวมตัวทำงาน ร่วมกันและการแข่งขันกัน

2.8 สมาชิกเกิดการเรียนรู้ในการปรับตัวและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆให้เกิดขึ้น และ ขยายผลการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน

2.9 สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์และร่วมกัน ดูแลทุกมิติชีวิตในโลก

2.10 ให้อิสระภาพในการพัฒนา ประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆที่สร้างสรรค์และมีอิสระในการ ตัดสินใจ

2.11 สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนท่ามกลางความ หลากหลาย ความซับซ้อน และการเปลี่ยนแปลง

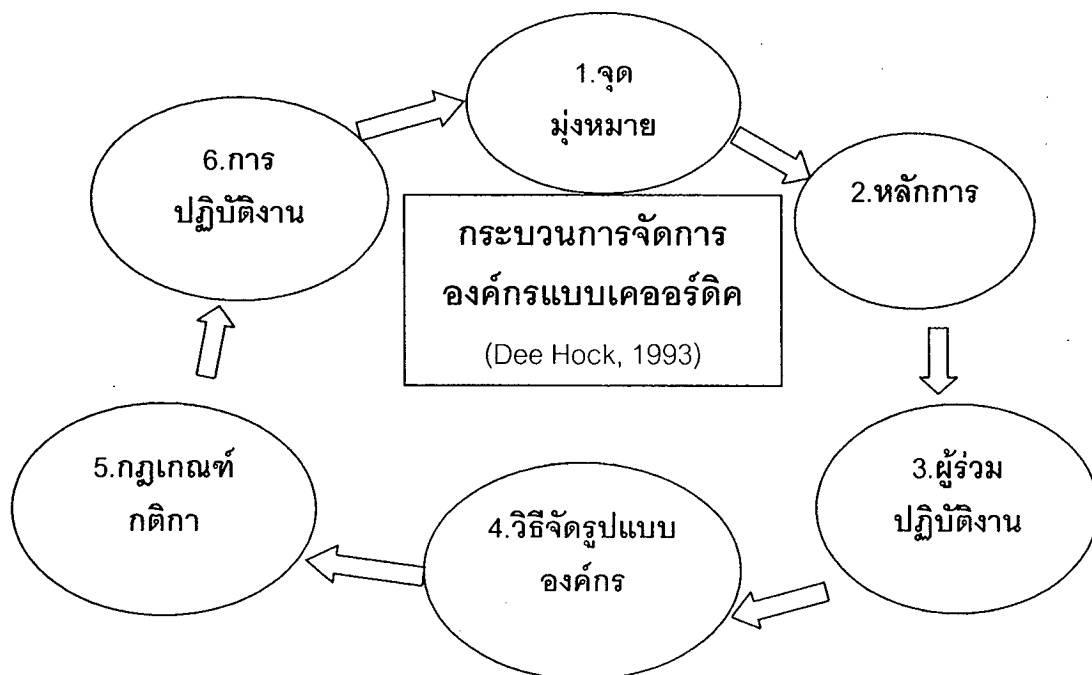
2.12 ทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างสอดคล้องกลมกลืนและสร้างสรรค์ระหว่าง ความขัดแย้ง (Conflict) กับความเป็นสิ่งที่แปลกไปจากสภาวะปกติคือมีความต่างกันอยู่ในสิ่ง เดียวกัน หรือความเป็นขั้วตรงข้ามกัน (Paradox) ในสิ่งเดียวกัน

2.13 ปราศจากการบริหารแบบสั่งการและวิธีการสั่งการ (http://p2pfoundation.net/Chaordic_Organizations_-_Characteristics)

3. ความหมายและองค์ประกอบขององค์กรแบบเคอร์ติค

จากการทบทวนแนวคิดการจัดการ องค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) ไม่ได้มีการเขียนข้อความระบุความหมายโดยตรงของการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติคไว้แต่อย่างใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายขององค์กรแบบเคอร์ติคโดยอาศัยข้อสรุปจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) ในทัศนะของผู้วิจัย ดังนี้

การจัดการองค์กรแบบเคอร์ติคหมายถึงการจัดการในองค์กรที่เกิดจากการสมาชิกสมัครใจรวมตัวกันเองอย่างมีอิสระโดยมีข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการขององค์กรที่มีความมั่นคงและชัดเจนในการทำงานบนพื้นฐานที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาองค์กรและสังคม โดยยึดหลักการทำงานร่วมกันอย่างอิสระ ให้เกียรติเคารพตนเองและผู้อื่น มีความยืดหยุ่นสูงสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้ได้ท่ามกลางธรรมชาติของความแตกต่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกองค์กร ที่มีสถานการณ์ต่างๆ ที่มีทั้งส่วนของความไร้ระเบียบแต่ในขณะเดียวกันก็มีส่วนของความมีระเบียบรวมอยู่ด้วย นอกจากนั้นยังได้รับอิทธิพลของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งภายในและภายนอกองค์กร แต่สมาชิกองค์กรยังคงสามารถร่วมกันและช่วยกันจัดการดูแลกันเองโดยการใช้พลังสร้างสรรค์จากสองขั้วตรงกันข้ามดังกล่าวมาสร้างพลังขับเคลื่อนทำให้เกิดพลังใหม่ที่เป็นพลังเสริมซึ่งกันและกันในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมขององค์กรโดยมีกระบวนการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตบนพื้นฐานของ 6 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมายหลักการ ผู้ร่วมปฏิบัติงาน วิธีจัดรูปแบบองค์กร กฎเกณฑ์กติกา และการปฏิบัติงาน (วิจารณ์ พานิช, 2552) โดยองค์ประกอบทั้ง 6 ประการ มีความสัมพันธ์กันตามภาพ ดังนี้

ภาพ 1 แสดงองค์ประกอบของกระบวนการจัดการองค์กรแบบเคอร์ดิค
(Chaordic Design Process) Dee Hock (1993)

ที่มา: <http://designwithdialogue.com/2010/02/hosting-the-chaordic-organization/>

จากภาพความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 6 มิติของกระบวนการเคอร์ดิค (Chaordic Organization) มีรายละเอียดแต่ละมิติ ดังนี้

1. ความมุ่งหมาย (Purpose)

องค์กรต้องร่วมกันกำหนด จุดมุ่งหมายให้ชัดเจน สามารถสื่อสารกันด้วยภาษาที่เข้าใจได้ง่าย มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในสิ่งที่สมาชิกจะทำร่วมกันเพื่อชุมชน ซึ่งเป็นการแสวงหาคคุณค่า และกำหนดข้อผูกมัดร่วมกันของความเป็นชุมชน

2. หลักการ (Principles)

องค์กรต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างชัดเจนเกี่ยวกับหลักการและแนวทางการปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในทีมและต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

3. ผู้ร่วมปฏิบัติงาน (Participants)

สมาชิกขององค์กรและชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมกันกำหนดประเด็นในการพัฒนาซึ่งประเด็นการพัฒนาจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่องและคำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นต่อกลุ่มและองค์กรจากการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ

4. วิธีจัดรูปแบบองค์กร (Organization Concept)

องค์กรต้องแสดงลักษณะของความสัมพันธ์ไมตรีของสมาชิก และสิ่งที่ได้รับความเชื่อถือในด้านความถูกต้อง ยุติธรรมและมีประสิทธิผลต่อความสำเร็จและต้องมีความสอดคล้องกันของจุดมุ่งหมายและหลักการขององค์กร

5. กฎเกณฑ์และกติกาที่เป็นแนวปฏิบัติขององค์กร (Constitution)

องค์กรต้องรวบรวมหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติของแนวคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะที่มีความถูกต้อง มีความเป็นเจ้าของและมีความสัมพันธ์กันของสมาชิกทั้งหมดที่เกิดขึ้นในองค์กรให้มีความถูกต้องทั้งตามกฎหมายและต้องแสดงให้เห็นว่ามีปรากฏอยู่จริงในองค์กร

6. การปฏิบัติงาน(Practices)

ทุกกิจกรรมและผลลัพธ์ตลอดจนบริการต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนต้องเป็นจุดมุ่งหมายร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมและองค์กร ซึ่งเป็นการปฏิบัติร่วมกันที่สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในองค์กร

4. การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993)

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) ในการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ กรณีประเพณีการแข่งขันเรือจังหวัดน่าน เนื่องจากผลการศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) มีความเหมาะสมที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนประเพณีการแข่งขันเรือซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันกำลังเกิดวิกฤตผลกระทบ 4 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านสุขภาพดังรายละเอียดตามผลการศึกษาเบื้องต้นที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 นั้นในทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็นต่อสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้แสดงทางสังคมที่มีบทบาทโดยตรงกับการขับเคลื่อนประเพณีการแข่งขันเรือของชุมชนในหมู่บ้านต่างๆ และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้แสดงทางสังคมจากหมู่บ้านต่างๆ กับคณะทำงานในหน่วยงานผู้จัดการแข่งขันนั้นส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจในเป้าหมายการทำงานระหว่างกันและกันเช่นประเด็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการบริหารจัดการกระบวนการจัดการแข่งขัน การเข้มงวดกฎระเบียบต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี โดยที่กลุ่มผู้แสดงทางสังคมส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อยในการนำเสนอหรือแสดงความเห็น ไม่เห็นด้วยกับกฎกติกาที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละปี จากการสังเกตของผู้วิจัยในระหว่างการศึกษาเบื้องต้น

พบว่าหลังเสร็จสิ้นการแข่งขันนัดปิดสนามในแต่ละปีจะไม่มีความเวทีในการเสวนาพูดคุยและสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่จัดกับกลุ่มผู้แสดงทางสังคมในหมู่บ้านต่างๆ ทำให้ปัญหาความขัดแย้งไม่ได้รับการแก้ไขแต่จะมีการจัดเวทีพบกันในการประชุมตัวแทนเรือแข่งในปีถัดไปเพื่อแจ้งกฎกติกาการแข่งขันและจับสลากเลือกคู่แข่งขันซึ่งตัวแทนของหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เข้าร่วมประชุมดังกล่าว

นอกจากนั้นยังเกิดปรากฏการณ์ในเชิงลบในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือซึ่งผู้วิจัยเปรียบเสมือนเป็นสภาพที่ไร้ระเบียบมีความยุ่งเหยิง สับสน วุ่นวายของสังคมในความหมายของแนวคิดการจัดองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) คือ การใช้ช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือเป็นพื้นที่นัดพบปะ สังสรรค์ ต้มเหล้าเบียร์ เล่นการพนันจากการแข่งเรือ หรือมีความขัดแย้งจนมีการทะเลาะเบาะแว้ง ชกต่อยกัน หรือมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนเมาแล้วเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุทางจราจร สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบทางด้านสังคมและด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือ

อย่างไรก็ตามประเพณีการแข่งขันเรือยังได้สะท้อนปรากฏการณ์ที่เป็นปฏิสัมพันธ์ในทางบวกคือมีประชาชนจากหมู่บ้านต่างๆ เป็นจำนวนมากทั้งมาจากหมู่บ้านที่มีเรือแข่งและไม่มีเรือแข่ง มาเที่ยวชมเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือโดยนั่งชมเรียงรายตามแนวตลิ่งทั้งสองฝั่งของแม่น้ำน่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแข่งเรือนัดเปิดสนามและนัดปิดสนามซึ่งเป็นสนามการแข่งขันเรือระดับจังหวัดจะมีประชาชนเข้าชมงานเป็นจำนวนมากว่าการแข่งเรือในสนามแข่งขันระดับอำเภอและระดับตำบล ดังนั้น ในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือจึงเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ให้ประชาชนมาร่วมพบปะพูดคุยและเกิดความสนุกสนานจากการช่วยกันเชียร์เรือแข่งจากหมู่บ้านต่างๆ ที่ตัวเองชื่นชอบซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีวิถีการขับเคลื่อนที่เป็นธรรมชาติและมีประชาชนจำนวนมากจากหมู่บ้านต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าปรากฏการณ์ที่ประชาชนจำนวนมากมาจากหลากหลายพื้นที่โดยสมัครใจเพื่อมารวมกลุ่มกันด้วยบรรยากาศที่เกิดความสนุกสนานร่วมกันจากการเชียร์เรือแข่งและพบปะสังสรรค์กันจนเกิดการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันตลอดจนยอมรับและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกันในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นปรากฏการณ์ที่มีความหมายในเชิงบวก มีความเป็นระเบียบของสังคมในความหมายของแนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993)

ผู้วิจัยมีทัศนะว่าถ้ามองในมิติเชิงโครงสร้างของสังคม ปรากฏการณ์ทั้ง 2 สถานการณ์ ได้สะท้อนภาพของการอยู่ร่วมกันในสังคมท้องถิ่นเป็นการที่มีความหลากหลายแตกต่างกันขององค์ประกอบในสังคมและมีความซับซ้อนที่แต่ละองค์ประกอบต่างก็มีความสัมพันธ์กันในเชิงที่ไม่เป็นเส้นตรงจึงยากที่จะคาดการณ์ปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในสังคมได้ ดังนั้น สภาวะของการอยู่ร่วมกันบนความไร้ระเบียบในรูปแบบต่างๆ ท่ามกลางความมีระเบียบวินัย และกฎกติกาของสังคมนั้นๆ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนลักษณะของความเป็นขั้วตรงข้ามกัน (Paradox) ในสิ่งๆ เดียวกัน คือ นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน) ซึ่งในหลักการของการจัดองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) นั้นจะต้องสร้างทักษะในการดึงพลังของขั้วตรงข้ามที่มีอยู่ในนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน) ออกมาพัฒนาให้เป็นพลังที่สร้างสรรค์เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาต่อยอดและยกระดับนวัตกรรมชุมชนในลักษณะที่เป็นพลังเสริมกัน (Synergy) ซึ่งสะท้อนภาพแนวคิดที่สอดคล้องของการจัดองค์กรแบบเคอร์ติคได้อย่างเป็นรูปธรรม (รัตนพร ทองเขียว, 2552)

อย่างไรก็ตาม หากได้มีการนำกระบวนการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติคไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลุ่มผู้แสดงทางสังคมในชุมชนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนประเพณีการแข่งขันในชุมชนในฐานะของนวัตกรรมชุมชนที่มีการปฏิบัติสืบทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลานานมากกว่า 200 ปี นั้นน่าจะช่วยให้กลุ่มผู้แสดงทางสังคมในหมู่บ้านที่เป็นเจ้าของนวัตกรรมชุมชนนั้นๆ เกิดความตระหนักรู้อย่างเท่าทันต่อวิกฤตผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้ง 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านเศรษฐกิจท้องถิ่นและด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ที่เกิดจากการขับเคลื่อนนวัตกรรมชุมชนดังกล่าวท่ามกลางแรงกระแทกจากอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้านทั้งจากระบบทุนนิยม หรือกระแสการท่องเที่ยวเชิงพานิชย์ ที่กระทบต่อค่านิยม ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านทั้งที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่าถึงแม้ว่าสิ่งที่มากระทบเหล่านั้นยากเกินที่จะควบคุม แต่หากมีการกระตุ้นและสร้างความตระหนักรู้อย่างเท่าทันให้เกิดขึ้นกับคนในหมู่บ้านที่เป็นเจ้าของนวัตกรรมชุมชนดังกล่าว โดยการเพิ่มศักยภาพและทักษะในลักษณะของการจัดประสบการณ์ร่วมกันเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงในการพัฒนาต่อยอดและยกระดับนวัตกรรมชุมชนที่มีอยู่ชุมชนมายาวนานให้เป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้เครื่องมือเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขัน

แต่ในกรณีที่จะนำองค์ประกอบทั้ง 6 ประการ ของกระบวนการองค์การเคอร์ ตามแนวคิดของ Dee Hock (Dee Hock, 1993) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเพณี การแข่งเรือในฐานะที่เป็นนวัตกรรมชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์นั้นในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อหายังไม่ครอบคลุมและมีพลังไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่ การส่งเสริมสุขภาพเชิง สร้างสรรค์ในชุมชนเนื่องจากผลการศึกษาที่พบว่าประเพณีการแข่งขันเรือมีสาระสำคัญ 4 มิติดัง นั้น เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นว่าการที่ชุมชนสามารถสืบทอดประเพณีการแข่งขันเรือมาจากบรรพบุรุษเป็น เวลานานมากกว่า 200 ปีได้นั้นน่าจะมีองค์ประกอบที่สำคัญเพิ่มขึ้นอีก เช่น

1. ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน (Sense of Belonging) ในเรือแข่งของแต่ละหมู่บ้าน หรือชุมชนที่ให้ความสำคัญกับเรือแข่งของหมู่บ้านในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของทุกคนและผู้วิจัย ได้สังเกตเห็นในขณะอยู่ระหว่างการสังเกตการณ์สถานการณ์จริงของงานประเพณีการแข่งขันเรือปี พ.ศ.2552-2554 นัดเปิดสนามและนัดปิดสนาม รวมจำนวน 6 ครั้ง จึงได้สังเกตเห็นภาพที่สะท้อน ออกมาจากสมาชิกกองเชียร์ประจำหมู่บ้านในขณะที่ยกย่องเชียร์เรือแข่งของหมู่บ้านตนเองในขณะ เรือกำลังแข่งขันลงมาตามลำน้ำน่าน

2. การมีจิตวิญญาณของความเป็นคนเมืองน่าน(Human Spiritual of Nan people) ในการรักษาประเพณีแข่งเรือไว้ได้โดยการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อเนื่องกันโดยไม่ยอมให้ขาดหายไป หรือล่มสลายไปตามกาลเวลาในรูปแบบของการปลูกฝังการสืบทอดที่ไม่เป็นทางการแต่เป็นการ กระทำให้เห็นอย่างต่อเนื่องในวิถีการดำเนินชีวิตตามปกติที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน

3. รูปแบบของวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Culture) ที่แสดงออกถึงการบูรณาการ องค์ความรู้ใน 2 มิติรวมเป็นเนื้อเดียวกันได้อย่างกลมกลืน คือ มิติที่เป็นนามธรรม (Abstract) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (Tacit Knowledge) เช่น ความเชื่อ (Believe) ค่านิยม (Value) อุดมการณ์ (Ideology) พิธีกรรมต่างๆ (Worship) และมิติที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ที่เป็นผลมาจากการบูรณาการความรู้ที่ฝังแน่นกับความรู้ด้านอื่นๆ ที่หลากหลายทางวิชาการและประสบการณ์ของคนเช่นการสร้างเรือที่มีรูปร่างของเรือที่เป็นเอกลักษณ์ของเรือเมืองน่านที่มีหัวเรือเป็นรูปพญานาค หูคอเป็นสง่า อ้าปากโง้ง เรียกว่า "หัวโถ้" และหางพญานาคโค้งงอนสูงที่อ่อนช้อย เรียกว่า "หางวัลย์" การจัดการแข่งเรืออย่างต่อเนื่อง การเตรียมฝีพายหรือลูกเรือประจำหมู่บ้าน การกำหนดสนามการแข่งขันเรือ เป้าหมายการแข่งขันเรือ กติกาและกฎระเบียบในการแข่งเรือ เป็นต้น ดังนั้น ในทัศนะของผู้วิจัย จึงเห็นว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย อย่างยิ่งในการที่จะประยุกต์ใช้ประเพณีแข่งเรือ จังหวัดน่านเป็นกลไกในฐานะที่เป็นนวัตกรรม ชุมชนเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนได้จริงหรือไม่ภายใต้เงื่อนไขของบริบท

แวดล้อมที่นำมาซึ่งกระบวนการชุมชนที่มีองค์ประกอบมากกว่าองค์ประกอบทั้ง 6 ประการ ในกระบวนการตามแนวคิด องค์การเคอร์ติคของ Dee Hock (Dee Hock, 1993) ที่ได้นำเสนอมา ข้างต้น

แนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเซกิ (Knowledge Management: SECI model)
(Nonaka Takeuchi, 1995)

1. ความเป็นมาของแนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเซกิ: SECI model
(Nonaka Takeuchi, 1995)

แนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเซกิ: SECI model (Nonaka Takeuchi, 1995) เกิดจากนักคิดชาวญี่ปุ่น คือ ศาสตราจารย์ ดร.อิคุจิโร โนนากะ (Professor Dr. Ikujiro Nonaka) เป็น คณบดีศูนย์วิจัยด้านความรู้และนวัตกรรม (CKIR) ที่ Helsinki School ประเทศญี่ปุ่น สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยเบิร์กลีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีประสบการณ์ ทำงานเป็นอาจารย์ นักวิชาการ ที่ปรึกษาเป็นผู้เชี่ยวชาญในองค์กรจนได้รับการยอมรับในบทบาท เป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดการความรู้ของประเทศญี่ปุ่นและระดับโลกในด้านยุทธศาสตร์การจัดการ ความรู้และนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมขององค์กรด้วยการเพิ่มศักยภาพทุนมนุษย์ระดับปฏิบัติการ ซึ่งถือว่าการผลงานที่ประสบความสำเร็จในมิติขององค์กรสมัยใหม่นอกจากนั้นได้เป็นแกนนำ ในการลงทุนทางความรู้กับภูมิปัญญาปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการความรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติและการสร้างองค์ความรู้จากบทเรียนที่เป็นความสามารถที่ทำได้ในตัวตนและทำให้เป็น องค์ความรู้ที่เป็นพลังสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมขององค์กร

จุดเริ่มต้นของแนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเซกิของศาสตราจารย์ ดร.อิคุจิโร โนนากะ (Professor Dr. Ikujiro Nonaka) นั้นเป็นการผสมผสานแนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) และแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) (Drucker, Peter, 1969) ซึ่งนักคิดทั้ง 2 เป็นผู้บุกเบิกในการนำเสนอแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ จนเป็นที่ยอมรับ แพร่หลายทั่วโลก โดยที่ ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) เป็นผู้นำเสนอโมเดลการจัดการความรู้ด้วย วิชา 5 แบบ (The Fifth Discipline) (Senge, P., 1990) และปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) เป็นนักกฎหมายแต่เป็นนักคิดที่เป็นผู้บูรณาการศาสตร์ทางสังคมวิทยาและศาสตร์หลายแขนงสู่ การบริหารจัดการองค์กร)

2. ความสอดคล้องของแนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเซกิ: SECI model (Nonaka Takeuchi, 1995) กับแนวคิดการจัดการความรู้ของนักคิดอื่นๆ

อิกุจิโร โนนากะ (Professor Dr. Ikujiro Nonaka) (Nonaka Takeuchi, 1995) ได้นำแนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเซกิผสมผสานกับแนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) และแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker, 1969) ซึ่งนักคิดทั้ง 2 เป็นผู้บุกเบิกในการนำเสนอแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ จนเป็นที่ยอมรับแพร่หลายทั่วโลก โดยที่ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) เป็นผู้นำเสนอโมเดลการจัดการความรู้ด้วยวิชา 5 แบบ (The Fifth Discipline) และปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) เป็นนักกฎหมายแต่เป็นนักคิดที่เป็นผู้บูรณาการศาสตร์ทางสังคมวิทยาและศาสตร์หลายแขนงสู่การบริหารจัดการองค์กร ส่วนรายละเอียดพื้นฐานแนวคิดของ ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) และแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker, 1969) มีดังนี้

2.1 แนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990)

ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) เป็นผู้เสนอโมเดลการจัดการความรู้ด้วย 5 วิชา (The Fifth Discipline) (Senge, P., 1990) ซึ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อ่องแท้เป็นนายตนเอง การทำงานและเรียนรู้เป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์กร เน้นการสร้างเครือข่าย และการคิดอย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาจิตและวิถีคิด นอกจากนั้นแนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) จะเน้นให้ความสำคัญกับมิติชุมชนและพลังการเรียนรู้เป็นทีม หรือความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สะท้อนอยู่ในมิติต่างๆของการจัดการความรู้ หากเป็นองค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์องค์กรและเครือข่าย ก็จะเน้นวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันสร้างขึ้นจากกลุ่มคนและกลุ่มผู้ปฏิบัติซึ่งเรียกว่า “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) ส่วนในด้านการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงก็จะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำเป็นกลุ่ม (Collective Leadership) เป็นต้น ดังนั้นผู้นำองค์กรที่บริหารและประสานพลังการผลิตของเครือข่ายในแนวทางดังกล่าวนี้ ก็จะต้องเป็นกลุ่มบริหารระดับกลางที่มีสไตล์การจัดการความรู้แบบผู้นำจากข้างหลัง (Lead from behind, Lead from back) และมีความเป็นผู้นำที่สามารถจัดกระบวนการร่วมคิด และร่วมทำหรือเป็นผู้อำนวยการความสะดวกให้กับชุมชนผู้ปฏิบัติ มากกว่าการที่จะเป็นผู้นำแบบสั่งการดังเช่นองค์กรในยุคอดีต ดังนั้น ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) จึงเป็นนักคิดที่มีบทบาทสูงในการเป็นผู้เติมเต็มความเป็นชุมชน (Community Dimension) เข้าไปบูรณาการสู่ความเป็นเนื้อเดียวกันขององค์กรสมัยใหม่

ซึ่งในทัศนะผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Senge, P., 1990) มีความสอดคล้องกับหลักการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติคที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกทุกคนให้มีบทบาทในการเป็นผู้นำองค์กร ทุกคนเสมอภาคกันในการแสดงความคิดเห็นและเน้นความสำคัญให้มีการนำความคิดเห็นจากสมาชิกในหน่วยงานระดับล่าง พนักงานระดับปฏิบัติงานมาเป็นส่วนสำคัญในการวางแผนกำหนดนโยบาย

2.2 แนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Drucker, Peter, 1969)

ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) เป็นนักกฎหมายชาวออสเตรเลียแต่ทำงานด้านประกันภัย ทำให้มีความสนใจที่จะพัฒนาความรู้ทางด้านสังคม จนได้รับการยอมรับว่า เป็นนักสังคมวิทยาที่ให้แนวทฤษฎีทางสังคมหลังยุคอุตสาหกรรมใหม่ที่มีพลังมากที่สุดคนหนึ่ง และได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่สามารถบูรณาการมิติสังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเวศวิทยามนุษย์และชุมชน และศาสตร์อีกหลายแขนงเข้าสู่ศาสตร์และศิลป์ด้านการบริหารจัดการ นอกจากนั้น ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) ยังเป็นผู้นำเสนอแนวคิดรูปแบบการจัดการองค์กรแบบใหม่ คือ รูปแบบการจัดการบริษัทแบบร่วมทุนและมีความเป็นหุ้นส่วนกัน โดยเน้นเป้าหมายขององค์กรธุรกิจที่ไม่มุ่งผลประโยชน์และกำไร ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับในระดับสูงของของผู้บริหารธุรกิจทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทธุรกิจขนาดใหญ่ของโลก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดในการดำเนินงานต่างๆ แบบเครือข่ายภาคีและความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาต่างๆของบริษัทธุรกิจขนาดใหญ่ของโลกนั้น ส่วนมากแล้วจะมีพื้นฐานแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) (Drucker, Peter, 1969) นั่นเอง ดังนั้น ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) จึงเป็นนักคิดที่ทำให้มิติชีวิตและระบบนิเวศวิทยาทางสังคมมนุษย์ (Human Ecology) เข้าไปแทนที่ความเป็นเครือข่ายธุรกิจ

จากการศึกษาแนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) และแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) (Drucker, Peter, 1969) จะเห็นได้ว่านักคิดทั้งสองคนจะเน้นให้ความสำคัญในประเด็นที่เหมือนกัน คือ การให้บทบาทการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปองค์กรโดยกลุ่มแรงงานและผู้ในระดับกลางโดยเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมบูรณาการเข้าไปในกระบวนการผลิตทั้งหมดขององค์กร ซึ่งแนวคิดในประเด็นดังกล่าวนี้ก็จะสะท้อนไปสู่แนวคิดของ อิคุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) เช่นเดียวกัน เพราะว่าจากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดของ อิคุจิโร โนนากะ (Professor Dr. Ikujiro Nonaka) แนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) และแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) (Drucker, Peter, 1969) นั้น จะเห็นได้อย่างชัดเจน

ว่านักคิดทั้ง 3 มีจุดเน้นที่สอดคล้องกันคือเน้นการสร้างคน พัฒนาการเรียนรู้และให้ความเข้าใจตัวตนของคนอย่างแท้จริง ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมขึ้นจากกลุ่มบุคลากรที่เป็นแรงงานกับผู้บริหารระดับกลาง รวมทั้งเน้นการสร้างภาวะผู้นำเป็นกลุ่ม (Collective Leadership) และสร้างมิติชุมชนในองค์กรสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาโดยมีการระดมระบบเทคโนโลยีต่างๆมาใช้ในองค์กรสมัยใหม่อย่างบูรณาการ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านักคิดทั้ง 3 ท่าน ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้สถาปนาความมีที่ทางอันแน่นอนของ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Socio-Cultural and Environmental Determinants) ขึ้นในศาสตร์และศิลป์ของการบริหารจัดการในวงการเครือข่ายธุรกิจที่เป็นความหมายใหม่คือเครือข่ายภาคีและความเป็นหุ้นส่วนที่ให้ความสำคัญของผู้คนที่ปฏิสัมพันธ์กันบนระบบการผลิตในภาคธุรกิจ

ประเด็นที่สำคัญที่สุดในวิธีคิดของนักคิดทั้ง 3 คือ การให้ความสำคัญกับกลุ่มแรงงาน คนทำงานและกลุ่มผู้บริหารระดับกลางรวมทั้งเครือข่ายภาคีและความเป็นหุ้นส่วนที่ให้ความสำคัญของผู้คนที่ปฏิสัมพันธ์กันบนระบบการผลิตในภาคธุรกิจ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับแนวคิดหลักของบริษัทต่างๆในภาคธุรกิจที่จะต้องให้ความสำคัญกับงานบริการต่างๆขององค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นภาพสะท้อนระบบวิธีคิดอันเป็นสาระสำคัญของการออกแบบกระบวนการจัดการความรู้ รวมทั้งบ่งบอกถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการทรรศน์ของการพัฒนาองค์กรธุรกิจและสะท้อนวิธีคิดต่อภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในบริบทที่ต่างไปจากอดีตของสังคมโลกในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ผ่านมา

จากสถานการณ์ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในอดีตของสังคมโลกในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ผ่านมาเน้นเป็นการทำธุรกิจในลักษณะที่มุ่งทำแต่น้อยแต่ให้ได้กำไรสะสมมาก มีกำลังทุน มีกำลังซื้อ มีกำลังแข่งขันเอาตัวรอด ในที่สุด เมื่อแข่งขันกันมากขึ้นก็จะกลายเป็นมุ่งแต่ผลประโยชน์ ลดการลงทุน เพิ่มผลกำไร และมองข้ามการดำรงอยู่ของคนส่วนใหญ่ คนใช้แรงงาน ทำงานมากและทำงานหนักแต่ไม่มีรายได้เพียงพอ ไม่มีกิน คุณภาพแห่งชีวิตไม่ดี จึงเกิดการต่อสู้กันระหว่างนายทุนกับแรงงาน จึงเป็นแรงกดดันของสังคมที่อยู่ในโครงสร้าง และมีธรรมชาติที่จะก่อให้เกิดโครงสร้างความรุนแรงอยู่ในระบบของสังคมทุนนิยมได้อยู่เสมอ ดังนั้นแนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) และปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) (Drucker, Peter, 1969) และแนวคิดของอิกุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) ที่นำเสนอภัยสำคัญจากแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital) และความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization: LO) นั้นทำให้เกิดกระแสการยอมรับจากสังคมและผู้บริหารภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอยู่ในระดับสูงเพราะแนวความคิดดังกล่าวจัดว่าเป็นอีกกระแสความคิดหนึ่งที่สามารถปลดล๊อคการเผชิญหน้ากันของ

อุดมการณ์ต่างชั่วของการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ เพราะจะเป็นแนวคิดที่จะสามารถช่วยทำความเข้าใจและใช้อธิบายการผสมผสานทุนนิยมเสรีกับสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ และเป็นจุดหักเหที่สำคัญที่ผู้บริหารภาคธุรกิจอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์ขององค์กรจากเดิมที่มีวิธีคิดที่มุ่งแต่แสวงหาผลประโยชน์ ลดการลงทุน สร้างมูลค่าผลกำไรและผลประโยชน์แบบแข่งขันเอาตัวรอดของกลุ่มคนส่วนน้อยแต่มองข้ามการดำรงอยู่ของคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ขององค์กรไปสู่การสร้างคุณค่าและความมีบทบาทต่อสังคม สะท้อนการให้ความสำคัญต่อมิติความเป็นมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเน้นการมีคุณค่าทางจิตใจมากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่าภาพใหม่ขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นความเคลื่อนไหวที่อยู่ในกระแสความคิดแนวปฏิรูปสังคม และเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของสังคมในยุคหลังอุตสาหกรรมของโลก ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวมานี้ จึงเป็นภาพสะท้อนของความเป็นสังคมนิยมและความเป็นคอมมิวนิสต์ในสังคมทุนนิยมเสรี ที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนอยู่บนการขับเคลื่อนตัวของสังคมโลกในปัจจุบันนั่นเอง

ดังนั้น ผลที่สืบเนื่องมาจากอิทธิพลของแนวคิดทั้ง 3 ท่าน ดังกล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นนัย และวิธีคิดในแบบต่างๆเกิดขึ้นในภาพขององค์กรหรือบริษัทธุรกิจขนาดใหญ่มุ่งประชาสัมพันธ์องค์กรที่มุ่งสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมโดยไม่มุ่งหวังผลกำไรซึ่งนัยยะและวิธีคิดในรูปแบบดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการมีพื้นฐานความคิดมาจากแนวคิดของนักคิดทั้ง 3 ท่าน คือ อิกุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) แนวคิดของปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) (Senge, P., 1990) และปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) (Drucker, Peter, 1969)

นั่นเอง ดังนั้น ในปัจจุบัน เราจึงได้เห็นแนวโน้มในประเด็นที่สำคัญของสังคมระดับโลกสังคมระดับชาติและสังคมระดับท้องถิ่นที่มีวิธีคิดและแนวปฏิบัติออกมาในรูปแบบของสันติวิธี ความเป็นองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือความรับผิดชอบต่อองค์กรธุรกิจต่อสังคม(Corporate Social Responsibility:CSR) ความเป็นธรรมาภิบาล การพัฒนาที่ยั่งยืน วิธีเศรษฐกิจพอเพียง การกระจายอำนาจ และการจัดการความรู้ เป็นต้น

ในส่วนของวิธีคิดเกี่ยวกับ “การจัดการความรู้” ผู้วิจัยมีทัศนะว่าจะต้องมีความหมายที่มากไปกว่ามิติการจัดการความรู้คือต้องมีความหมายที่กว้างครอบคลุมไปถึงกระบวนการที่เน้นการปรับกระบวนการทรรศน์อย่างลึกซึ้งโดยที่กระบวนการทรรศน์เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานที่เป็นฐานคิดสำคัญของมนุษย์ในการกำหนดแนวคิดหรือมโนทัศน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งออกมาเป็นชุดความคิดในเรื่องนั้นๆซึ่งจะมีผลต่อการกำหนดแนวปฏิบัติหรือการกระทำใดๆ ที่มีแบบแผนมาจากกระบวนทัศน์ในเรื่องนั้นๆนั่นเอง เช่นการบริหารงานของผู้นำองค์กรแบบเก่าที่เน้น

พลังอำนาจในการสั่งการในแนวดิ่ง เมื่อปรับกระบวนการทรรศน์ในการบริหารองค์กรสมัยใหม่แล้ว ก็จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารองค์กรแบบใหม่จากการใช้อำนาจแบบสั่งการมาสู่การใช้ อำนาจทางปัญญามากขึ้นโดยเน้นการสร้างพลังแห่งความรู้ และพลังการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กร และใช้พลังแห่งความรู้ และพลังการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร โดยเน้นการสื่อสารและประสานงานภายในองค์กรในแนวราบและเน้นการเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างในองค์กรในลักษณะของความสัมพันธ์กันในเชิงที่ไม่เป็น เส้นตรง

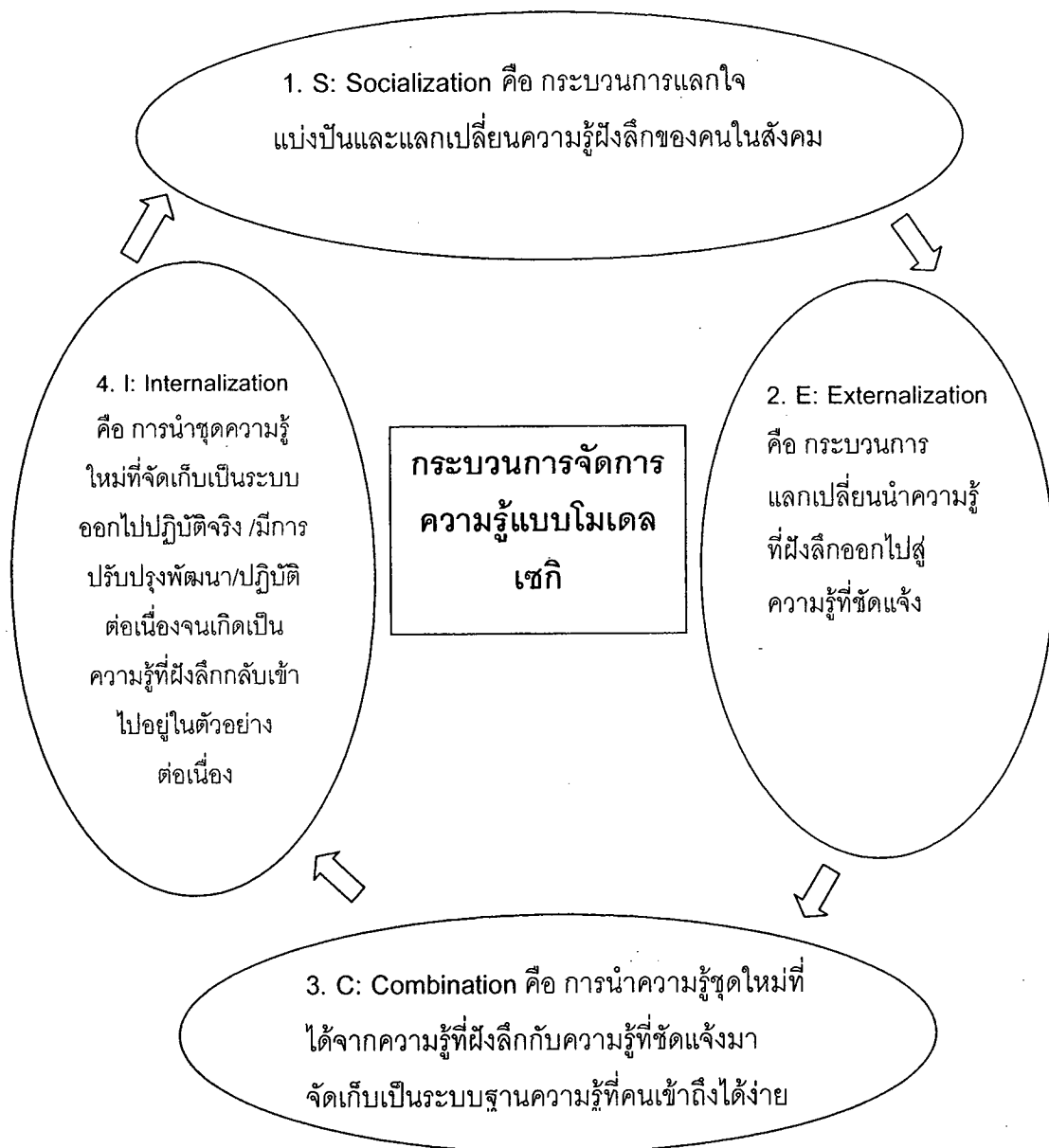
3. แนวคิดในการจัดการความรู้

อิคุจิโร โนนากะ (Professor Dr.Ikujiro Nonaka) ได้นำเสนอแนวคิดในการจัดการ ความรู้ 7 ประการ คือ 1) สร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้ 2) สร้างทีมจัดการความรู้ 3) สร้าง บรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเข้มข้นในกลุ่มพนักงานระดับล่าง 4) การจัดการความรู้ บุรณาการไปกับกิจกรรมพัฒนาสินค้า 5) เน้นการจัดการองค์กรที่มีพนักงานระดับกลางเป็นพลัง ขับเคลื่อน 6) เปลี่ยนองค์กรไปเป็นแบบพหุบาท 7) สร้างเครือข่ายความรู้กับโลกภายนอก

4. แนวคิดและองค์ประกอบของกระบวนการจัดการความรู้แบบเซกิ(SECI model)

ในปี ค.ศ.1995 (พ.ศ.2538) อิคุจิโร โนนากะ (Professor Dr.Ikujiro Nonaka) และ ฮิโรตากะ ทาเกอุชิ (Hirotaka Takeuchi) ได้ร่วมมือกันพัฒนาและนำเสนอทฤษฎีการจัดการความรู้ อย่างบูรณาการเรียกว่า โมเดลเซกิ: SECI model (Nonaka Takeuchi, 1995) โดยเน้นการจัดการ ความรู้ระหว่างความรู้ 2 แบบ คือ 1) ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) 2) ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) โดยใช้กิจกรรมและกระบวนการใน 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

องค์ประกอบที่หนึ่ง เรียกว่า เซกิ (SECI) องค์ประกอบที่สอง เรียกว่า บา (Ba) ในภาษาญี่ปุ่น หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างบริบทจำเพาะร่วมกันของผู้มีประสบการณ์ และบทเรียนในบริบทที่แตกต่างหลากหลาย โดยผ่านกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยกิจกรรม พื้นที่การเรียนรู้และ พื้นที่เสมือนเวทีเรียนรู้ และพื้นที่การเรียนรู้ทางสังคมต่างๆ และองค์ประกอบ ที่สามเรียกว่า คลังความรู้ (Knowledge Assets)

ภาพ 2 แสดงแนวคิดการจัดการความรู้โมเดลเซกิ: SECI model

ที่มา: ดัดแปลงจากแนวคิดการจัดการความรู้โมเดลเซกิ: SECI model, Nonaka Takeuchi, 1995
การจัดการความรู้, <http://www.nakarugsa.com/CIDMIS>

ดังนั้น ในการจัดการความรู้ด้วยโมเดลเซกิ (SECI - Model) (Nonaka Takeuchi, 1995) นั้นกิจกรรมและกระบวนการใน 3 องค์ประกอบดังกล่าว จะบูรณาการและยกระดับความรู้ 2 แบบ คือ ความรู้แบบความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อย่างมีพลวัตด้วยการหมุนเกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) ซึ่งโมเดลเซกิ: SECI model (Nonaka Takeuchi, 1995) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

S - Socialization ประกอบด้วยกิจกรรมซึ่งเป็นกระบวนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างเป็นธรรมชาติผ่านการปฏิสัมพันธ์และสร้างประสบการณ์ทางสังคม สร้างสมาคมการถ่ายทอด ประสบการณ์และสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายทอดสื่อสารกันได้อย่างทั่วไป แต่สามารถเรียนรู้ผ่านนิสัยใจ คอและการได้สัมผัสความเป็นทั้งหมดในตัวคน การได้เห็นน้ำใจ ความสามารถเข้าใจระบบวิธีคิด การได้เห็นการปฏิบัติ ซึ่งไม่สามารถถ่ายทอดสื่อสารกันได้โดยตรงแต่สามารถส่งผ่านกันได้ผ่าน กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

E - Externalization ประกอบด้วยกระบวนการสร้างและจัดเก็บความรู้ในรูปแบบ ต่างๆ ที่เป็นบันทึก เอกสาร และสิ่งที่สามารถเก็บรักษาได้เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงฐานความรู้และใช้ ความรู้ร่วมกัน และสามารถบริหารจัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบ

C - Combination ประกอบด้วยกิจกรรมและกระบวนการเพื่อผสมผสานและ บูรณาการความรู้ในประสบการณ์ของตัวคน (Tacit Knowledge) และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ยกระดับเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จัดเก็บรวบรวมได้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับ พัฒนาสิ่งใหม่และเพื่อการใช้งานในวัตถุประสงค์ต่างๆได้

I - Internalization ประกอบด้วยกิจกรรมและกระบวนการลงมือปฏิบัติเพื่อใช้ความรู้ ในการแก้ปัญหา หรือใช้ความรู้เพื่อชี้นำการปฏิบัติ ทำให้เกิดประสบการณ์และเกิดความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ขุดใหม่ขึ้นในตัวคนอีกครั้งหนึ่งเป็นลักษณะของการเกิดความรู้ที่ต่อเนื่องเป็น วงจร ซึ่งสามารถหมุนเกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) ต่อไปได้เรื่อยๆไม่มีที่สิ้นสุด

อนึ่ง ในเบื้องหลังหลักการคิดทฤษฎีการจัดการความรู้อย่างบูรณาการที่เรียกว่า โมเดล เซกิ: SECI model (Nonaka Takeuchi, 1995) โดยเน้นการจัดการความรู้ระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) นั้น อิคุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) และฮิโรตากะ ทาเกอุชิ (Hirotaka Takeuchi) ไม่เห็นด้วยกับการใช้คำว่า "การจัดการ ความรู้" (Knowledge Management) แต่จะใช้คำว่า "การจัดการบนฐานความรู้" (Knowledge-Based Management) เพราะเห็นว่าความรู้และสติปัญญานั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจัดการได้ แต่สามารถนำมาเป็นองค์ประกอบเพื่อบริหารจัดการปัจจัยอื่นๆ ให้ก่อปรไปด้วยการใช้ความรู้และ

วิธีแห่งปัญญาได้ และในปัจจุบัน อิคุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka, 1995) ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ระดับโลก และเป็นผู้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางความรู้ที่เป็นแนวคิดร่วมสมัย และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้นำเสนอแนวทฤษฎีสังคมวิทยาและความเป็นชุมชนกับทุนมนุษย์ในองค์กรสมัยใหม่หลังยุคอุตสาหกรรมตามแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) ด้วย แต่ความคิดของ อิคุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) จะสะท้อนวัฒนธรรมญี่ปุ่นและของโลกตะวันออกซึ่งมีความแตกต่างไปจากแนวคิดของปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) (Drucker, Peter, 1969) เนื่องจากโลกทางตะวันออกไม่ได้ผ่านขั้นตอนความเป็นสังคมอุตสาหกรรมแบบสังคมอเมริกาและสังคมยุโรป ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้ตามแนวคิดของอิคุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) จึงเป็นแนวทฤษฎีที่มุ่งเน้นที่จะสร้างองค์กรเพื่อให้องค์กรทำงานมีมิติความเป็นชุมชนและเป็นแหล่งที่ทำให้ชีวิตของคนในองค์กรนั้นเติบโตงอกงาม ความเป็นมนุษย์และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (<http://gotoknow.org/blog/wichitchawaha/348745>, 2553; http://rescom.trf.or.th/display/index.php?id_colum=281#, 2553; <http://gotoknow.org/blog/thanatbb/413651>, 2553; <http://gotoknow.org/blog/healthycom/409770>, 2553)

ในทัศนะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าการที่จะประยุกต์ใช้การจัดการความรู้โมเดลเซกิ (SECI Model) (Nonaka Takeuchi, 1995) ร่วมกับแนวคิดการจัดการองค์กรเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) ในการพัฒนานวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน) เพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขัน การที่จะทำให้เกิดพลังในการพัฒนาความรู้ไปสู่เป้าหมายนั้น จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมทำให้เห็นแนวโน้มของความสำเร็จในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันยังไม่น่าจะเกิดพลังการพัฒนาที่มากพอ เนื่องจากเป็นเพียงการมุ่งเน้นการจัดองค์กรและการจัดการความรู้ที่มีอยู่เดิมของกลุ่มผู้แสดงทางสังคม ผู้วิจัยเห็นว่ามีควมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ความรู้จากภายนอกมาหนุนเสริมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้หลากหลายประเด็นในการพัฒนานวัตกรรมชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson, 2000) ซึ่งเป็น “ความรู้ที่ชัดแจ้ง” (Explicit Knowledge) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นคุณลักษณะของมิติวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ตามบริบทของชุมชน ร่วมกับมิติการส่งเสริมสุขภาพตามกฎบัตรของออตตาวา (Ottawa Charter) (WHO, 1986) เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการจัดการความรู้ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านการพัฒนานวัตกรรมชุมชนให้มีการบริหารจัดการ

ในเชิงสร้างสรรค์นำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพในเชิงสร้างสรรค์ในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือของกลุ่มผู้แสดงทางสังคมต่อไป

แนวคิดด้านวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Cultural Creative) (Paul H. Ray, Anderson, 2000)

1. ความเป็นมา ของแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

แนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Cultural Creative) เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) โดย Paul H. Ray นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน (Ph.D., A macro-sociologist in USA) และ Sherry Ruth Anderson นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน (Ph.D., A psychologist in USA) ได้ช่วยกัน คิดบัญญัติศัพท์คำว่า "Cultural Creatives" ขึ้นเพื่อใช้อธิบายสังคมขนาดใหญ่ของสังคมตะวันตก ที่มีการเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดดในสังคมสมัยใหม่ที่มีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวิถีการดำเนิน ชีวิตแตกต่างไปจากแบบแผนการดำเนินชีวิตแบบเดิมที่มีความเป็นนักอนุรักษ์ประเพณีนิยม

Paul H. Ray มีแนวคิดความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์เรายังมีวิกฤตและส่วนขาดที่ทำให้ การดำเนินชีวิตไม่สมบูรณ์ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องการหาสิ่งที่สร้างสรรค์มาเติมเต็มให้ชีวิตมีความ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น" และสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อที่จะนำมาเติมเต็มแก่ชีวิตให้สมบูรณ์นั้นย่อมเป็นสิ่งที่ มนุษย์คิดประดิษฐ์หรือคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งที่มีความถูกต้องและยืนยัน ได้ว่าสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริงโดยผ่านการนำไปปฏิบัติจริงจนเห็นผลลัพธ์ที่เป็น จริงในขณะนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือจะทำอย่างไรให้คนจำนวนมากยอมรับและมีความเห็นร่วมด้วย ในสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้น แล้วลงมือปฏิบัติตามจนนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆเกิดขึ้นอีกเป็นจำนวน มากนั่นเอง ซึ่ง Paul H. Ray เรียกสิ่งที่ประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ว่า "วัฒนธรรมเชิง สร้างสรรค์" (Cultural Creatives) (Paul H. Ray, 2002)

จุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การสร้างแนวคิดพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น Paul H. Ray ได้ดำเนินการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมและวิถีชีวิตของชาวอเมริกันเป็นเวลานาน 13 ปี โดยใช้แบบสอบถามใน การสำรวจความคิดเห็นในกลุ่มประชาชนจำนวน 100,000 คน (Surveys with over 100,000 people) และการสนทนากลุ่มมากกว่า 100 กลุ่ม (over 100 focus groups) ร่วมกับการสัมภาษณ์ เชิงลึกประชาชนอีกจำนวนมาก (many individual interviews) ผลการศึกษาได้สะท้อนภาพความ ต้องการของประชาชนชาวอเมริกันที่ต้องการมีวิถีชีวิตใหม่ที่มีการกำหนดลักษณะของวัฒนธรรม ย่อยแบบใหม่ (new subculture) ขึ้นมาใช้สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตแบบใหม่ของ ตนเองและภายในกลุ่มที่รวมตัวกัน ต่อมา Paul H. Ray ได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์ความคิดเห็น ของประชาชนในระดับชาติอีกจำนวน 2 ครั้ง คือ ในปี ค.ศ.1995 (พ.ศ.2538) ศึกษาบทบาท คุณค่า ค่านิยมและการปรับเปลี่ยนค่านิยมในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอเมริกัน (designed and

analyzed a national survey on the role of transformational values in American life) โดยได้รับการสนับสนุนจาก The Fetzer Institute and the Institute of Noetic Sciences และในปี ค.ศ.1999 (พ.ศ.2542) ศึกษาบทบาท คุณค่าและความตระหนักที่ให้ความสำคัญในการดูแลระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืนในวิถีชีวิตของชาวอเมริกัน (designed and analyzed a study of the role of values and concerns for ecological sustainability in American life) โดยได้รับการสนับสนุนจาก The Environmental Protection Agency and the President's Council on Sustainable Development

ผลการศึกษาทั้ง 2 ครั้งทำให้ Paul H. Ray มั่นใจในภาพที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวอเมริกันมากกว่า 50 ล้านคนต้องการมีโลกทัศน์ ค่านิยมและมีวิถีชีวิตในเชิงวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ ในขณะเดียวกัน ยังมีความเชื่อมั่นว่ามีความเป็นไปได้ที่ประชาชนชาวยุโรป จำนวน 80-90 ล้านคน ก็มีความต้องการโลกทัศน์ ค่านิยมและมีวิถีชีวิตในเชิงวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์เช่นเดียวกัน

2. คุณลักษณะเฉพาะที่เป็นพื้นฐานหลัก ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

จากผลการศึกษา Paul H. Ray, Anderson (2000) ได้สรุปคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นพื้นฐานหลักในการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์หรือการกระทำที่เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์มีคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นพื้นฐานหลัก 3 ประการ ดังนี้

2.1 เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยมีความคิดพื้นฐานคือเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดสิ่งดีๆ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

2.2 เป็นความตั้งใจจริงและมีความสมัครใจที่จะทำในสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยเป็นการทำอย่างตรงไปตรงมา เปิดเผย ไม่อ้อมค้อมและแสดงออกอย่างชัดเจนทั้งในปัจจุบันและอนาคตว่าเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมแบบใหม่ ที่มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

2.3 กลุ่มแรกที่เป็นแกนนำในการประดิษฐ์และสร้างสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ไปปฏิบัติจะเป็นกลุ่มแกนนำที่สามารถให้คำปรึกษาแก่กลุ่มที่สนใจในสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ นั้นได้โดยสามารถอธิบายได้ว่าสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้นมีลักษณะเดิมเป็นอย่างไรและปัจจุบันได้สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมใหม่ให้เป็นอย่างไรแล้วผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

จากคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นพื้นฐานหลักของสิ่งสร้างสรรค์ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือการกระทำที่เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 3 ประการนั้นทำให้เห็นความหมายของคำว่า วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น ในปี ค.ศ.2000 (พ.ศ.2543) Paul H. Ray และ Sherry Ruth Anderson จึงได้เผยแพร่ผลการศึกษาในงานวิจัยเชิงคุณภาพและผลการสำรวจในงานวิจัยเชิงปริมาณลงในหนังสือ ชื่อ "The Cultural Creatives: How 50 Million People are

Changing the World”(http://www.culturalcreatives.org/Library/docs/NewPoliticalCompassV73.pdf, 2010; http://www.culturalcreatives.org, 2010; Paul H. Ray and Sherry Ruth Anderson, 2000; Paul H. Ray, 2002)

3. คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Characteristics of Cultural Creatives)

Paul H. Ray, Anderson (2000) ได้กำหนดคุณลักษณะและคุณค่าการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ 18 ประการ และค่านิยม 5 ประการ โดยใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาวิจัยความคิดเห็นของประชาชนชาวอเมริกันด้านวิถีชีวิต บทบาท ค่านิยมเพื่อสร้างสรรค์ให้ชีวิตมีความสมบูรณ์มากขึ้นร่วมกับการสร้างความตระหนักที่เกิดจากแรงขับเคลื่อนในจิตใจเพื่อการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการดูแลระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนนั้น ดังนี้

- 3.1 รักและดูแลเอาใจใส่ธรรมชาติอย่างจริงจังเน้นการดูแลธรรมชาติที่ถูกทำลาย
- 3.2 มีความตระหนักอย่างจริงจังในการมองโลกในมุมกว้างเช่นปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหาความยากจนและปัญหามลพิษ
- 3.3 มีความเต็มใจที่จะเสียภาษีหรือเสียสละเงินจำนวนมากเพื่อการสร้างสรรค์สิ่งที่ดี และสามารถพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- 3.4 ให้ความสำคัญและเน้นการพัฒนาและธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของเพื่อนมนุษย์
- 3.5 ให้ความสำคัญและเน้นการพัฒนาเอกลักษณ์ที่มีความเป็นหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นพรสวรรค์ที่ได้มาจากธรรมชาติ
- 3.6 เสนอตัวเป็นอาสาสมัครในการกระทำใดๆที่ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีงามในสังคม
- 3.7 ให้ความสนใจอย่างจริงจังในการพัฒนาทางด้านจิตวิทยาและจิตวิญญาณ
- 3.8 ให้ความสำคัญทางจิตวิญญาณและการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาในการดำเนินชีวิต
- 3.9 มีความปรารถนาที่จะให้เกิดความเป็นธรรมกับสิทธิสตรีทั้งในด้านธุรกิจการปกครองและการดำเนินชีวิต
- 3.10 มีความตระหนักในเรื่องการทำความรุนแรงและการทำทารุณกรรมต่อสตรีและเด็ก
- 3.11 ต้องการให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณจำนวนมากเพื่อดูแลด้านการศึกษาและโครงการต่างๆ ในชุมชนเพื่อสนับสนุนการดูแลความยั่งยืนของระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม

3.12 ไม่ชอบและไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งแบ่งแยกการปกครองเป็นฝ่ายซ้ายและขวา

3.13 ต้องการให้มีมุมมองในเรื่องต่างๆที่เป็นสิ่งที่มีทิศทางที่ดีต่ออนาคต

3.14 ต้องการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆที่ทำให้เกิดสิ่งที่ดีในชีวิต

3.15 ต้องการให้บริษัทที่มีธุรกิจขนาดใหญ่ให้ความตระหนักเรื่องที่มีผลกระทบต่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ในการทำลายสิ่งแวดล้อมและการเอาตัวเขาเปรียบประเทศที่ยากจน

3.16 ไม่ชอบและไม่ต้องการให้เกิดการใช้จ่ายที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และมีภาระหนี้สิน

3.17 ไม่ชอบและไม่ต้องการที่จะเน้นให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมใหม่ในสังคมที่ทำให้ประสบความสำเร็จจากความมุ่งมั่นอย่างมากในทิศทางเพื่อสร้างเงินกำไรจำนวนมาก

3.18 ชอบและต้องการให้เกิดการแลกเปลี่ยนสิ่งใหม่ๆที่เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ในทางที่ดีทั้งที่เป็นมนุษยชาติ สถานที่และสิ่งของที่มาจากภูมิภาคอื่นที่มีความหลากหลายแตกต่างไปจากสิ่งที่มีอยู่เดิม

ส่วนการพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าสิ่งที่ประดิษฐ์หรือการกระทำในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมานั้นจะมีลักษณะเป็น วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์หรือไม่นั้น Paul H. Ray (2000) ได้กำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดเพื่อพิจารณาองค์ประกอบในการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์โดยได้กำหนดให้กิจกรรมนั้นๆต้องมีองค์ประกอบตามคุณลักษณะการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างน้อย 10 องค์ประกอบขึ้นไปจึงจะถือว่าเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (<http://www.culturalcreatives.org>, 2553; Paul H. Ray and Sherry Ruth Anderson, 2000; Lietaer, Bernard, 2001; Paul H. Ray, 2000; Paul H. Ray, 2002)

4. ค่านิยมหรือคุณค่าของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (The Values of Cultural Creatives Behavior)

Paul H. Ray, Anderson (2000) ได้สรุปประเด็นที่มีความเชื่อว่าคุณค่าของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์จะเป็นค่านิยมที่สามารถใช้เป็นตัวชี้วัดที่จะช่วยควบคุมพฤติกรรมหรือแบบแผนการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีของมนุษย์ในการพัฒนาไปสู่การเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

ค่านิยมหรือคุณค่าที่จะเป็นตัวชี้วัดของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ 5 ประการประกอบด้วย

4.1 Authenticity หมายถึง ความถูกต้องความน่าเชื่อถือจากการกระทำนั้นจะต้องมีความสอดคล้องและมีความสม่ำเสมอคงเส้นคงวากับความศรัทธา คำพูดและความคิดเห็น

4.2 Learning Process หมายถึง การกระทำนั้นจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ ที่มีการพิจารณาในรายละเอียดของสิ่งต่างๆให้มีการเชื่อมโยงกันและความสัมพันธ์ระหว่างกัน

4.3 Idealism and Activism หมายถึง การกระทำนั้นจะต้องเกิดจากอุดมการณ์และมีสอดคล้องกับการดำเนินการที่เป็นจริงเพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำประโยชน์ต่อสังคม

4.4 Globalism and Ecology หมายถึง การกระทำนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการดูแลอนุรักษ์โลกและระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม

4.5 The Importance of Women หมายถึง การกระทำนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับผู้หญิง

นอกจากนั้น กลุ่มแกนนำในวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Core Cultural Creatives) จะต้องมีค่านิยมที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว (Altruism) และต้องดำเนินการกระทำในสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้นให้ปรากฏผลลัพธ์ขึ้นจริง (Self-actualization) และมีจิตวิญญาณ (Spirituality) ที่มุ่งมั่นทำงานในเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคม (รัตนพร ทองเขียว, 2553; <http://www.culturalcreatives.org>, 2553; <http://www.lysistrataproject.org/culturalcreatives.htm>, 2553; Paul H. Ray and Sherry Ruth Anderson, 2000; Lietaer, Bernard, 2001; Paul H. Ray, 2002)

5. การสังเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างของคุณลักษณะการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน)

ในทัศนะของผู้วิจัย แนวคิดด้านวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson, 2000) มีความสอดคล้องกับการก่อเกิดประเพณีการแข่งขัน จังหวัดน่านในฐานะที่เป็นนวัตกรรมชุมชนและมีการปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลานานมากกว่า 200 ปี ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างกันระหว่างแนวคิดด้านวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson, 2000) กับประเพณีการแข่งขัน จังหวัดน่านในฐานะที่เป็นนวัตกรรมชุมชนในด้านต่างๆ ดังได้แสดงตารางวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่าง ดังนี้

ตาราง 1 แสดงการวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างคุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และคุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน) ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ประเด็นการวิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000)	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน) ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
1.ด้านความเชื่อ	ข้อ 8 ให้ความสำคัญทางจิตวิญญาณและ การปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาในการดำเนินชีวิต	-มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งขันเพื่อบำรุงขวัญ สร้างกำลังใจและแรงจูงใจและมีความหวังที่จะมีโอกาสชนะในการแข่งขันจากการช่วยเหลือของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือแข่งเช่นพิธีสู่ขวัญเรือ พิธีเลี้ยงผีเรือ พิธีถวายเครื่องเซ่นแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือแข่งและพิธีสู่ขวัญลูกเรือ	-นำเหล่าไปเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกระทำพิธีกรรมต่างๆส่งผลให้กลุ่มผู้แสดงทางสังคมที่เกี่ยวข้องมีความเชื่อที่ต้องการมีโอกาสดีมีเหล่าที่ใช้ในพิธีกรรมเนื่องจากมีความเชื่อว่าดีแล้วจะเป็นมงคลแก่ชีวิต มีความโชคดีและจะมีโอกาสได้รับความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นกรณีพิเศษ
	ข้อ 7 ให้ความสนใจอย่างจริงจังในการพัฒนาทางด้านจิตวิทยาและจิตวิญญาณ	-มีสถานะเป็นสมบัติสาธารณะในชุมชนที่ทุกคนรับรู้ร่วมกันว่าเป็นมรดกจากบรรพบุรุษที่ทุกคนต้องรักษาไว้คู่ชุมชนและต้องสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง -เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกันและคนในชุมชนมีสิทธิเข้าถึงและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้โดยสมัครใจ	-หากกลยุทธ์ต่างๆเพื่อสร้างความได้เปรียบให้ทีมเรือของตนเองโดยการปรับเปลี่ยนเป้าหมายการแข่งขันเรือที่มุ่งเน้นการแข่งขันอย่างรุนแรงเพื่อได้รับชัยชนะจากการแข่งขัน -เกิดความขัดแย้งทำให้สูญเสียความรู้สึกที่ดีต่อกันทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการวิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000))	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน)ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
1.ด้านความเชื่อ (ต่อ)	ข้อ 5 ให้ความสำคัญและเน้นการพัฒนาเอกลักษณ์ที่มีความเป็นหนึ่งซึ่งถือว่า เป็นพรสวรรค์ที่ได้มาจากธรรมชาติ	-เป็นเรือแข่งที่มีเอกลักษณ์เด่นทางวัฒนธรรมชุมชน คือการแกะสลักหัวเรือและหางเรือเป็นรูปพญานาค โดยมีชื่อเรียกเฉพาะในท้องถิ่นคือ หัวไฉ่ และหางวัลย์	-นำเรือไปปรับขนาดรูปร่างให้เบรียวลง -ปรับเปลี่ยนหัวเรือและหางเรือพญานาคให้มีขนาดเล็กและสั้นลงจากเดิมมากจนขาดความสง่างามตามความเห็นของคนในพื้นที่เพื่อให้เคลื่อนที่ได้เร็ว ส่งผลให้มีโอกาสได้รับชัยชนะจากการแข่งขัน -สูญเสียเอกลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน -ทำลายจิตวิญญาณของคนในชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและถูกกระทำจากทุนนิยม
	ข้อ1 รักและดูแลเอาใจใส่ธรรมชาติอย่างจริงจังเน้นการดูแลธรรมชาติ ที่ถูกทำลาย	-ความเชื่อในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติกับการดูแลป่าไม้และแม่น้ำและการแข่งเรือเป็นการแสดงความเคารพนอบน้อมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางพุทธศาสนาของบรรพบุรุษของคนในพื้นที่เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม	-การทิ้งขยะในสนามแข่งเรือทุกจุดของกิจกรรมของทุกภาคส่วนโดยขาดความรับผิดชอบในการเก็บขยะในพื้นที่ที่ตนเองหรือชุมชนใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมในสนามแข่งเรือ

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการ วิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็น วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000)	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ) ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
2.ด้านการเรียนรู้	ข้อ 14 ต้องการสร้างสรรค์สิ่ง ใหม่ๆที่ทำให้เกิดสิ่งที่ดีในชีวิต	-ชุมชนสามารถอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีการแข่งขันเรือมานานกว่า 200 ปี และสามารถจัดงานประเพณีการแข่งขันเรือต่อเนื่องทุกปีจนถึงปัจจุบัน -สร้างระบบการเรียนรู้ประเพณีการแข่งขันเรือสู่ลูกหลานอย่างเป็นธรรมชาติผ่านการกระทำและนำเข้าร่วมการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกปีโดยเรียนรู้ผ่านระบบครอบครัวและเครือญาติและระบบความเชื่อและศาสนา	-เป็นประเพณีที่ถูกนำไปใช้เป็นสถานที่ที่คนในชุมชนและคนระหว่างชุมชนได้พบปะกันและชักชวนกันดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามบทบาทและหน้าที่ของผู้แสดงทางสังคมในบทบาทที่หลากหลาย -เป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุจากรถสูงมากกว่าช่วงเทศกาลอื่นๆจากพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ -เป็นประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนที่ถูกนำผลการแข่งขันไปเล่นการพนันในทุกระดับ

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการวิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000)	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน)ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
2.ด้านการเรียนรู้ (ต่อ)		-เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นของทุกคนในชุมชนและระหว่างชุมชนที่มีรูปแบบของเวทีแลกเปลี่ยนที่มีลักษณะเด่นเฉพาะพื้นที่ที่คือสามารถเกิดเวทีแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมชาติได้ทุกที่ทุกเวลาทุกเพศทุกวัยในฐานะที่เรือเป็นสมบัติสาธารณะในชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมในประเพณีแข่งเรือ	-เป็นประเพณีที่นำไปสู่ความขัดแย้งโดยที่ไม่มีการแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ -กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มคนถูกปิดกั้นจากผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งแต่ไม่มีการแก้ไขปัญหเชิงระบบ -เกิดการสูญเสียความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างกลุ่มคนจำนวนมากที่มาจากทุกพื้นที่ซึ่งมีบทบาทในการแข่งขันและบทบาทผู้ชมการแข่งขันกับหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการแข่งขันรวมถึงภาคเอกชนที่มาสนับสนุนการจัดการแข่งขันในรูปแบบต่างๆ

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการวิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000)	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน)ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
2.ด้านการเรียนรู้ (ต่อ)	ข้อ 3 มีความเต็มใจที่จะเสียภาษีหรือเสียสละเงินจำนวนมากเพื่อการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและสามารถพัฒนาสิ่งแวดล้อม	-มีการเสียสละระดมทุนโดยสมัครใจเพื่อสมทบกองทุนเรือแข่งในชุมชนทำให้สามารถบริหารจัดการเรือแข่งได้เช่นบริจาคเงินเป็นรายบุคคล /ชมรมหรือกลุ่มต่างๆในชุมชน/การบริจาคของเจ้าภาพงานศพ / การถวายองค์ผ้าป่าของกลุ่มต่างๆที่ระบุนำเงินสมทบกองทุนเรือแข่ง	-การบริหารจัดการเงินกองทุนในเชิงลบเช่นนำเงินไปใช้ในสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น ค่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลัง
	ข้อ16 ไม่ชอบและไม่ต้องการให้เกิดการ ใช้จ่ายที่มากเกินไปจนความจำเป็น และมีภาระหนี้สินเกิดขึ้น	-บริจาคอาหาร เครื่องดื่ม เสื้อทีมของลูกเรือ	-เสียค่าใช้จ่ายในกระบวนการเตรียมเรือแข่งจำนวนมาก ในภาพรวมประมาณ 8,000,000 บาทต่อปี และเฉลี่ยรายหมู่บ้านระหว่าง 100,000-800,000 บาทต่อปี -จ้างผู้ฝึกสอนพายเรือจากต่างจังหวัดเฉลี่ยภาพรวมจำนวน 958,000 บาทต่อปี

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการ วิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็น วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000)	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน) ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
3.ด้านทุนทางสังคม	ข้อ 4 ให้ความสำคัญและเน้น การพัฒนาและธำรงรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีของเพื่อน มนุษย์	-เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชนและระหว่าง ชุมชน -เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานโดยสมัครใจ -การขับเคลื่อนประเพณีแข่งเรือจาก ระดับชุมชนสู่การขับเคลื่อนเป็นองค์ภาพพทาง สังคม/สังคมเข้มแข็ง	-ทำลายความรู้สึกที่ดีต่อกันเพื่อชัยชนะในการ แข่งขันโดยสร้างรายได้เปรียบเพื่อมุ่งเน้นชัยชนะ คู่ต่อสู้ให้มากที่สุดเช่นนำเรือไปปรับปรุงจนสูญเสีย เอกลักษณ์เรือแข่งเมืองน่าน -การแข่งขันที่รุนแรงมุ่งเน้นชัยชนะ -เกิดความขัดแย้งกัน
	ข้อ 12 ไม่ชอบและไม่ต้องการให้ เกิดความ ขัดแย้งแบ่งแยกการ ปกครองเป็นชายและขวา		-การเปลี่ยนค่านิยม ความหมายและเป้าหมาย แข่งเรือ
	ข้อ 13 ต้องการให้มีมุมมองใน เรื่องต่างๆที่เป็นสิ่งที่มีทิศทาง ที่ดีต่ออนาคต		

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการวิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000))	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน)ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
3.ด้านทุนทางสังคม (ต่อ)	ข้อ 15 ต้องการให้บริษัทที่มีธุรกิจขนาดใหญ่ ให้ความสำคัญต่อนักเรื่องที่มุ่งกระทำที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์การทำลายสิ่งแวดล้อมและการเอาเปรียบประเทศที่ยากจน	-แสดงออกถึงความรู้สึกไม่พอใจต่อการถูกกระทำจากทุนนิยมโดยแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อบุคคลในระดับต่างๆเพื่อให้เกิดการรับรู้สถานการณ์ปัญหาและความคิดเห็นของภาคประชาชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมชุมชน	-มีกลุ่มนายทุนทั้งภาคธุรกิจและระดับปัจเจกบุคคลสร้างทีมลูกเรือและนำเรือลงแข่งขันโดยมุ่งเน้นชัยชนะมากกว่า การเข้าร่วมการแข่งขันตามประเพณีที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชน -มีอิทธิพลสูงในด้านความคิดของชุมชนที่มีแนวโน้มต้องการชนะการแข่งขันจนนำไปสู่สถานการณ์ที่เน้นการเปลี่ยนเป้าหมายการแข่งขันและเกิดการเลียนแบบในการนำเรือไปปรับปรุงที่ศูนย์สร้างเรือในต่างจังหวัดทางภาคกลางและภาคใต้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้มีโอกาสชนะการแข่งขัน

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการวิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000))	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน)ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
4.ด้านบทบาท ผู้หญิง	ข้อ 9 มีความปรารถนาที่จะให้เกิดความเป็นธรรมกับสิทธิสตรีทั้งในด้านธุรกิจ การปกครอง และการดำเนินชีวิต ข้อ 10 มีความตระหนักในเรื่องการกระทำความรุนแรงและการทำทารุณกรรมต่อสตรีและเด็ก	-เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ประเพณีการแข่งขัน เช่นด้านอาหารและเครื่องดื่ม -เปิดโอกาสให้ผู้หญิงรวมตัวเป็นทีมลูกเรือสังกัดทีมเรือแข่งของสมาคมเรือพายจังหวัดน่านนำเรือลงแข่งขันในเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือโดยลงแข่งขันผสมร่วมกับทีมลูกเรือผู้ชายและลงแข่งเฉพาะทีมลูกเรือผู้หญิง -ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมเดิมที่ห้ามผู้หญิงเข้าไปแตะต้องสัมผัสเรือแข่งเนื่องจากจะถูกลงโทษจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือแข่งจะเกิดอาการไม่สบาย เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุและอาจเกิดสถานการณ์ที่ไม่ดีต่อชุมชนเช่นเกิดอุบัติเหตุต่อลูกเรือและทีมงานจากการนำเรือไปแข่งขันเป็นต้น	-ผู้หญิงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางเพศ โดยไม่รู้ตัวเช่นกองเชียร์เรือแข่งในชุมชนต่างๆมีการแสดงโดยการเต้นหางเครื่องประกอบการเชียร์เรือในระหว่างการแข่งขัน -ผู้แสดงในกองเชียร์เรือที่เป็นผู้หญิงจะมีการแต่งกายในลักษณะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าน้อยชิ้นในลักษณะนุ่งน้อยห่มน้อยตามความเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นการ วิเคราะห์	คุณลักษณะของการเป็น วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000)	คุณลักษณะของนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขัน)ในสถานการณ์ปัจจุบัน	
		คุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์	คุณลักษณะเชิงทำลาย
5.ด้านจิตอาสา	ข้อ 6 เสนอตัวเป็นอาสาสมัครใน การกระทำใดๆที่ก่อให้เกิดสิ่งที่ดี งามในสังคม	-สมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่าง สม่ำเสมอ -ความมุ่งมั่น เสียสละเต็มใจช่วยเหลืองานส่วนรวม -เกิดความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลและดูแลเอาใจ ใส่ซึ่งกันและกันโดยสมัครใจและเต็มใจ - เช่นกลุ่มผู้นำทีมกองเชียร์เรือแข่งมีความเต็มใจ รับผิดชอบหน้าที่ในการบริหารจัดการดูแลด้าน อาหารและเครื่องดื่ม -มีจิตอาสาดูแลกลุ่มลูกเรือโดยการเตรียมน้ำดื่ม ให้บริการทุกครั้งก่อนลงพายเรือและหลังจากเสร็จ สิ้นการพายเรือทุกร่องน้ำเป็นการแสดงความดูแล เอาใจใส่และมีน้ำใจที่ดีต่อกัน	-เกิดความขัดแย้งและทำลายบรรยากาศที่ดีต่อการ ทำงานร่วมกัน -คนในชุมชนละเลย เพิกเฉยที่จะสมัครใจเข้าไปมี ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของส่วนรวม -ความขัดแย้งในระดับบุคคลขยายผลไปสู่ ระดับ กลุ่มและระดับชุมชนเนื่องจากมีความสัมพันธ์กันใน ระบบครอบครัว เครือญาติ -สาเหตุความขัดแย้ง เช่น แอบดื่มเหล้าในช่วง ฝึกซ้อมพายเรือและช่วงระหว่างการแข่งขัน -เกิดความเห็นต่างด้านการจัดการให้ลูกเรือดื่ม หรือไม่ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังก่อนลงพายเรือที่ถูก นำไปเชื่อมโยงกับเรือของชุมชนแพ้การแข่งขัน

6. บทสรุปการสังเคราะห์องค์ประกอบของนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์คุณลักษณะของการเป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้แนวคิดของ Paul H. Ray, Anderson (2000) 18 ประการ เป็นพื้นฐานเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อยอดและระดับนวัตกรรมชุมชน ในกรณีประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาและความน่าจะเป็นไปได้จริงในบริบทของประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่านในฐานะที่เป็นนวัตกรรมชุมชนตามรายละเอียดการวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างแนวคิดวัฒนธรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Paul H. Ray, Anderson (2000) กับประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่านในฐานะที่เป็นนวัตกรรมชุมชน ในตาราง 1

จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อสร้างคุณลักษณะของวัฒนธรรมสร้างสรรค์ตามบริบทของประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่านในฐานะที่เป็นนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยมีองค์ความรู้ในมิติของวัฒนธรรมสร้างสรรค์และสะท้อนการกระทำของคนในชุมชนที่เป็นลักษณะของการทำลายวัฒนธรรมโดยตัวของผู้ใช้วัฒนธรรมเอง (Cultural Destructive Creation) ตามบริบทของชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ในการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมชุมชนเป็นปัจจัยนำเข้าร่วมกับกระบวนการจัดการองค์กระบวนเคอร์คิด (Dee Hock, 1993) และยกระดับไปสู่การเป็นนวัตกรรมชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่านโดยที่ผู้วิจัยใช้องค์ความรู้ในมิติการส่งเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) (WHO, 1986) ร่วมกับ The 20th IUHPE World Conference on Health Promotion) ประกอบด้วย 1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2) การก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย 3) การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง 4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล 5) การปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ ซึ่งการนำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมชุมชนนั้นสิ่งที่สำคัญคือให้องค์ความรู้จากแนวคิดดังกล่าวผ่านกระบวนการหมุนเกลียวความรู้ที่เรียกว่า SECI Model ตามแนวคิดหลักการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) (Nonaka Takeuchi, 1995)

ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของ Paul H. Ray, Anderson (2000) 18 ประการ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับเป็น 8 ประการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อยอดและยกระดับนวัตกรรมชุมชนขึ้นเป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่าน ตามตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์

ค่านิยมที่ใช้เป็นตัวชี้วัดคุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)

ในขั้นตอนต่อไปนั้นผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของวัฒนธรรม 8 ประการที่สังเคราะห์ขึ้นไปเป็นปัจจัยนำเข้าในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Appraisal: PLA) ในกลุ่มผู้แสดงทางสังคมประกอบด้วยกลุ่มลูกเรือ กลุ่มแกนนำเรือแข่ง และกลุ่มผู้นำทีมกองเชียร์เรือแข่งเพื่อช่วยกันพิจารณาวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือต่อไป

7. การสังเคราะห์ค่านิยมหรือคุณค่าของการเป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ค่านิยมหรือคุณค่าของการเป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Paul H. Ray, Anderson (2000) ทั้ง 5 ประการ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาตามองค์ประกอบของคุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และความน่าจะเป็นไปได้จริงในบริบทของประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านในฐานะที่เป็นนวัตกรรมชุมชนเพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือ ตามตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์ค่านิยมที่ใช้เป็นตัวชี้วัดคุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ) ดังนี้

ตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์ค่านิยมที่ใช้เป็นตัวชี้วัดคุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา
นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)

5 ค่านิยมที่เป็นตัวชี้วัดของการ เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	18 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	8 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยปรับใช้ในงานวิจัย	เหตุผลในการปรับ
1..Authenticity หมายถึงความถูกต้องความ น่าเชื่อถือจากการกระทำนั้นจะต้องมี ความสอดคล้องและมีความ สม่ำเสมอคงเส้นคงวากับความ ศรัทธา คำพูดและความคิดเห็น	1) รักและดูแลเอาใจใส่ธรรมชาติอย่าง จริงจังเน้นการดูแลธรรมชาติที่ถูก ทำลาย 2) มีความตระหนักรู้อย่างจริงจังในการ มองโลกในมุมกว้างเช่นปัญหาภาวะ โลกร้อน ปัญหาความยากจนและ ปัญหาจำนวนประชากร	1.ด้านดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม	เป็นแนวทางกำหนดเป้าหมายและ กิจกรรมลดโลกร้อนในชุมชน -เน้นการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่ออนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือคู่กับ อนุรักษ์แม่น้ำน่านตลอดไป -ใช้เป็นแนวทางเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติ ในชุมชนเช่นงดเผาขยะอินทรีย์โดยทำ หลุมฝังเพื่อทำปุ๋ยหมักในครอบครัว -รณรงค์การใช้ใบตองห่ออาหารโดยงด ใช้โฟมและลดการใช้ถุงพลาสติกบรรจุ อาหารในครัวเรือนและงานแข่งเรือ -เก็บขยะทุกวันในบริเวณจุดพักลูกเรือ และที่ตั้งกองเชียร์ชุมชนที่สนามแข่งเรือ

ตาราง 2 (ต่อ)

5 ค่านิยมที่เป็นตัวชี้วัดของการ เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	18 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	8 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยปรับใช้	เหตุผลในการปรับ
2. Learning Process หมายถึงการ กระทำนั้นจะต้องมีกระบวนการ เรียนรู้ ที่มีการพิจารณาใน รายละเอียดของสิ่งต่างๆให้มีการ เชื่อมโยงกันและมีความสัมพันธ์	3) มีความเต็มใจที่จะเสียภาษีหรือ เสียสละเงินจำนวนมากเพื่อการ สร้างสรรค์สิ่งที่ดีและสามารถพัฒนา สิ่งแวดล้อม 4) ต้องการให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณ จำนวนมากเพื่อดูแลด้านการศึกษาและ โครงการต่างๆในชุมชนเพื่อสนับสนุน การดูแลความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ และ สิ่งแวดล้อม และ ต้องการให้ภาคธุรกิจขนาดใหญ่ให้ ความตระหนักที่มุ่งกระทำที่จะก่อให้เกิด ผลประโยชน์ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและ การเอาตัวเขาเปรียบประเทศที่ยากจน	2.ด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ	-เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบ และกำหนดวิธีจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ตาราง 2 (ต่อ)

5 ค่านิยมที่เป็นตัวชี้วัดของการ เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	18 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	8 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยปรับใช้	เหตุผลในการปรับ
2. Learning Process หมายถึงการกระทำนั้นจะต้องมี กระบวนการเรียนรู้ ที่มีการพิจารณา ในรายละเอียดของสิ่งต่างๆ ให้มีการ เชื่อมโยงกันและมีความสัมพันธ์(ต่อ)	5) ให้ความสำคัญและเน้นการพัฒนา และธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของ เพื่อนมนุษย์ 6) ต้องการให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณ จำนวนมากเพื่อดูแลด้าน การศึกษาและโครงการต่างๆ ในชุมชน เพื่อสนับสนุนการดูแลความยั่งยืนของ ระบบนิเวศน์และ สิ่งแวดล้อม	3. มุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างเพื่อนมนุษย์ 4. ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความ รุนแรงในสังคม	-เน้นการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน มนุษย์ -เป็นการบริหารความขัดแย้งอย่าง สร้างสรรค์
	7) ไม่ชอบและไม่ต้องการให้เกิดความ ขัดแย้งแบ่งแยกการปกครองเป็นฝ่าย ซ้ายและขวา		

ตาราง 2 (ต่อ)

5 ค่านิยมที่เป็นตัวชีวัดของการ เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	18 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	8 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยปรับใช้	เหตุผลในการปรับ
3. Idealism and Activism หมายถึง การกระทำนั้นจะต้องเกิดจาก อุดมการณ์และมีสอดคล้องกับการ ดำเนินการที่เป็นจริงเพื่อบรรลุ เป้าหมายในการทำประโยชน์ต่อ สังคม	8) เสนอตัวเป็นอาสาสมัครในการ กระทำใดๆที่ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีงามใน สังคม	5. เต็มใจและอาสาสมัคร เข้าร่วมกิจกรรมที่ดีในสังคม	-การมีจิตสาธารณะช่วยเหลือกิจกรรม ของส่วนรวมด้วยความสมัครใจและเต็ม ใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
	9) ให้ความสนใจอย่างจริงจังในการ พัฒนาทางด้านจิตวิทยาและจิต วิญญาณ		-มุ่งให้เกิดการดูแลกันด้วยหัวใจความ เป็นมนุษย์
	10) ให้ความสำคัญทางจิตวิญญาณแล การปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาใน การดำเนินชีวิต	6. วิธีการดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐาน ความเชื่อและหลักการทางศาสนา	-มุ่งเน้นให้คนมีคุณธรรมและอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างสันติ

ตาราง 2 (ต่อ)

5 ค่านิยมที่เป็นตัวชีวัดของการ เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	18 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	8 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยปรับใช้	เหตุผลในการปรับ
4.Globalism and Ecology หมายถึงการกระทำนั้นจะต้อง เกี่ยวข้องกับการดูแลอนุรักษ์โลกและ ระบบนิเวศน์สิ่งแวดล้อม หมายเหตุ-ผู้วิจัยได้ปรับเพิ่มค่านิยม เพื่อประยุกต์ใช้ในการวิจัยโดยได้ ปรับคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้ สอดคล้องความต้องการของชุมชน ดังนี้	11) ให้ความสำคัญและเน้นการพัฒนา เอกลักษณ์ที่มีความเป็นหนึ่งซึ่งถือว่าเป็น พรสวรรค์ที่ได้มาจากธรรมชาติ	-ปรับเพิ่มในระหว่างอบรมเชิง ปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครั้งที่ 1-3(PLA1-3)	เนื่องจากการศึกษาเพื่อหาแนว ทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่ม ที่กำลังในช่วงประเพณีการแข่งขันเรือ
4) Healthy Cultural Community หมายถึงการบริหารจัดการประเพณี และวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการ ส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ใน ชุมชน	12) ต้องการให้มีมุมมองในเรื่องต่างๆ ที่เป็นสิ่งที่มีทิศทางที่ดีต่ออนาคต 13) ต้องการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆที่ทำให้ เกิดสิ่งที่ดีในชีวิต		-เป็นเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกันใน ด้านการให้ความสำคัญต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในด้าน ต่างๆเช่นการศึกษา การสร้างแนว ปฏิบัติที่เป็นสิ่งที่ดีต่ออนาคตที่พึง ประสงค์

ตาราง 2 (ต่อ)

5 คำนิยามที่เป็นตัวชี้วัดของการ เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	18 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	8 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยปรับใช้	เหตุผลในการปรับ
4) Healthy Cultural Community หมายถึงการบริหารจัดการประเพณี และวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการ ส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ใน ชุมชน(ต่อ)	14) ไม่ชอบและไม่ต้องการให้เกิดการใช้ จ่ายที่มากเกินไปจนมีความจำเป็นมีหนี้สิน 15) ไม่ชอบและไม่ต้องการกดดันให้ ความสำคัญกับวัฒนธรรมใหม่ในสังคม ที่ทำให้ประสบความสำเร็จจากความ มั่งมันอย่างมากเพื่อสร้างเงินกำไรมาก 16) ชอบและต้องการให้เกิดการ แลกเปลี่ยนสิ่งใหม่ๆที่เป็นสิ่งที่ สร้างสรรค์ในทางที่ดีทั้งที่เป็น มนุษยชาติ สถานที่และสิ่งของที่มาจาก ภูมิภาคอื่นที่มีความหลากหลาย แตกต่างไปจากสิ่งที่มีอยู่เดิม	7.ส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ใน ชุมชนเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี	เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิง สร้างสรรค์โดยใช้ประเพณีการแข่งขัน เป็นเครื่องมือในการพัฒนา

ตาราง 2 (ต่อ)

5 ค่านิยมที่เป็นตัวชี้วัดของการ เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	18 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ Paul H. Ray, Anderson (2000)	8 คุณลักษณะ ของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยปรับใช้	เหตุผลในการปรับ
5.The Importance of Women หมายถึงการกระทำนั้นจะต้องให้ ความสำคัญกับผู้หญิง	17) มีความปรารถนาที่จะให้เกิดความ เป็นธรรมกับสิทธิสตรีทั้งในด้านธุรกิจ การปกครองและการดำเนินชีวิต 18) มีความตระหนักในเรื่องการกระทำ ความรุนแรงและการทำทารุณกรรม ต่อสตรีและเด็ก	การกำหนดในระยะก่อนการพัฒนา 5.ดูแลเด็กและสตรี -ปรับเพิ่มความหมายในระหว่างอบรม เชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม (PLA1-3) ให้ครอบคลุมดังนี้ 8.การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม ของผู้หญิงในการบริหารจัดการ ประเพณีการแข่งขันในชุมชน	-เป็นเนื้อหาที่ให้ความสำคัญกับสตรี และเด็กด้านความเท่าเทียม ความเป็น ธรรมและหยุดการกระทำรุนแรง และการทำทารุณกรรม -เพื่อระบุความหมายให้ชัดเจนด้านการ กระทำที่ให้ความสำคัญกับบทบาทและ หน้าที่ของผู้หญิงให้เข้ามามีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ในชุมชนโดยการจัดการด้านอาหารและ น้ำดื่มสมุนไพรในช่วงแข่งขันเรือ

8. ความหมายของแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์(Cultural Creatives)

จากการศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของ Paul H. Ray, Anderson (2000) นั้น ไม่มีนักคิดคนไหนได้ให้ความหมายโดยตรงของคำว่า วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ แต่จากการศึกษาและทบทวนเอกสารดังกล่าวร่วมกับการพิจารณาผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้นในสถานการณ์จริงของประเพณี การแข่งเรือ จังหวัดน่านในฐานะเป็น นวัตกรรมชุมชน ผู้วิจัยจึงได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใหม่ตามทัศนะของผู้วิจัย ดังนี้

วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงสิ่งที่เป็นผลผลิตทางความคิดของบุคคล กลุ่มคน และชุมชน ที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นทั้งในรูปแบบของการประดิษฐ์หรือการกระทำต่างๆที่เป็น กิจกรรมที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยวางอยู่บนพื้นฐานองค์ประกอบของคุณลักษณะ วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ 8 ประการ คือ 1) การดูแลรักษาสภาพแวดล้อม 2) มุ่งพัฒนาจิตวิญญาณ และสังคม 3) มุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดี 4) ไม่ก่อให้เกิดความรุนแรง 5) เต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม 6) มีวิถีการดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา 7) ส่งเสริมสุขภาพโดยใช้วัฒนธรรม ชุมชนสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี 8) ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการบริหารจัดการ ประเพณีการแข่งเรือ ทั้งนี้ต้องมีความเชื่อมโยงกับค่านิยม ที่เป็นตัวชี้วัด 5 ประการ คือ มีการกระทำ ที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือมีความสม่ำเสมอต่อเนื่อง (Authenticity) มีกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงและ สัมพันธ์กับองค์ประกอบทุกส่วน (Learning Process) มีอุดมการณ์ที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับ การกระทำที่เป็นจริง (Idealism and Activism) มุ่งเน้นการบริหารจัดการประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน (Healthy Cultural Community) และการให้ ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีและ วัฒนธรรมในชุมชน (The Importance of women)

ดังนั้น ผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ดังรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกแนวคิดวัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์ของ Paul H. Ray, Anderson (2000) มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาแนว ทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งเรือโดยประยุกต์ใช้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมครั้งที่ 1-2 เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีการแข่งเรือที่ สอดคล้องและเชื่อมโยงกับกระบวนการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์เพื่อการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณี การแข่งเรือตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาในการวิจัยตั้งแต่การค้นหาชุมชนเรือแข่งในมิติที่

เป็นนวัตกรรมชุมชนที่มีคุณลักษณะของมิติวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปเป็นปัจจัยนำเข้าด้านข้อมูลสารสนเทศสำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของประเพณีการแข่งขันเรือในมิติที่เป็นนวัตกรรมชุมชนที่มีคุณลักษณะของมิติวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ตามบริบทแวดล้อมของชุมชนที่มีเรือแข่งประจำชุมชน

แต่จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจเบื้องต้นนั้น ในทัศนะของผู้วิจัยคาดว่าตามบริบทแวดล้อมของหมู่บ้านหรือชุมชนเรือแข่งในจังหวัดน่านน่าจะมีคุณลักษณะของมิติวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างไปจากองค์ประกอบพื้นฐาน 8 ประการตามแนวคิดวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ Paul Ray (Paul Ray, 2000) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วางแผนและออกแบบการวิจัยโดยนำผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ดังรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นไปเป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาเพื่อแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือโดยประยุกต์ใช้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมครั้งที่ 1-3 (PLA 1-3) ต่อไป

9. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความเชื่อมโยงและความสอดคล้องระหว่างบริบทในนวัตกรรมชุมชนกับแนวคิดการจัดการองค์การแบบเคอร์ติค (Dee Hock(1993) และแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray, Anderson (2000)

จากผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างของบริบทแวดล้อมของนวัตกรรมชุมชน กรณีประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านกับองค์ประกอบของคุณลักษณะการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Paul H. Ray, Anderson (2000) ในหัวข้อ 3-4 และการวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างของบริบทแวดล้อมของนวัตกรรมชุมชนกับองค์ประกอบในคุณลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในหัวข้อ 5-7 และการสรุปความหมายของวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เห็นภาพความเชื่อมโยงของแนวคิดการจัดการองค์การแบบเคอร์ติคตามแนวคิดของ Dee Hock (Dee Hock, 1993) กับบริบทแวดล้อมของนวัตกรรมชุมชน กรณีประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านอย่างชัดเจน ในกรณีที่ยังองค์ประกอบของสังคมมีความหลากหลายแตกต่างกันและมีความซับซ้อนหลายประการ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีลักษณะที่เป็นทั้งความเป็นระเบียบ มีกฎกติกา มีแนวปฏิบัติร่วมกันที่ชัดเจนทำให้งานประเพณีการแข่งขันเรือสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันองค์ประกอบเหล่านี้ก็มีลักษณะเป็นความยุ่งเหยิง สับสน ไร้ระเบียบทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคจน

เกิดผลกระทบทางด้านสังคมและด้านสุขภาพตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากข้อมูลพื้นฐานที่มาจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง

ดังนั้น ปรากฏการณ์ที่บริบทของประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านในบางประเด็นมีลักษณะที่เป็นข้อขัดแย้งกันอยู่ในสิ่งเดียวกันหรือประเด็นเดียวกันร่วมกับนั้นในทัศนะของผู้วิจัย เห็นว่าลักษณะที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับลักษณะขององค์กรแบบเคอร์ติคตามแนวคิดของDee Hock (Dee Hock, 1993) ดังกล่าว เป็นสิ่งท้าทายในการศึกษาครั้งนี้เนื่องจากบางประเด็นในบริบทแวดล้อมของประเพณีการแข่งขันเรือที่มีลักษณะเป็นข้อขัดแย้งกันในประเด็นเดียวกันนั้นต่างก็มีพลังอยู่ในข้อที่ต่างกัน คำถามที่ท้าทายในการศึกษา คือ จะทำอย่างไรให้คนในหมู่บ้านหรือชุมชนเรือแข่งมีความตระหนักรู้อย่างเท่าทันแล้วดึงเอาพลังจากสองข้อที่อยู่ตรงข้ามกันซึ่งเป็นพลังที่ต้านกันอยู่นั้นกลับเข้ามาสร้างเป็นพลังใหม่ที่เป็นพลังสร้างสรรค์ทำให้เกิดเป็นพลังเสริมซึ่งกันและกันในการขับเคลื่อนให้งานประเพณีการแข่งขันเรือเข้มแข็งขึ้น

อนึ่ง ผู้วิจัยสังเคราะห์ความเชื่อมโยงความสอดคล้องและความแตกต่างของนวัตกรรมชุมชนกับแนวคิดองค์กรแบบเคอร์ติคและแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำผลการสังเคราะห์ไปใช้เป็นปัจจัยนำเข้าในการดำเนินการวิจัยในตอนที 3 การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์เพื่อปรับเปลี่ยนเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือโดยประยุกต์ใช้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมครั้งที่ 1-2 (PLA 1-2) โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการองค์กรแบบเคอร์ติค (Dee Hock, 1993) ที่มีกระบวนการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตบนพื้นฐานของ 6 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมาย (Purpose) หลักการ (Printciple) ผู้ร่วมปฏิบัติงาน (Participants) วัตถุประสงค์ (Organization Concept) กฎเกณฑ์กติกา (Constitution) และการปฏิบัติงาน (Practices) ร่วมกับแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของ Paul H. Ray, Anderson (2000) เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้อย่างเท่าทันในผลกระทบทางด้านสังคมและด้านสุขภาพ

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงความสอดคล้องและความแตกต่างของนวัตกรรมชุมชนกับแนวคิดองค์กรแบบเคอร์ติคและแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ตามตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 แสดงความสอดคล้องระหว่างนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)
กับแนวคิดแบบเคอร์ติคและแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

ประเด็น วิเคราะห์	นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)	องค์กรแบบเคอร์ติค	วัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์
1.ลักษณะ การก่อเกิด ของกลุ่ม	-เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นเองโดย ธรรมชาติตามบริบท แวดล้อมในชุมชน -ปัจจัยเอื้อด้านภูมิศาสตร์ และการปกครองแบบ นครรัฐอิสระ	-เป็นการรวมตัวกันเอง ในการจัดตั้งกลุ่มขึ้น อย่างอิสระ/สมัครใจ/ ดูแลกันเอง	-เป็นการรวมกลุ่มกันเอง จากกลุ่มคนที่ต้องการ เปลี่ยนค่านิยมและวิถี การดำเนินชีวิตที่มีโลก ทัศน์กว้างเพื่อประโยชน์ ของสังคม
2.แนวคิด พื้นฐานใน การทำงาน	-ระบบความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานทาง ศาสนา -ต้องการให้เกิดความสุข ในชีวิตและสังคมส่วนรวม สันติสุข	-ต้องการทำงานเพื่อ สร้างประโยชน์ให้องค์กร ตนเองและขยาย ผลประโยชน์สู่สังคม ส่วนรวมในฐานะที่ องค์กรเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมส่วนรวม	-กระทำงานพื้นฐาน ความเชื่อทางศาสนา -ต้องการเติมเต็มส่วน ขาดในชีวิตให้สมบูรณ์ ขึ้นโดยการคิด สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆและ การกระทำในสิ่งที่ดีมี ประโยชน์ต่อตนเองและ สังคมส่วนรวม
3.ความ มุ่งมั่นในการ ทำงาน	-ต้องการปฏิบัติสืบทอด ประเพณีการแข่งขันเรือ เชื่อมต่อระหว่างรุ่นบรรพ บุรุษสู่รุ่นลูกหลานอย่าง ต่อเนื่องเป็นพลวัต -ต้องการสร้างความ สามัคคีและความสัมพันธ์ ที่ดีในชุมชน ระหว่าง ชุมชนและสังคมส่วนรวม	-ต้องการพัฒนาองค์กร อย่างต่อเนื่องเป็นพลวัต โดยยึดจุดมุ่งหมายและ หลักการปฏิบัติของ องค์กรที่เป็นเป้าหมาย ร่วมกันที่ชัดเจนในการ ทำงานพัฒนาองค์กร และขยายสู่สังคม ส่วนรวม	-การประดิษฐ์หรือคิด สร้างสรรค์สิ่งใดๆขึ้นมา ตั้งอยู่บนความคิด พื้นฐานคือเป็นความ คาดหวังของสังคมที่มุ่ง ให้เกิดสิ่งดีทั้งต่อ ตนเอง ต่อผู้อื่นและ สังคม

ตาราง 3 (ต่อ)

ประเด็น	นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)	องค์กรแบบเคอร์ดิค	วัฒนธรรมเชิง สร้างสรรค์
4.กลยุทธ์ การทำงาน	-เต็มใจ สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยจิตอาสา -เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน -เป็นการบริหารจัดการโดยการขับเคลื่อนที่ต่อเนื่องเป็นธรรมชาติ -ทำให้เกิดการยอมรับจนเป็นวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนมีการปฏิบัติต่อเนื่อง	-สมัครใจเข้าร่วมกลุ่มและช่วยกันทำงานเพื่อองค์กรและสังคม -เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในองค์กรอย่างต่อเนื่อง -ขยายผลการพัฒนาสู่สังคมในฐานะที่องค์กรเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	-ตั้งใจจริง เต็มใจ สมัครใจทำในสิ่งที่สร้างสรรค์ตรงไปตรงมา เปิดเผย -แสดงออกอย่างชัดเจนที่จะการกระทำสิ่งที่มีลักษณะเป็น"วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์" ต่อเนื่องทั้งในปัจจุบันและอนาคต -ทำให้คนยอมรับและนำไปปฏิบัติตามต่อเนื่อง -เกิดผลงานที่สร้างสรรค์จำนวนมากในสังคม
5.เป้าหมาย สูงสุด	-ความสนุกสนานจากการเข้าได้ร่วมกิจกรรมและการพบปะสังสรรค์ประจำปีตามบริบทของวิถีชีวิตคนในสังคมเดียวกัน -การธำรงประเพณีและวัฒนธรรมให้คงอยู่เพื่อความเข้มแข็งและอยู่รอดของชุมชน	-การทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาองค์กรและสังคมในระดับท้องถิ่นระดับชาติและขยายเครือข่ายสู่สังคมโลกด้วยรูปแบบการทำงานยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 -เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนตั้งแต่ร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการ	-ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม -สร้างความสัมพันธ์ที่ดี -ลดความขัดแย้งในสังคม -พัฒนาจิตวิญญาณและ สังคม -มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในชีวิตและสังคม

ตาราง 3 (ต่อ)

ประเด็น	นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)	องค์กรแบบเค ออร์ดิค	วัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์
5.เป้าหมาย สูงสุด (ต่อ)	-การพัฒนาจิตวิญญาณของ คนในชุมชนและสังคม -มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี	-ขับเคลื่อน องค์กร/สังคมใน การบริหาร จัดการแนวราบ	

ตาราง 4 แสดงความแตกต่างระหว่างนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)
กับแนวคิดแบบเคออร์ดิคและแนวคิดวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

ประเด็น	นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)	องค์กรแบบเค ออร์ดิค	วัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์
1.ข้อแตกต่าง ในมิติการมี คุณลักษณะ พิเศษ	-มีบริบทแวดล้อมแตกต่าง หลากหลายและซับซ้อนทั้ง ภายในและภายนอกชุมชน -การคงอยู่ร่วมกันระหว่าง ความเป็นระเบียบ ความไร้ระเบียบ/ -ไม่ได้ใช้พลังสร้างสรรค์จาก พลังความแตกต่างของสิ่งที่เป็น ข้อตรงข้ามกัน (Paradox)ในสิ่งเดียวกัน -เกิดความขัดแย้งกันและ ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่มี เป้าหมายแตกต่างกัน	-มีเป้าหมาย เดียวกัน	-ยอมรับการคิดและ กระทำในสิ่งที่สร้างสรรค์ มีความแตกต่างกัน หลากหลายตามบริบท -เน้นการยอมรับของคน ส่วนใหญ่และ นำไป ปฏิบัติตามจนเกิดผลดี -เกิดผลงานสร้างสรรค์ จำนวนมากสู่สังคม -เน้นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้สิ่งสร้างสรรค์ใน ภูมิภาคอื่นที่เป็นผลงาน / มนุษยชาติ / สถานที่

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็น	นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)	องค์กรแบบ เคออร์ดิค	วัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์
2. ข้อแตกต่างใน มิติการให้ ความสำคัญ ต่อบทบาท และหน้าที่ ของผู้หญิง	-การให้ความเท่าเทียมโดยเริ่มเปิดโอกาสให้ทีมลูกเรือผู้หญิงนำเรือลงแข่งขันจำนวน 1 ลำในนามเรือในสังกัดของสมาคมเรือพาย จังหวัด -น่านซึ่งเป็นองค์กรเอกชน(มีผลงานได้รับรางวัลที่ 3 ในการแข่งขันของสมาคมเรือพายประเทศไทย) -ภาคเอกชนต้องการแสดงผลงานเพื่อนำร่องการยอมรับให้ผู้หญิงลงพายเรือเนื่องจากชุมชนมีความเชื่อว่าผู้หญิงไม่มีสิทธิ์ขึ้นนั่งเรือแข่งซึ่งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือ -ขาดความตระหนักเรื่องความเท่าเทียมต่อสตรี/เด็กเช่นผู้หญิงและเด็กแต่งกายโชว์สัดส่วนในการเดินทางเครื่องในกองเชียร์เรือแข่ง	-ทุกคนในองค์กรมีความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็นและเน้นการยอมรับมิติขององค์กร	เน้นความเท่าเทียมและเป็นธรรมต่อสตรีและเด็ก
3. ข้อแตกต่างใน มิติกระบวนการจัดการ องค์กร	-ขาดการทบทวนผลงานและปัญหาที่เกิดขึ้น -ขาดกระบวนการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบ -ขาดการนำข้อมูลเดิมมาใช้ปรับปรุงอย่างเป็นระบบ -ขาดการสร้างช่องทางและเวทีร่วมในการสื่อสารสาธารณะอย่างเป็นระบบที่มาจากพลังของชุมชน	-มีการนำผลงานขององค์กรหรือผลงานของภาคีมาอภิปรายแลกเปลี่ยนกันเพื่อปรับปรุงพัฒนา งาน อย่างต่อเนื่องเป็นพลวัต	-มีตัวชี้วัดด้านค่านิยม 5 ประการในการพิจารณาและควบคุมพฤติกรรม/แบบแผน/การกระทำที่เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็น	นวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ)	องค์กรแบบเคอร์ดิค	วัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์
4. ข้อแตกต่างใน มิติกระบวนการ การจัดการ องค์กร (ต่อ)	ค่านิยมที่เป็นตัวชี้วัดการ เป็นนวัตกรรมชุมชน (ประเพณีการแข่งขันเรือ) เชิงสร้างสรรค์	องค์ประกอบของ กระบวนการในการ จัดการองค์กรมีดังนี้	ค่านิยมที่เป็นตัวชี้วัดการ เป็นวัฒนธรรมเชิง สร้างสรรค์
	1. ความถูกต้อง เชื่อถือได้ ของการกระทำกับคำพูด 2. มีกระบวนการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับ องค์ประกอบทุกส่วน 3. อุดมการณ์และการ กระทำจริงต้องสอดคล้อง กัน 4) การบริหารจัดการ ประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนเพื่อการส่งเสริม สุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ในชุมชน 5) การกระทำที่แสดงถึง การให้ความสำคัญกับ บทบาทหน้าที่ของผู้หญิง ให้เข้ามามีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการ ประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนเพื่อการส่งเสริม สุขภาพเชิงสร้างสรรค์ใน ชุมชน	1. ทบทวนกระบวนการ ทำงานตาม 6 งค ประกอบพื้นฐาน 2. อภิปรายแลกเปลี่ยน กันถึงความสอดคล้อง ของผลงานกับความ มุ่งมั่นขององค์กร 3. การวิเคราะห์คุณค่า ของผลงานกับความ มุ่งมั่นขององค์กร 4. มีแนวทางการ ดำเนินการในกิจกรรม นั้นๆ ให้บรรลุเป้าหมาย ขององค์กรโดย -เน้นการบริหารงานและ การสื่อสารแนวราบ -ความสัมพันธ์ไม่เชิง เส้นตรง	1. ความถูกต้อง เชื่อถือได้ ของการกระทำกับคำพูด 2. มีกระบวนการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับ องค์ประกอบทุกส่วน 3. อุดมการณ์และการ กระทำจริงต้องสอดคล้อง กัน 4. เน้นการรักษา สิ่งแวดล้อม 5.-ให้เป็นธรรมและ ความเท่าเทียมกับ ผู้หญิงและเด็ก

แนวคิดด้านการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) และกลยุทธ์การสร้างเสริมสุขภาพ ตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) (WHO, 1986) และ The 20th IUHPE World Conference on Health Promotion

1. ความเป็นมาของแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพ

สืบเนื่องจากการจัดประชุมนานาชาติเป็นครั้งแรกที่กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดา เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2529 (ค.ศ.1986) โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) มีผู้เข้าร่วมประชุมที่หลากหลายจากทุกภาคส่วนของแต่ละประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อร่วมกันสร้างเสริมสุขภาพของคนทั่วโลก โดยการสร้างข้อตกลงร่วมกันในลักษณะของการสร้างพันธะสัญญาร่วมกันเพื่อให้ทุกหน่วยงาน/องค์กร/ประชาชนทุกคนทุกระดับทุกพื้นที่ต้องทำหน้าที่ในการสร้างเสริมสุขภาพของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมในระดับประเทศและสังคมโลก ผลลัพธ์จากการประชุมมีมติให้กำหนดกระบวนการทัศน์ใหม่ในการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่คือเป็นขบวนการขับเคลื่อนร่วมกันของสังคมโลกเพื่อเชื่อมโยงกระบวนการสร้างสุขภาพเป็นกระบวนการสร้างคุณภาพชีวิตร่วมกันและเป็นหน้าที่ของทุกคนทุกพื้นที่ ดังนั้นเพื่อให้ปรับกระบวนการทัศน์มีความสอดคล้องกับหลักการสำคัญ ในที่ประชุมจึงร่วมกันสร้างกฎข้อตกลงร่วมกันเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ สู่การสร้างนวัตกรรมด้านสุขภาพเพื่อทำให้เกิดการสร้างเสริมสุขภาพในสังคมโลกตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่มีการสร้างพันธะสัญญาและความมุ่งมั่นร่วมกันอย่างเป็นทางการ โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ Health for All by the year 2000 and beyond ("Action to Achieve Health for All by the year 2000 and beyond.") และแนวคิดดังกล่าวเป็นที่มาของเป้าหมายด้านสุขภาพของประเทศไทยคือ การมุ่งเน้นการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อนำไปสู่"การมีสุขภาพดีถ้วนหน้า ปี 2543" (Health for All by the year 2000 and beyond)

ผลลัพธ์ที่สำคัญจากการประชุมนานาชาติอย่างเป็นทางการที่กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดาทำให้เกิดกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter)(WHO,1986)ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพของคนทั่วโลกและได้มีการจัดประชุมนานาชาติด้านการสร้างเสริมสุขภาพร่วมกันอีก 5 ครั้งอย่างต่อเนื่องในอีก 20 ปีต่อมา คือปี ค.ศ.1988 (พ.ศ. 2531), ค.ศ.1991 (พ.ศ. 2534), ค.ศ.1997 (พ.ศ. 2540), ค.ศ.2000 (พ.ศ. 2543) และ ค.ศ.2005 (พ.ศ. 2548) ซึ่งเป็นการลงมติร่วมกันเพื่อมุ่งเน้นการเกิดนวัตกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพแก่สังคมโลกอย่างต่อเนื่องตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter for Health Promotion) (WHO, 1986) และในประเทศไทยได้มีการจัดประชุมนานาชาติด้านการสร้างเสริมสุขภาพจำนวน 1 ครั้งผลลัพธ์จากการประชุมทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกันด้านสุขภาพเรียกว่า

กฎบัตรกรุงเทพ (Bangkok Charter) ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในกรอบของกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) (WHO, 1986) ทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางด้านการสร้างเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัตที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในสังคมโลกจนถึงปัจจุบัน

2. กลยุทธ์สำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา

กลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) (WHO, 1986) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ซึ่งประเทศไทยได้นำมาปรับใช้เป็นแนวปฏิบัติให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมในวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ดังนี้

2.1 สร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ (Build Healthy Public Policy)

ในการประกาศนโยบายสาธารณะของผู้บริหารในทุกภาคส่วนและทุกระดับ (ไม่เพียงแต่ภาคสาธารณสุข) จะต้องแสดงเจตจำนงในการสร้างเสริมสุขภาพและความเสมอภาคของประชาชน และแสดงความรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดต่อสุขภาพของประชาชนโดยมีจุดมุ่งหมายหลักของนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพคือสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตที่มีสุขภาพดี

2.2 สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environments)

สิ่งแวดล้อมในที่นี้ ไม่เพียงแต่หมายถึงมิติทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมิติสังคมการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและจิตวิญญาณอีกด้วย

2.3 ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนให้เข้มแข็ง (Strengthen Community Actions)

การสร้างสุขภาพจะต้องดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การตัดสินใจ การวางแผนและดำเนินการ รวมทั้งการระดมทรัพยากรในชุมชน เพื่อยกระดับการช่วยเหลือตนเอง และการสนับสนุนทางสังคม ทั้งนี้ ชุมชนจะต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โอกาสการเรียนรู้และแหล่งสนับสนุนอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

2.4 พัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skills)

โดยการให้ข้อมูลข่าวสารและการศึกษาด้านสุขภาพรวมทั้งการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อเตรียมปัจเจกบุคคลให้มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตและดูแลสุขภาพตามวัยต่างๆ กระบวนการดังกล่าวจะต้องเริ่มให้เกิดขึ้นในครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงานชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

2.5 ปรับเปลี่ยนบทบาทของระบบบริการสาธารณสุข (Reorient Health Services)

ระบบบริการสาธารณสุข นอกจากดำเนินการด้านการรักษาพยาบาลแล้ว ยังจะต้องหันมาดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ โดยการร่วมมือกับภาคอื่นๆของสังคมและสนับสนุนปัจเจกบุคคลและชุมชนในการพัฒนาสุขภาพตนเอง ทั้งนี้จะต้องมีการปรับเปลี่ยนเจตคติ การปรับ

ทิศทางและการจัดระบบบริการสาธารณสุขที่เน้นการมองปัญหาเป็นองค์รวมและยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง

3. หลักการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ

หลักการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่ ตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) (WHO, 1986) และ The 20th IUHPE World Conference on Health Promotion ประกอบด้วยหลักการ 5 มิติ ดังนี้

3.1 การสร้างพลังอำนาจ หมายถึง การเพิ่มศักยภาพของปัจเจกบุคคลและชุมชนในการควบคุมปัจจัยที่กำหนดสภาวะสุขภาพของพวกเขา

3.2 การมีส่วนร่วมของสาธารณะ หมายถึง การส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลและชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การวางแผนและการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลต่อชีวิต สภาพความเป็นอยู่และสุขภาพของพวกเขา

3.3 การให้ความสำคัญแก่ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ

3.4 การลดความไม่เท่าเทียมและความไม่ยุติธรรมทางสังคม

3.5 การกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคในการดำเนินการสร้างสุขภาพของปัจเจกบุคคลและชุมชน

ดังนั้น ความหมาย หลักการและกลยุทธ์ของการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่นี้ นับว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการสร้างเสริมสุขภาพที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนในอนาคต

4. ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา

การสร้างเสริมสุขภาพเป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะในการควบคุมและพัฒนาสุขภาพของตนเอง ซึ่งสุขภาพในที่นี้หมายถึง สุขภาวะอันสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งนอกจากจะมีตัวกำหนดจากปัจจัยด้านปัจเจกบุคคลแล้วยังได้รับผลกระทบสำคัญจากปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้แก่ สันติภาพ ที่อยู่อาศัย การศึกษา ความมั่นคงปลอดภัยในสังคม ความสัมพันธ์ในสังคม อาหาร รายได้ การสร้างพลังอำนาจแก่สตรี ระบบนิเวศที่มั่นคง การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ความยุติธรรมทางสังคม การเคารพสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาค (Ottawa Charter) (WHO, 1986)

ดังนั้น การสร้างเสริมสุขภาพจึงเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่จะต้องมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคมและจะเห็นได้ว่า ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับความหมายของคำว่า “สุขภาพ หรือสุขภาพะ ซึ่งคำว่า “สุขภาพดี” ไม่ใช่แค่ “ไม่เป็น” แต่ต้องประกอบขึ้นจากการมี “สุขภาพะที่ดี” ด้วยเป็นองค์รวม ตามความหมายดังนี้

"สุขภาพหรือสุขภาวะ หมายถึง สุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา หรือทางจิตวิญญาณ สุขภาพหรือสุขภาวะจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่บูรณาการอยู่ในการพัฒนา มนุษย์และสังคมทั้งหมด (Health is integral in total human and social development) ดังนั้น สุขภาพตามนัยนี้จึงเป็นเรื่องที่อยู่เลยพรมแดนของกระทรวงสาธารณสุขออกไปมาก" (ประเวศ วะสี, 2550) หรือความหมายที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งได้แก่ "สุขภาพเป็นเรื่องของสุขภาวะ ไม่ใช่เรื่อง โรคภัยไข้เจ็บอย่างเดียว แต่เป็น "well-being" คือ การอยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข สุขภาวะของ มนุษย์ต้องครอบคลุมทั้ง 4 มิติ คือ ด้านจิต ด้านกาย ด้านปัญญา ด้านสังคม ที่เอื้อต่อกันทุกด้าน ไม่ใช่ปล่อยให้เรื่องสุขภาพเป็นเรื่องของหมอ พยาบาลเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของทุกคน" (อำพล จินดาวัฒนะ, 2551)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO, 1986) ในฐานะเป็นองค์กรหลักในการดูแลด้านสุขภาพของสังคมโลก ได้ให้ความหมายของ คำว่า "สุขภาพ หรือ สุขภาวะ" ดังนี้

สุขภาพ หมายถึง "ร่างกาย จิตใจ สังคมที่ดีและการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเป็นสภาวะของความสมบูรณ์ที่ดี" ซึ่งในช่วงแรก ความหมายของ "สุขภาพ (health)" หมายถึง สภาวะของความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจและความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม มิใช่หมายถึง เพียงการปราศจากโรคและความอ่อนแอเท่านั้น ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2541 (ค.ศ.1998) มติของที่ประชุมสมัชชา องค์การอนามัยโลก (World Health Organization Assembly) ได้เพิ่มคำว่า "Spiritual well-being" หรือ "สุขภาวะทางจิตวิญญาณ" เข้าไปในคำนิยามเดิม ดังนั้น ความหมายของคำว่า "สุขภาพ" หลังจากการประชุมครั้งนั้นจึงมีความหมายใหม่ของ สุขภาพ ที่หมายถึง สุขภาวะที่ สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ หรือสุขภาวะที่สมบูรณ์ทุกๆ ทางที่ เชื่อมโยงกัน และสะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกื้อหนุนและเชื่อมโยงกัน ทั้ง 4 มิติ ซึ่งความหมายในแต่ละด้าน คือ

1. สุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดีไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น
2. สุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ และมีสมาธิ เป็นต้น
3. สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ เป็นต้น

4. สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) หมายถึง สุขุอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึงพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้าหรือความดีสูงสุด ซึ่งขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างกันไปของปัจเจกบุคคล ชุมชนและสังคม ดังนั้น สุขภาวะทางจิตวิญญาณ จึงมีความหมายที่รวมถึงมิติทางคุณค่าที่สูงสุดที่เหนือไปจากโลกทางด้านวัตถุ แต่มีความหมายลึกซึ้งไปถึงการมีความศรัทธาและมีการเข้าถึงคุณค่าที่สูงส่ง ทำให้เกิดความสุขอันประณีตลึกล้ำ (WHO, 1998)

ในทัศนะของผู้วิจัย "สุขภาพหมายถึงการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ในระดับปัจเจกบุคคลเพื่อร่วมกันสร้างพลังในการดูแลสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขบนพื้นฐานของความเอื้ออาทรดูแลซึ่งกันและกันด้วยหัวใจและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์" และผู้วิจัยเห็นว่า โครงสร้างพื้นฐานในชุมชนเป็นโครงสร้างที่มีอยู่แล้วแต่มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบทแวดล้อมของคนในชุมชนและสังคมนั้นๆ เช่น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับคุณค่าและพลังที่มีอยู่ในประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานานและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นผลผลิตของความคิด ความเชื่อและในที่สุด สามารถยกระดับไปสู่การกระทำต่อเนื่องกันมาอย่างเป็นรูปธรรมจนเป็นวัตรกรรมชุมชน และคนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของวัตรกรรมชุมชนนั้นๆ ดังนั้น การศึกษาเรื่องวัตรกรรมชุมชนสู่การส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์กรณีประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน ในครั้งนี้ จึงเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนมาต่อยอดและยกระดับให้เป็น ความรู้ชุดใหม่ที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชนและเกิดแกนนำในชุมชนที่มีพลังในการผลักดันให้เกิดนโยบายในชุมชนด้านสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนด้วย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่จะทำให้เกิดกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่ขึ้นในชุมชนนั้น จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติในเรื่องสุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนนั้นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้โดยการบูรณาการให้เกิดความเชื่อมโยงกับวัตรกรรมชุมชนที่มีอยู่แล้ว เช่น ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้วางแผนและออกแบบดำเนินการวิจัยโดยใช้แนวคิดการจำลองกระบวนการเคอร์ติคของ (Dee Hock, 1993) เป็นเครื่องมือร่วมกับหลักการจัดการความรู้ตามแนวคิดการจัดการความรู้แบบโมเดลเชกิ: SECI model (Nonaka Takeuchi, 1995) มาบูรณาการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดกระบวนการหมุนเกลียวความรู้ร่วมกับปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ คือ องค์ประกอบ 8 มิติของการเป็นวัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากแนวคิดมิติวัฒนธรรม

เชิงสร้างสรรค์ (Paul H. Ray and Anderson, 2000) ตามบริบทของชุมชนเพื่อพัฒนาต่อยอดและยกระดับนวัตกรรมชุมชน (ซึ่งในที่นี้ได้แก่ประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน) ซึ่งเป็น นวัตกรรมชุมชนแบบที่ 1 (Community Innovation) ตามบริบทของชุมชน ขึ้นไปเป็นนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์" แบบที่ 2 (Creative Community Innovation) สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาต่อยอดและยกระดับนวัตกรรมชุมชนไปสู่การส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ คือ การนำปัจจัยนำเข้าด้านมิติการส่งเสริมสุขภาพกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) (WHO, 1986) และ The 20th IUHPE World Conference on Health Promotion ในระดับชุมชนที่สอดคล้องเหมาะสมตามบริบทของชุมชน โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานที่มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมสุขภาพในระดับสากลตามกฎบัตรออตตาวาและกฎบัตรกรุงเทพประกอบด้วย 1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2) การก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย 3) การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง 4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล 5) การปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาต่อยอดและยกระดับไปสู่การเป็น "นวัตกรรมชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์" แบบที่ 3 (Creative Community Innovation for Health Promotion)ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มที่กำลังในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน และ "นวัตกรรมสื่อท้องถิ่น" เพื่อใช้ในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มที่กำลัง ในช่วงเทศกาลประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านต่อไป

ความเป็นมาและลักษณะของการแข่งเรือในต่างประเทศและในประเทศไทย

1. ความเป็นมา ลักษณะและสถานการณ์ของการแข่งเรือในต่างประเทศ

การแข่งขันเรือในต่างประเทศเป็นการแข่งเรือในมิติของการแข่งขันกีฬาทางน้ำ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) เป็นการแข่งเรือระหว่างมหาวิทยาลัยซึ่งมหาวิทยาลัยเหล่านั้นตั้งอยู่ติดแม่น้ำและมีการบริหารจัดการในรูปแบบของสโมสรเรือพายในมหาวิทยาลัยที่นักศึกษามีสิทธิ์สมัครเข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจเช่นเดียวกับกิจกรรมการกีฬาประเภทอื่นๆ เช่น การแข่งเรือแคนู (Canoe Boat) ของนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ (The Oxford-Cambridge Boat Race) และการแข่งเรือแคนู (Canoe Boat) ของนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา (The Harvard-Yale Regatta) เป็นต้น 2) เป็นการแข่งเรือที่เป็นกีฬาทางน้ำนานาชาติ เน้นการรวมกลุ่มโดยสมัครใจ มีการบริหารจัดการโดยชมรม สโมสรหรือกลุ่มองค์กรทางศาสนา องค์กรภาคเอกชนและธุรกิจเช่นการแข่งขันเรือมังกร (Dragon Boat) ที่เปิดรับสมัครสมาชิกและทีมเรือแข่งจากกลุ่มผู้สนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศลงทะเบียนเข้าร่วมแข่งขันและทางสมาคมจะนำทีมไปร่วมแข่งขันเรือมังกรทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลกเช่น

การแข่งขันเรือดราคอน (Dragon Boat Festival) ในประเทศจีน ฮองกง ไต้หวัน และเมืองวอชิงตันในประเทศสหรัฐอเมริกา

การแข่งขันเรือมังกร (Dragon Boat Festival) มีจุดเริ่มต้นในประเทศจีน มีประวัติการแข่งขันเรือเพื่อรำลึกถึงขุนนางชาวจีนผู้ซื่อสัตย์ ชื่อ "ซุฮุยวน" ที่ได้รับการยกย่องเป็น "กวีผู้รักชาติแห่งรัฐฉู่ (Patriotic Poet) และเป็นที่มาของ "วันกวีจีน" (The Chinese Poet's Day) แต่ในปัจจุบันได้พัฒนาไปเป็นการแข่งเรือที่เน้นเป็นกีฬาทางน้ำที่แพร่หลายไปสู่ประเทศต่างๆทั่วโลก โดยเปิดรับสมัครทีมแข่งเรือจากทั่วโลกเป็นการแข่งขันในระดับนานาชาติ (Dragon Boat International Championship) โดยมีการบริหารจัดการโดยองค์กรเอกชนและมีการจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการแข่งขันเรือดราคอนไปทั่วโลก (International Dragon Boat Federation: IDBF)

จากตัวอย่างของการแข่งเรือในต่างประเทศที่กล่าวมา เป็นการมุ่งแข่งเรือในมิติของกีฬาทางน้ำเพียงอย่างเดียว ซึ่งผู้วิจัยมีทัศนะว่าเป็นการแข่งขันเรือที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงระบบและมุ่งแข่งขันเพื่อชัยชนะและผลประโยชน์ของทีมในเชิงธุรกิจและความสนุกสนานจากการแข่งขันเช่นเดียวกับกีฬาประเภทอื่นๆ และข้อแตกต่างที่สำคัญคือการก่อเกิดของการแข่งเรือในต่างประเทศไม่ได้เกิดจากพื้นฐานของระบบความคิด ความเชื่อและศาสนาและขาดความเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิตกับวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้เกิดความผูกพันกันระหว่างคนในชุมชนและระหว่างชุมชนเช่นประเพณีการแข่งขันเรือในประเทศไทย ยกเว้นการแข่งขันเรือในประเทศลาว กัมพูชา เวียดนามและอินเดียที่เป็นการแข่งเรือตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่อยู่บนระบบความคิด ความเชื่อและศาสนาเช่นเดียวกับในประเทศไทย (รัตนพร ทองเขียว, 2552)

2. ความเป็นมา ลักษณะและสถานการณ์ของการแข่งเรือในประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารและบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแข่งเรือในประเทศไทยนั้น พบว่า หลายจังหวัดในประเทศไทยได้มีการจัดประเพณีการแข่งขันเรือต่อเนื่องกันมาจนเป็นที่รู้จักและกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชนซึ่งถูกนำมายึดโยงเข้ากับธุรกิจการท่องเที่ยวประจำปีของหลายจังหวัดทั่วประเทศ อาทิ ในพื้นที่ภาคกลางมีการจัดประเพณีการแข่งขันเรือในลำน้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย จังหวัดปทุมธานี อ่างทอง สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา และนครสวรรค์ ลำน้ำท่าจีน ได้แก่ ประเพณีการแข่งขันเรือที่จังหวัดนครปฐม ลำน้ำป่าสัก ได้แก่ การแข่งเรือของจังหวัดสระบุรี ลำน้ำแม่กลอง ได้แก่ การแข่งเรือที่จังหวัดราชบุรี และลำน้ำบางปะกง ได้แก่ การแข่งเรือที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ในพื้นที่ภาคเหนือ พบประเพณีการแข่งขันเรือในลำน้ำน่าน ได้แก่ จังหวัดน่าน พิษณุโลก และพิจิตร ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า มีประเพณีการแข่งขันเรือที่จังหวัดนครราชสีมา การแข่งเรือประเพณีในกลุ่มน้ำโขง ชี มูล ที่จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

และสุรินทร์ ส่วนภาคใต้พบการแข่งขันเรือในหลายจังหวัด อาทิ จังหวัดชุมพร กระบี่ สุราษฎร์ธานีและ นราธิวาส เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารและบทพจนวรรณกรรมทำให้เห็นภาพที่สะท้อนปรากฏการณ์ ของประเพณีการแข่งขันเรือในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีพื้นฐานเดิมอยู่บนระบบความคิด ความเชื่อและศาสนา และเป็นการแข่งเรือภายในพื้นที่ของตนเองเท่านั้น แต่เมื่อบริบทแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันตามอิทธิพลของกระแสทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจภายในพื้นที่ ประกอบด้วยการเพิ่มบทบาทเชิงนโยบายของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลให้มุมมองของ สังคมและชุมชนต่อความหมายและค่านิยมและวิถีการแข่งขันเรือเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ รูปแบบการแข่งขันเรือในปัจจุบันของประเทศไทยแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1) การแข่งเรือเพื่ออนุรักษ์สืบ ทอดประเพณีและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดโดยเปิดรับสมัครเฉพาะเรือแข่งภายในจังหวัดที่ เน้นเรือและทีมฝีพายต้องมาจากแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น เรียกว่าสนามแข่งเรือแบบปิด) 2) การแข่ง เรือเพื่ออนุรักษ์ประเพณีและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดโดยเปิดรับสมัครเรือแข่งจากภายใน จังหวัดและทั่วประเทศ และเรือที่เข้าแข่งขันสามารถรวมตัวทีมฝีพายเรือได้อย่างอิสระ 3) การแข่ง เรือยาวที่ปรับเปลี่ยนไปเป็นกีฬาทางน้ำ เปิดกว้างรับสมัครทีมเรือแข่งจากทั่วประเทศเช่นจังหวัด พิจิตร พระนครศรีอยุธยา และกรุงเทพ เน้นความเป็นทีมของเรือแข่งที่สามารถสรรหาเพื่อพายเรือ จากพื้นที่ต่างๆได้อย่างอิสระโดยไม่จำกัด และใช้ระเบียบทางกีฬาสากลมาประยุกต์ใช้ในการแข่ง เรือเช่นการแบ่งเรือออกเป็นสายในการแข่งขัน การแข่งเรือในลักษณะที่สองและลักษณะที่สามนั้น เรียกว่า สนามแข่งเรือแบบเปิด

ส่วนด้านการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือในส่วนของหน่วยงานที่จัดการแข่งขัน มีหลายลักษณะที่แตกต่างกันเช่นการบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับหมู่บ้านที่เป็นศรัทธาวัดในพื้นที่ จัดแข่งขันและ การบริหารจัดการการแข่งขันเรือในลักษณะของเอกชนเช่นสมาคมเรือพายแห่งประเทศไทยในส่วนเรือยาวประเพณีและสมาคมเรือพายในจังหวัดต่างๆซึ่งมีส่วนทำให้กระแสการ ปรับเปลี่ยนการแข่งขันเรือไปเป็นกีฬาทางน้ำเพิ่มมากขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553; ยุทธพงษ์ เมษพันธุ์, 2552; เรืองรัตน์ ฤทธิ์วิรุฬห์, 2541; Suttipat Benjatechah, 2006)

ในการปรับเปลี่ยนการแข่งขันเรือไปเป็นกีฬาทางน้ำนั้นมีความสอดคล้องกับการแข่งเรือ ในต่างประเทศที่ถือว่าการแข่งเรือเป็นการแข่งขันกีฬาทางน้ำ โดยเปิดรับสมัครกลุ่มคนที่สนใจเข้า มาร่วมกิจกรรมเช่นการแข่งขันเรือระหว่างนักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ริมน้ำโดยสโมสรกีฬา พายเรือในมหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการ และการแข่งเรือมังกร (Dragon

Boat Festival) ที่เปิดรับสมัครทีมเรือแข่งจากกลุ่มผู้สนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศลงทะเบียนเข้าร่วมแข่งขัน มีการบริหารจัดการโดยชมรม สมาคมเอกชนในรูปแบบของมูลนิธิองค์กรการกุศล องค์กรทางศาสนาและองค์กรเอกชนและทางสมาคมจะนำทีมไปร่วมแข่งขันเรือดราคอน (dragon boat) ทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลก

ส่วนการแข่งขันเรือในประเทศไทยนั้นเป็นการแข่งเรือของชุมชนที่ตั้งอยู่ตามลุ่มน้ำต่างๆ ทั่วทุกภาคในประเทศดังกล่าวข้างต้นโดยมีทั้งลักษณะการแข่งขันเรือเพื่อสืบทอดและประเพณีและลักษณะการแข่งขันเรือที่เป็นกีฬาทางน้ำที่เปิดกว้างรับสมัครทีมเรือแข่งจากทั่วประเทศและที่จัดดำเนินการเองโดยชุมชน โดยมีการบริหารจัดการประเพณีการแข่งขันเรือในหลายลักษณะที่ต่างกักันเช่นบริหารจัดการโดยชุมชนที่มีเรือแข่ง โดยชมรมหรือสมาคม และโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ชัดเจนว่าถึงแม้จะเป็นวัฒนธรรมเดียวกัน คือ ประเพณีการแข่งขันเรือแต่หากมีบริบทแวดล้อมต่างกันหรือระบบความคิด ความเชื่อและค่านิยมต่างกัน ก็จะส่งผลให้การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมหมุนไปในทิศทางที่มีรูปแบบแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม (Theory of Cultural Change) ในด้านวิวัฒนาการของวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม เพราะสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันก็จะมีอิทธิพลทำให้วิวัฒนาการหรือพัฒนาการของวัฒนธรรมแตกต่างกัน (Julian Steward, 1955 อ้างอิงใน อมรา พงศาพิชญ์, 2547, หน้า 9)

ส่วนสถานการณ์ของประเพณีการแข่งขันเรือในประเทศไทยพบว่าผลการศึกษาวิจัยจำนวนมากล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นกับประเพณีการแข่งขันเรือ ทั้งในส่วนของรูปแบบ ประเภทของเรือแข่ง เป้าหมายของการแข่งขัน ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนกิจกรรมเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ งานวิจัยจำนวนมากยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการ ความขัดแย้งของผู้เกี่ยวข้อง ผลประโยชน์ทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมในมีการจำหน่ายบริโภค และแจกจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เครื่องดื่มชูกำลัง ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการเล่นพนันในหลากหลายรูปแบบในขั้นตอนต่างๆ ของประเพณีการแข่งขันเรือ (Suttipat Benjatechah, 2006; เรืองรัตน์ ฤทธิ์วิรุฬห์, 2541; ดวงมณี เพชรสุวรรณรังสี, 2551; นเรศ สงเคราะห์สุข, 2540)

3. ประวัติความเป็นมาและผลกระทบจากประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน

จากการวิจัยเอกสาร(Documentary Research) ทำให้ทราบว่าประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านเป็นประเพณีที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคนเป็นเวลามากกว่า 200 ปี และเป็นเรือแข่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ ลำเรือจะใช้ท่อนซุงทั้งท่อนมาขุดแบบเรือชะล่า และต้องขุดแต่งให้มีรูปร่างเพรียวเบา หัวเรือต้องแกะเป็นรูปพญานาคหรืองูใหญ่ขุดเป็นสง่า อ้าปากโง้ง เรียกว่า “หัวโง้ง” ส่วนหางเรือทำเป็นหางพญานาคองสูงอ่อนช้อยเรียกว่า “หางวัลย์” ตลอดทั้งลำเรือสลักลวดลาย ลงรักปิดทอง ติดกระจกลี ติดพู่ห้อยตรงหัวเรือและท้ายเรือ ส่วนตรงก้นเรือหัวเรือ (คอตหัวเรือ) ปักธงประจำหมู่บ้าน ซึ่งเอกลักษณ์ของเรือที่มีหัวและหางเป็นรูปพญานาคมีเพียงจังหวัดเดียวในประเทศไทย (คณะทำงานเอกลักษณ์น่าน, 2549; มหาวิทยาลัยพายัพและประชาคมเมืองน่าน, 2540; ยุทธพร นาคสุข, 2552; ราเชนทร์ กาบคำ, 2549; สงวน โชติสุขวัฒน์, 2505; องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, 2550) และจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องร่วมกับการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ได้แสดงให้เห็นถึงร่องรอยปรากฏการณ์ความขัดแย้งในสังคมที่เป็นผลจากการจัดงานประเพณีแข่งเรือและปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ทำให้ปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี

ผู้วิจัยได้นำข้อสรุปเบื้องต้นไปดำเนินการศึกษาเบื้องต้น (Preliminary study) ในพื้นที่จังหวัดน่าน ช่วงเดือนกันยายน – ตุลาคม พ.ศ.2552 และ 2553 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวแทนเรือแข่งที่เข้าร่วมประชุมและจับสลากแบ่งสายการแข่งขัน จำนวน 44 คน จาก 44 หมู่บ้านที่มีเรือแข่งประจำหมู่บ้าน รวม 104 ลำ แบ่งเป็นประเภทเรือใหญ่ 30 ลำ เรือกลาง 40 ลำ และเรือเล็ก 34 ลำ วิธีการและเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามปลายเปิด การสนทนากลุ่ม 3 กลุ่มๆละ 10 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 9 คนร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในฐานะของผู้เข้าชมประเพณีการแข่งขันเรือจังหวัดน่าน จำนวน 4 ครั้งในการแข่งเรื่อนัดเปิดสนามและปิดสนามในปีพ.ศ.2552-2553 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในมุมมองของการดำเนินวิถีชีวิตโดยการลงมือปฏิบัติจริงในประเพณีการแข่งขันเรือ และผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการของการแข่งเรือ ความเชื่อมโยงของประเพณีการแข่งขันเรือกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเมืองน่าน สภาพปัญหา ประเภท และสภาพทั่วไปของประเพณีการแข่งขันเรือจังหวัดน่านในปัจจุบัน ผลการศึกษาเบื้องต้นมีสาระสำคัญพอสรุปได้ 2 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์และเชื่อมโยงทางสังคมจากอดีตย้อนหลังไป 50 ปี จนถึงปัจจุบันแบ่งออกเป็น 4 มิติ และด้านวิกฤตผลกระทบใน 4 มิติที่เกิดจากประเพณีการแข่งขันเรือในปัจจุบัน (รัตนพร ทองเขียว, 2552, 2553) ตามรายละเอียดดังนี้

3.1 ด้านความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงทางสังคมของประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน ใน 4 มิติ คือ

3.1.1 มิติทางประวัติศาสตร์จากเอกสารอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวถึง “นครน่าน” ว่าเป็นเมืองนครรัฐเก่าแก่ ที่มีเจ้าผู้ครองนครสืบราชวงศ์ติดต่อกันถึง 64 องค์ มีเจ้ามหาพรหมสุรธาดาเป็นเจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้าย ช่วงพ.ศ.2426-2474 (มหาวิทยาลัยพายัพ และ ประชาคมเมืองน่าน, 2540, หน้า 50-56; สำนักงานจังหวัดน่าน, 2530, หน้า 17-32) และจากตำนานการบอกเล่าของบรรพบุรุษที่เล่าสืบต่อกันมาว่าในช่วงเจ้าหลวงสุมนเทวราชเป็นเจ้าผู้ครองนครน่านในช่วงปีพ.ศ.2353 (ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 2) ได้เกิดความแห้งแล้งผลผลิตจากการเพาะปลูกไม่เพียงพอ เกิดภาวะความอดอยาก เจ้าหลวงสุมนเทวราชร่วมกับประชาชนได้ทำพิธีขอฝนที่บริเวณดอนหลวง บ้านปางกิ่น (บ้านปางถิ่น อำเภอภูเพียงในปัจจุบัน) และในพิธีขอฝนนั้นได้จัดให้นำเรือมาลงเล่นในแม่น้ำเปรียบเสมือนนำพญานาคลงเล่นน้ำ ปรากฏว่าฝนได้ตกลงมา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ จึงได้มีการขุดเรือประจำหมู่บ้านขึ้นและตกแต่งรูปหัวเรือและท้ายเรือเป็นรูปเศียรและหางของพญานาคแล้วนำเรือมาแข่งขันกันเพื่อเป็นการบวงสรวงพญานาค ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อบนพื้นฐานทางศาสนาว่าเป็นสัตว์ชั้นสูงที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล จึงมีการสร้างรูปปั้นพญานาคไว้ที่บันไดวิหารโบสถ์และกำแพงวัดบางวัดและยังคงปรากฏจนถึงปัจจุบัน ส่วนหัวเรือและหางเรือได้แกะสลักเป็นรูปพญานาคที่เรียกว่า “หัวไธ้” และ “หางวัลย์” เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเรือแข่งน่านในปัจจุบัน (สงวน โชติสุขรัตน์, 2505, หน้า 843-847)

ดังนั้น ประเพณีการแข่งขันเรือตามนัยนี้ จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่มากกว่า 200 ปี ของชาวเมืองน่าน เป็นการแข่งเรือที่ถือเป็นแบบแผนทางพิธีกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกระทำต่อธรรมชาติในลักษณะของการแสดงคารวะสูงสุด เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ดังพบหลักฐานว่าเรือแข่งเมืองน่านบางลำอายุเกือบ 200 ปี และในปัจจุบันก็ยังมีสภาพดีสามารถนำลงแข่งขันได้ เช่น เรือเสือเผ่นทำล้อ บ้านท่าล้อ อำเภอภูเพียง ขุดเมื่อ พ.ศ.2359 เรือเสือเผ่นบุญเรือง บ้านบุญเรือง อำเภอเวียงสา ขุดเมื่อ พ.ศ.2380 และ เรือคำแดงเทวี บ้านนาเตา อำเภอท่าวังผา ขุดเมื่อ พ.ศ.2390 เป็นต้น และมีภาพถ่ายปรากฏเป็นหลักฐานอ้างอิงเชิงประจักษ์ว่าในขณะที่ย้ายเจ้ามหาพรหมสุรธาดาดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอุปราชนั้น ได้ลงไปพ่อนในเรือแข่งเมืองน่านลำที่ชนะเลิศต่อหน้าพระพักตร์กรมสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระนครสวรรค์พิณิจที่ได้ไปตรวจราชการที่เมืองน่านเมื่อปีพ.ศ.2460 (ญาณสองเมืองแก่น, 2549; ราเชนทร์ กาบคำ, 2549)

จะเห็นได้ว่าการแข่งเรือประเพณีเมืองน่านในอดีต จะจัดการแข่งขันในงาน ประเพณีถวายทานสลากภัต หรือชาวน่านเรียกว่า “ตานก๋วยสลาก” โดยหากวัดของชุมชน-หมู่บ้านใดที่มีเรือแข่ง เมื่อมีการจัดงานประเพณีตานก๋วยสลาก คณะศรัทธาหมู่บ้าน-ชุมชนต่างๆ ก็จะนำเรือแข่งบรรทุกก๋วยสลากพร้อมชาวบ้านและพระภิกษุ สามเณร ที่รับกิจนิมนต์เดินทางไปยังวัดที่มีงานประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีการแข่งเรือจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งของการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สร้างความเข้มแข็งของสำนึกประวัติศาสตร์ ตอบสนองความเชื่อทางศาสนา และทำให้ชาวน่านเกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง ประเพณีการแข่งเรือตามนัยนี้จึงเป็นที่มาของสำนึกรักบ้านเกิดที่เข้มแข็งของชาวน่านในปัจจุบัน (ราเชนทร์ กาบคำ, 2549)

3.1.2 มิติด้านวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีการแข่งเรือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของชาวน่านที่เป็นกลไกทางสังคมในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ในขณะที่มีการแข่งเรือก็จะมีพิธีชิง กลอง ชิง ฉาบ ปาน ซึ่งเรียกว่า “ตีฆ้องล่องน่าน ตีปานแข่งเรือ” เป็นทำนองเพลงล่องน่าน โดยผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะลุกขึ้นฟ้อนซึ่งเป็นที่มาของท่าฟ้อน “ล่องน่าน” ที่มีเอกลักษณ์รูปแบบการฟ้อนเฉพาะตัว รูปแบบของการแข่งเรือในอดีตของจังหวัดน่าน เป็นแบบไม่เป็นทางการที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน ในช่วงเช้าเป็นพิธีทานก๋วยสลากและในช่วงบ่าย จะมีการแข่งเรือ คนในชุมชนจะนำเรือแข่งมาแข่งเล่นกันอย่างสนุกสนาน เรือทุกลำสามารถจับคู่แข่งขันกันได้อย่างอิสระ การแข่งขันจึงมิได้มุ่งที่การแพ้หรือชนะแต่เป็นการกระชับความสัมพันธ์ของคนในระหว่างชุมชน เพราะรางวัลที่ได้เป็นเพียงเหล้าขาวใส่กระบอกไม้ไผ่ ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงรางวัล เป็นตะเกียงเจ้าพายุและน้ำมันก๊าด ซึ่งสามารถนำไปจุดให้แสงสว่างเกิดประโยชน์แก่ชุมชน ส่วนในขั้นตอนของการขุดเรือต้องอาศัยทั้งฝีมือที่ประณีตและความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าพญานาค เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์และการอ่อนน้อมถ่อมตนของชาวเมืองน่านต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะมีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้จังหวัดน่านมีเรือที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน คือเป็นเรือที่ขุดจากไม้ทั้งต้น มีการแกะสลักหัวเรือและหางเรือเป็นรูปพญานาคที่เรียกว่า “หัวไ้อ้” และ “หางวัลย์” ที่สำคัญที่สุดคือเรือแข่งเป็นสมบัติกลางของหมู่บ้าน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันและมอบให้เป็นกรรมสิทธิ์ของวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน (ญาณ สองเมืองแก่น, 2549; ราเชนทร์ กาบคำ, 2549; สงวน โชติสุขรัตน์, 2505, หน้า 844)

ลักษณะของเรือแข่งเมืองน่านในอดีตดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของคนในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนของกวดเรือจะต้องทำที่วัด ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในหมู่บ้าน และจะต้องอาศัยทั้งฝีมือที่ปราณีตและความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนมาช่วยกันเนื่องจาก ลำเรือจะใช้ท่อนซุงทั้งท่อนมาขุดแบบเรือชะล่า แต่ต้องขุดแต่งให้มีรูปร่างเพรียวเบา หัวเรือที่เรียกว่า “หัวไธ้” ต้องแกะเป็นรูปพญานาคหรืองูใหญ่ชูคอเป็นสง่า อ้าปากโง้ง ส่วนหางเรือที่เรียกว่า “หางวัลย์” ทำเป็นหางพญานาคงอนสูง ตลอดทั้งลำเรือสลักลวดลายลงรักปิดทอง ติดกระจกสี ติดพู่ห้อยตรงหัวเรือและท้ายเรือ ส่วนตรงก้นเรือหัวเรือ (คอต่หัวเรือ) ปักธงประจำหมู่บ้าน

ลักษณะของเรือแข่งเมืองน่านมีที่มาจากตำนานการตั้งเมืองน่านว่า ท้าวขุน ขุนฟอง ซึ่งเป็นต้น เค้าของราชวงศ์ภูคา ทั้งนี้เนื่องจากชาวเมืองน่านมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของชาวเมืองน่านเกิดจากไขพญางูใหญ่หรือจากพญานาค ซึ่งเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์และการอ่อนน้อมถ่อมตนของชาวเมืองน่านต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จึงมีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกร ดังนั้นการขุดเรือแข่ง จึงนิยมทำเป็นรูปพญานาค ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการบูชาคุณพญานาคเจ้าแห่งน้ำและบรรพบุรุษของตนเอง การแข่งเรือในมิตินี้ จึงมิได้เป็นเพียงนันทนาการ แต่เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและค่านิยม และการทำบุญในพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ การทานก๋วยสลากและการทอดกฐิน โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อช่วยรักษาสังคมเมืองน่านให้เป็นสังคมที่มีความสุขและเอื้ออาทร ประเพณีการแข่งขันเรือจึงยึดโยงอยู่กับความเชื่อหลายประการ อาทิ ความเชื่อเรื่องผีเสื้อน้ำและพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยชาวน่านในอดีตมีความเชื่อว่าผีเสื้อน้ำจะสามารถดลบันดาลให้ผู้ที่ย้ายสัญจรไปมาทางน้ำ การประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำให้ราบรื่น ดังนั้น ชาวน่านจึงต้องรักษาแม่น้ำและอ่อนน้อมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำแหล่งน้ำ เป็นต้น

ประเพณีการแข่งขันเรือของจังหวัดน่าน จึงเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ มากมาย ได้แก่ พิธีกรรมการอัญเชิญเจ้าแม่ตะเคียนให้ไปสิงสถิตในเรือแข่งของหมู่บ้าน พิธีกรรมการขอขมาเจ้าแม่ตะเคียนเพื่อทำการขุดเรือแข่ง พิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญเรือแข่ง และพิธีกรรมการอัญเชิญเรือแข่งลงสู่แม่น้ำ เป็นต้น โดยพิธีกรรมต่างๆดังกล่าวข้างต้นล้วนมีเป้าหมายสำคัญเพื่อปลูกฝังค่านิยมเรื่องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและป่าไม้ให้กับชาวน่าน ประเพณีการแข่งขันเรือจังหวัดน่านจึงมีความใกล้ชิดกับการคงอยู่ของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

ของลำน้ำน่าน เนื่องจากเป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลผ่านตัวเมืองไปยังพื้นที่ต่างๆ เรือจึงเป็นทั้งพาหนะที่เจ้าผู้ครองนครในอดีตและชาวเมืองน่านใช้ในการเดินทางไปมาหาสู่กันและเชื่อมสัมพันธไมตรีกับหัวเมืองต่างๆ นอกจากนี้ เรือยังเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงชาวน่านเข้ากับความเชื่อเรื่อง "พญานาค" ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณที่ชาวน่านเชื่อว่าจะช่วยปกป้องคุ้มครองโบราณสถาน วัดวาอารามและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพสักการะ ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า การขุดเรือยาวและตกแต่งหัวเรือและหางเรือตลอดจนลำเรือ ล้วนเป็นความพยายามให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับพญานาคให้มากที่สุด ผลที่ได้จากการกระทำตามความเชื่อดังกล่าว ได้แก่ ผลทางด้านจิตใจเมื่อประชาชนต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของภาวะฝนแล้งและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

จึงกล่าวได้ว่า ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดน่าน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการก่อเกิดและการดำรงอยู่ของประเพณีการแข่งเรือ ดังตัวอย่างของ "เรือท้ายหล้า-ตาตอง" ซึ่งเป็นเรือไม้ขนาดใหญ่ที่ขุดจากต้นไม้ตะเคียนที่มีขนาดใหญ่มาก จนสามารถนำไปสร้างชั้นตอกได้ถึง 100 ตอก ซึ่งไม่ดังกล่าวก่อนเจ้าผู้ครองนครน่านราชวงศ์สุดท้ายได้ให้ไพร่พลชักลากมาจากป่าต้นน้ำ ก่อนนำไม้ตะเคียนมาขุดตกแต่งเป็นเรือแข่งเมืองน่านที่มีชื่อเสียงทั้งสองลำข้างต้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้คนเมืองน่านตระหนักในความอุดมสมบูรณ์ของเมืองน่านเกิดความภาคภูมิใจในแผ่นดินเกิด และใช้เป็นรูปแบบในการขุดเรือเพื่อใช้ในการแข่งขันเรือประเพณีสืบต่อกันมา การขุดเรือแข่งในอดีต จึงวางอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ความรัก ความสามัคคี เสริมสร้างจิตใจให้มั่นคง รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย การแข่งเรือในอดีต จึงมีความสัมพันธ์กับมิติเรื่องวัฒนธรรม

ดังนั้น ประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่านในมิติดังกล่าวจึงมีเป้าหมายที่ได้เป็นเพียงเพื่อสร้างความสนุกสนานเท่านั้นแต่มีคุณลักษณะที่เป็นนวัตกรรมชุมชนทางสังคมเฉพาะพื้นที่(Place -based Community Innovation)ที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ ค่านิยม และการทำบุญในพุทธศาสนาได้แก่ การทานก๋วยสลากและการทอดกฐิน ทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เกิดความรัก ความสามัคคี เสริมสร้างจิตใจให้มั่นคงเข้มแข็ง รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย นำไปสู่การมีส่วนร่วมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในวิถีการดำเนินชีวิตระหว่างคนในชุมชนและระหว่างชุมชน

3.1.3 มิติด้านเศรษฐกิจ ประเพณีการแข่งขันเรือ มืองค์ประกอบที่แตกต่างกันและมีความหลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มคนทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ในสังคมเกิดเครือข่ายกิจกรรมเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมากที่เชื่อมโยงระหว่างคนในพื้นที่และนอกพื้นที่เช่นโรงแรม ร้านอาหาร บริษัททัวร์นำเที่ยว การโฆษณาและประชาสัมพันธ์และเกิดธุรกิจภาคบันเทิงในการเช่าดนตรีและเครื่องเสียงในกองเชียร์ของหมู่บ้านต่างๆ นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่ที่สร้างโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้จากการขายอาหาร เครื่องดื่มและสินค้าพื้นเมืองและการจัดพื้นที่บริการรับฝากรถในบริเวณใกล้เคียงกับสนามแข่งขันตามบริบทของวิถีชาวบ้านที่จะดำเนินกิจกรรมการขายและบริการเฉพาะในช่วงประเพณีการแข่งขันเรือเท่านั้น ประเพณีการแข่งขันเรือในมิติดังกล่าวจึงเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดรายได้ให้แก่กลุ่มคนทั้งในระดับพื้นที่และภาคธุรกิจในระดับต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง แต่ในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลสูงต่อการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบทางสังคมโดยใช้ประเพณีการแข่งขันเรือเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดประโยชน์เฉพาะกลุ่ม (ตามรายละเอียดในประเด็นผลกระทบจากประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านในปัจจุบัน)

3.1.4 มิติเชิงนโยบาย จังหวัดน่านเป็นหนึ่งในหลายจังหวัดที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นพื้นที่ดำเนินการตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองน่านขึ้นในบริเวณใกล้กับวัดภูมินทร์และช่วงเมืองน่านโดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดน่านเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในท้องถิ่น ระดับประเทศและนานาชาติ ในช่วงประเพณีการแข่งขันเรือจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าชมการแข่งขันเรือร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งธรรมชาติของจังหวัดน่าน ในการดำเนินการโครงการนำร่องในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมซึ่งเทศบาลเมืองน่านได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย "กินรี" ประเภทองค์กรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวยอดเยี่ยม (Thailand Tourism Awards) ครั้งที่ 8 ประจำปี 2553 เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2553 ซึ่งตรงกับวันท่องเที่ยวโลก (World Tourism Day) (เทศบาลเมืองน่าน, 2553)

ส่วนนโยบายนำร่องการส่งเสริมสุขภาพผ่านนโยบายการแข่งขันเรือปลอดน้ำเมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548-2549 และดำเนินการต่อเนื่องจนกำหนดเป็นนโยบาย "แข่งเรือปลอดเหล้า-เบียร์" ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน ผลการดำเนินงานส่งผลให้ประชาชนเกิดการรับรู้และสร้างความตระหนักในเรื่องเมาไม่ขับ ร่วมกับมาตรการที่เข้มงวดในการตั้งด่านตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ตามถนนที่เป็นเส้นทางที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจึงทำให้ลดสถิติการเกิดอุบัติเหตุจราจรในช่วง

ประเพณีการแข่งขันเรือลงได้ในระดับหนึ่ง แต่นโยบายยังไม่ประสบผลสำเร็จมากในด้านการลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้เข้ามการแข่งขันเรือ

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าเป็นนโยบายการแข่งขันเรือปลอดเหล้าเบียร์เป็นนโยบายที่ถูกขับเคลื่อนจากบนลงล่าง จึงขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนตั้งแต่กระบวนการคิดเชิงนโยบาย จึงไม่อาจส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของนโยบายและกิจกรรม ดังนั้นการออกแบบแนวนโยบายเพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในมิติการลดพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลัง ควรได้รับความสนใจจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และถือเป็นนโยบายหลักในการสร้างเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ที่อาศัยนวัตกรรมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเพียงแต่ต้องเพิ่มองค์ประกอบบางประการด้านกระบวนการชุมชน และการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคมของประชาสังคมในภาครวม เพื่อให้ประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านเป็นนวัตกรรมชุมชนที่มุ่งเน้น “การแข่งขันเรือ แข่งบุญ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์” (รัตนพร ทองเขียว, 2553)

3.2 ด้านวิกฤตผลกระทบใน 4 มิติที่เกิดจากประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านในปัจจุบันใน 4 มิติ คือ

3.2.1 มิติด้านสังคม ประเพณีการแข่งขันเรือในอดีตเป็นการแข่งขันเรือเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์เกิดความสนุกสนานและเกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในการจัดประเพณีการแข่งขันเรือ แต่ปัจจุบันเป้าหมายการแข่งขันเรือเปลี่ยนไปเป็นการแข่งขันเพื่อชัยชนะอย่างจริงจังทำให้เกิดความขัดแย้งในระดับต่างๆ ส่งผลให้ชุมชนสูญเสียความประทับใจและความรู้สึกที่ดีต่อกันนำไปสู่การสูญเสียความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งผู้วิจัยสรุปความขัดแย้งใน 3 ระดับ ดังนี้

1) ความขัดแย้งระดับหมู่บ้าน ส่วนมากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายจำนวนมากในกระบวนการเตรียมเรือเข้าแข่งขัน ในแต่ละปี ปัจจุบันพบว่า มีประชาชนในบางส่วนไม่เห็นด้วยกับค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการเตรียมเรือ

2) ความขัดแย้งระหว่างหมู่บ้านที่มีเรือแข่ง เกิดขึ้นเนื่องจากการเกิดช่องว่างของความพร้อมด้านเศรษฐกิจในการเตรียมเรือเช่นการปรับปรุงเรือ การนำเรือไปอบต่างจังหวัด การจ้างผู้ฝึกสอน การเข้าค่ายฝึกซ้อมซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงทำให้เกิดความแตกต่างกันระหว่างศักยภาพของเรือและลูกเรือที่เป็นฝีพาย ส่งผลให้หมู่บ้านขนาดเล็ก หรือหมู่บ้านที่ขาดความพร้อมด้านเศรษฐกิจ เกิดความรู้สึกท้อแท้ไม่อยากนำเรือเข้าไปแข่งขันเพราะสามารถคาดการณ์ผลการแข่งขันล่วงหน้า ที่ต้องพบความพ่ายแพ้จากการมีความพร้อมด้านศักยภาพของเรือและฝีพาย

แตกต่างกันกับเรือของหมู่บ้านที่จับสลากมาประกบคู่แข่งขันกัน ซึ่งมีการจับสลากประกบคู่การแข่งขันไว้ล่วงหน้าว่าเรือที่หมู่บ้านตนเองจะต้องแข่งขันเป็นเรือของหมู่บ้านใด

3) ความขัดแย้งระหว่างทีมเรือแข่งระดับหมู่บ้านกับแกนนำในหน่วยงานที่จัดการแข่งขัน เนื่องจากการเปลี่ยนกติกาการแข่งขันเรือทุกปี ไม่มีความแน่นอน และหน่วยงานที่จัดได้อนุญาตให้เรือเอกชนซึ่งเป็นเรือนายทุนเข้ามาร่วมแข่งขันทำให้เกิดกระแสการต่อต้านจากหลายหมู่บ้าน ที่ส่งเรือเข้าแข่งขัน เนื่องจากมีบางหมู่บ้านที่นำกำลังพลทหารมาเป็นฝีพาย ทำให้สามารถกวาดชัยชนะเกือบทุกสนาม และส่งผลต่อการเล่นการพนันให้ขยายไปในวงกว้างมากขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่าการออกกฎกติกาในการแข่งขันมักขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของทีมแกนนำในหน่วยงานที่จัดที่จะกำหนดขึ้นในแต่ละปี โดยที่ตัวแทนเรือหมู่บ้านต่างๆ ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง เป็นลักษณะของการเชิญมาประชุมเพื่อรับรู้กฎกติกาการแข่งขันในแต่ละปี

ในมุมมองของคนในชุมชนต่อการที่มีเรือนายทุนหรือเรือของหน่วยงานทหารเข้ามาร่วมแข่งขันและกวาดชัยชนะไปเกือบทุกสนามนั้น พบว่าคนในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นความเหลื่อมล้ำในเรื่องของการเตรียมความพร้อมด้านความแข็งแกร่งของทีมลูกเรือ (ฝีพายเรือแข่ง) และเกิดความรู้สึกเสียเปรียบเนื่องจากทีมลูกเรือ (ฝีพายเรือแข่ง) ในหมู่บ้านของตน ต้องประกอบอาชีพหารายได้ในตอนกลางวัน ไม่มีเวลาฝึกซ้อมมาก มีเวลาซ้อมพายเรือเฉพาะในช่วงตอนเย็น แต่ในขณะที่เรือนายทุนและเรือจากหน่วยงานทหารมีเวลาซ้อมตลอดวันทั้งช่วงเช้า กลางวันและช่วงเย็น ทำให้มีความพร้อมในความแข็งแกร่งของทีมลูกเรือโดยเฉพาะลูกเรือ (ฝีพายเรือแข่ง) เป็นทหารที่มีเงินเดือนจากระบบราชการจึงไม่ต้องเสียเวลาไปทำงานหารายได้และที่สำคัญคือคนในชุมชนมองว่าเป็นการนำเวลาราชการมาฝึกซ้อมพายเรือจึงเป็นการเอาเปรียบประชาชน ความขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดกระแสของความไม่พึงพอใจจนถึงขั้นที่หมู่บ้านต่างๆ จะนัดหมายกันจะไม่นำเรือเข้าร่วมแข่งขัน

ในทัศนะผู้วิจัยเห็นว่าเกิดความขัดแย้งในด้านการบริหารจัดการเรือแข่ง เช่น ขาดการมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติอย่างจริงจังในการกำหนดกติกาการแข่งขันในแต่ละปี ขาดการกำหนดเงื่อนไขในการควบคุมกำกับเรือที่เข้าแข่งขัน เช่น ในระยะ 5 -10 ปีที่ผ่านมา ภาคเอกชนและนายทุนได้ส่งเรือเข้าแข่งขันซึ่งเป็นชนวนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบในด้านมิติวัฒนธรรมและมิติเศรษฐกิจตามมา ซึ่งปัญหาต่างๆ ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบที่ต่อเนื่อง จึงเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นในระดับชุมชน ระหว่างชุมชนและความขัดแย้งระหว่างทีมเรือแข่งในชุมชนกับแกนนำในหน่วยงานที่จัดการแข่งขันคือเทศบาลเมืองน่าน ทำให้ชุมชนสูญเสียความ

ประทับใจความรู้สึกที่ดีต่อกันส่งผลให้สูญเสียความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชนและผู้แสดงทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีการแข่งขันเรือ (รัตนพร ทองเขียว, 2553)

3.2.2 มิติด้านวัฒนธรรม จากอิทธิพลของกระแสทุนนิยมส่งผลกระทบต่อประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านดังนี้

1) เกิดการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการแข่งขันเรือ จากเดิมเป็นการแข่งขันเรือเพื่อการอนุรักษ์สืบทอดประเพณี แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป้าหมายเป็นการแข่งขันกันอย่างรุนแรงเพื่อมุ่งชัยชนะและผลประโยชน์ทางด้านการท่องเที่ยว ด้านธุรกิจ และกิจกรรมผดึกฎหมายอื่นๆ โดยพบว่าในระหว่างที่มีงานแข่งเรือ ได้มีการเล่นพนันผลการแข่งขันอย่างกว้างขวางและเปิดเผย แต่ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือ ทิศทางของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนและระหว่างชุมชนเกิดความขัดแย้งกันมากขึ้น ในมุมมองของคนในชุมชนให้ข้อมูลว่าจากเดิมในอดีตเข้าร่วมประเพณีการแข่งขันเรืออย่างมีความสุข สนุกสนาน แต่ปัจจุบันเป้าหมายการแข่งขันเปลี่ยนเป็นมุ่งเน้นชัยชนะทำให้เกิดความกดดัน ความเครียด และความวิตกกังวลในกลุ่มแกนนำเรือแข่งที่มลูกเรือ (ฝีพายเรือแข่ง) และสมาชิกกองเชียร์ ของแต่ละหมู่บ้าน ผู้วิจัยมีทัศนะว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นการทำลายวัฒนธรรมโดยผู้ใช้วัฒนธรรม (Cultural destructive Creation) (WTO, 1999) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการแข่งขันเรือในบริบทต่างๆ และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปีหากไม่ได้รับการแก้ไขในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องน่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาและสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

2) สูญเสียเอกลักษณ์ของเรือแข่ง สืบเนื่องจากการเปลี่ยนเป้าหมายการแข่งขันเรือที่มุ่งเน้นชัยชนะส่งผลให้ชุมชนหลายชุมชนมีการปรับเปลี่ยนรูปทรงของเรือเพื่อให้เป็นปัจจัยเอื้อต่อการขับเคลื่อนได้รวดเร็วขึ้น จากเดิมเรือเมืองน่านมีความสวยงามที่แตกต่างไปจากเรือของจังหวัดอื่นๆ คือ เป็นเรือขุดจากไม้ทั้งต้น แกะสลักหัวเรือและหางเรือเป็นรูปพญานาค แต่ปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของตัวเรือจากเรือขุดไปเป็นเรือที่แยกชิ้นแล้วนำมาต่อกันเรียกว่า “การต่อเรือ” ทั้งนี้ เพื่อให้ตัวเรือสั้นและมีความเร็วเล็กเป็นรูปปลาช่อน และที่สำคัญคือมีการเปลี่ยนแปลงส่วนหัวและหางของเรือ จากเดิมหัวเรือที่แกะสลักเป็นรูปพญานาคใหญ่ ชูคอเป็นสง่า อ้าปากโง้ง ที่ให้ความรู้สึกลำเียงขามและสง่างามที่เรียกว่า “หัวโง้ง” ก็เปลี่ยนเป็นหัวเรือพญานาคขนาดเล็กขาดความน่าเกรงขามและไม่สง่างามเหมือนเดิม ส่วนหางเรือที่เรียกว่า “หางวัลย์” ทำเป็นหางพญานาคองสูงก็ปรับเป็นหางพญานาคที่สั้นลงไม่โค้งยาวองงามเหมือนเดิมเพื่อให้เคลื่อนที่ได้เร็วขึ้น ซึ่งกระทบต่อความรู้สึกและเกิดวิพากษ์วิจารณ์ของผู้เข้าชมการแข่งขันเรือเป็นอย่างมาก สภาพดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อ อัตลักษณ์เรือแข่งเมืองน่านที่สืบทอดมานานมากกว่า 200 ปี

นอกจากนี้ยังพบว่า ผลที่เกิดจากการจ้างช่างต่อเรือและผู้ฝึกสอนพายเรือ (coach) มาจากต่างจังหวัดได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์เรือนำนในด้านอื่นๆ ตามมาเช่น การเปลี่ยนลวดลายบนแผนเรือ (กาบเรือ) ทั้ง 2 ข้างจากเดิมเป็นลวดลายพื้นเมืองน่าที่มีลักษณะเฉพาะได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นลวดลายอื่นๆ และการเปลี่ยนชื่อเรือ จากเดิมชื่อเรือจะตั้งตามชื่อหมู่บ้าน ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นชื่ออื่นๆ ที่น่าหน้าด้วยคำว่า เจ้าแม่ หรือเทพ เช่น เจ้าแม่สร้อยฟ้า เทพเจดีย์เงิน และมีเรือบางหมู่บ้านยินยอมให้นำเอาตราสัญลักษณ์ของช่างต่อเรือจากต่างจังหวัด อาทิ จังหวัดพิจิตร นครสวรรค์ พิษณุโลก ชุมพร สุราษฎร์ธานี มาติดไว้ในส่วนช่วงต่อระหว่างหัวเรือกับตัวเรือ เพื่อบ่งบอกความหมายไปถึงช่างที่ปรับปรุงเรือลำนั้นๆ นอกจากนั้นยังเกิดผลกระทบไปถึงด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือแข่งจากอิทธิพลของผู้ฝึกสอนพายเรือ (Coach) จากต่างจังหวัดที่ได้ปรับเปลี่ยนพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรือแข่งเช่นองค์ประกอบของสิ่งของสำหรับบวงสรวงสิ่งที่เป็นอำนาจเหนือธรรมชาติต่างๆ ตามความเชื่อบนพื้นที่ช่วงต่อระหว่างหัวเรือและตัวเรือ และมีการเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์ในด้านอื่นๆอีกมากมายเช่น ลักษณะการพาย จำนวนคนพาย รูปแบบจัดที่นั่งของฝีพายซึ่งจนแตกต่างไปจากลักษณะเดิมโดยสิ้นเชิง

3) สูญเสียรูปแบบประเพณีการแข่งขันเรือเมืองน่าน จากการมุ่งเน้นการแข่งขันส่งผลให้รูปแบบเรือเมืองน่านบางส่วนหายไปจากลำน้ำน่านคือเรือโช้วหรือเรือประเภทสวยงามที่ดัดแปลงจากการนำเรือแข่งมาประดับประดาตกแต่งเป็นเรือโช้วประกวด ซึ่งจากประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ก่อนที่จะเริ่มพิธีเปิดการแข่งขัน จะมีการประกวดเรือโช้วของหมู่บ้านต่างๆ ล่องมาตามลำน้ำน่านอย่างสวยงามอลังการ หลังเสร็จสิ้นพิธีเปิดเรือโช้ว เรือส่วนใหญ่ก็จะปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นเรือแข่งประเภทเรือเร็ว ซึ่งการประกวดเรือโช้วของจังหวัดน่านเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนจังหวัดอื่นๆ และได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานานเคียงคู่กันมากับการแข่งเรือพาย แต่เมื่อเป้าหมายการแข่งขันเรือเปลี่ยนไปโดยหมู่บ้านต่างๆ มุ่งหวังเพียงชัยชนะเพื่อทุ่มเทการบริหารจัดการ งบประมาณและกำลังคนไปในการแข่งเรือพาย เปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการในชุมชนในการเตรียมเรือเข้าแข่งขันจึงส่งผลให้เรือโช้วหายไปจากลำน้ำน่าน

3.2.3 มิติเศรษฐกิจ ผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนเอกลักษณ์โครงสร้างของเรือจากการขุดเรือเป็นการต่อเรือซึ่งเป็นเทคนิคจากภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง ภาคตะวันออก เชียงเหนือและภาคใต้ และการปรับเปลี่ยนรูปทรงต่างๆ ในมิติด้านวัฒนธรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารจัดการในการเตรียมเรือแข่งของแต่ละหมู่บ้าน

จากผลการศึกษาเบื้องต้นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการประเพณีการแข่งเรือในหมู่บ้านในปีพ.ศ.2551 พบว่า ค่าใช้จ่ายในภาพรวมของ 44 หมู่บ้าน รวมเป็นเงิน 8 ล้านบาท ต่อปี และค่าเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน เป็นเงิน 1-8 แสนบาทต่อหมู่บ้านซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวเป็นเงินที่ได้จากการระดมทุนในรูปแบบต่างๆตามศักยภาพของแต่ละชุมชน และผลจากการสำรวจค่าใช้จ่าย 3 อันดับแรกของแต่ละหมู่บ้านในการบริหารจัดการเรือแข่งพบว่าอันดับ 1 จ่ายเป็นค่าปรับปรุงเรือ ช่อมเรือ ค่าไม้พาย และการส่งเรือไปอบต.ต่างจังหวัดเช่นราชบุรี อันดับ 2 จ่ายเป็นค่า ค่าบำรุงขวัญ สวัสดิการลูกเรือ และอันดับ 3 จ่ายเป็นค่า ค่าอาหาร เครื่องดื่มบำรุงร่างกายและเครื่องดื่มชูกำลัง

ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆนั้น พบว่าร้อยละ 17 ของหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (44 หมู่บ้าน) ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าจ้างผู้ฝึกสอนพายเรือจากภาคกลางและภาคใต้ ซึ่งในปี พ.ศ. 2551 พบว่า ค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้ฝึกสอนพายเรือในภาพรวมจำนวน 958,000 บาท (เก้าแสนห้าหมื่นแปดพันบาทถ้วน) ส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายหัวนั้น ราคาค่าตัวของผู้ฝึกสอนพายเรือ จะขึ้นอยู่กับประวัติดผลงานที่ทำให้เรือได้รับชัยชนะจากการแข่งขัน ราคาสูงสุด 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) และต่ำสุดราคา 30,000-50,000 บาท (สามหมื่นถึงห้าหมื่นบาทถ้วน)

จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่าน กำลังถึงจุดหักเหของการเปลี่ยนค่านิยม ความหมายและเป้าหมายการแข่งขันที่มุ่งเน้นการชนะ ได้ถูกกระแสทุนนิยมสอดแทรกเข้ามาในวิถีของประเพณีการแข่งเรือเกิดการปลูกฝังค่านิยมใหม่อย่างเข้มข้นแต่เกิดผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนเช่น การขูดเรือแข่งเปลี่ยนเป็นการต่อเรือ ในปัจจุบัน กลายเป็นการนำเอาองค์ความรู้จากภาคกลางและภาคใต้ ซึ่งทำให้เกิดค่าใช้จ่ายสูง และมีการเปลี่ยนแปลงกรรมวิธีการขูดเรือไปจากเดิม กล่าวคือ มีการใช้เครื่องทุ่นแรง สิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยลง ซึ่งการขูดเรือในอดีตนั้นเป็นกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน ดังนั้นการขูดเรือในรูปแบบใหม่จึงมีส่วนทำให้กิจกรรมกระชับความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนค่อยๆสูญหายไป ส่วนในบางหมู่บ้านที่มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณขาดแคลนเงินทุน แต่ก็มีความต้องการที่จะปรับปรุงเรือแข่งในหมู่บ้านของตนเองให้มีความทัดเทียมกับเรือแข่งหมู่บ้านอื่นๆจนเกิดภาระหนี้สินขึ้นในหมู่บ้านนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนได้ นอกจากนั้นกระแสทุนนิยมดังกล่าวยังมีอิทธิพลในการสร้างช่องทางสื่อสารไปสู่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในชุมชนโดยผ่านช่องทางทั้งด้านนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรมหรือนโยบายของหน่วยงานที่จัด และสื่อโฆษณาที่กระตุ้นและจูงใจในรูปแบบต่างๆตลอดจนเงินรางวัลในการแข่งขัน แต่ ผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้ นโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรมหรือนโยบายของ

หน่วยงานที่จัด จะมีส่วนที่ดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดและส่งผลให้เกิดรายได้แก่ประชาชนในหลายระดับ แต่มีจุดอ่อนคือขาดการเตรียมความพร้อมของคนในชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมในลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์และการสื่อสารในแนวราบเกี่ยวกับหลักการและสาระของแก่นแท้ในนโยบายดังกล่าว ส่งผลทำให้คนในชุมชนมีโอกาเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยในกระบวนการบริหารจัดการในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติซึ่งน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมขาดความตระหนักและขาดความระมัดระวังในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติจริงจนเกิดปรากฏการณ์ผลกระทบในมิติต่างๆ ซึ่งเป็นการทำลายวัฒนธรรมโดยผู้ใช้วัฒนธรรม (Cultural destructive Creation) (WTO, 1999) อย่างชัดเจนตามที่กล่าวมา

3.2.4 มิติด้านสุขภาพ ในช่วงระยะเวลาการจัดงานประเพณีการแข่งขันเรือประมาตสองสัปดาห์ พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทั้งสองฝั่งจะถูกภาคธุรกิจนำพาชิงพื้นที่ไปโฆษณาและประชาสัมพันธ์จูงใจให้ตี๋มเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์และเครื่องตี๋มชูกำลังในรูปแบบของการเป็นผู้นับสนุนงบประมาณในการจัดงานแข่งเรือ และพ่วงด้วยข้อความที่เป็นการกระตุ้นในการตี๋มและมีรายการลด แลก แจก แถม จึงทำให้เป็นปัจจัยเอื้อให้ผู้แสดงทางสังคมในชุมชนเช่นกลุ่มแกนนำกลุ่มผีพายเรือ กลุ่มกองเชียร์จากหมู่บ้านที่มีเรือเข้าแข่งขันตลอดจนผู้เข้าชมการแข่งขันเรือทั่วไปสามารถเข้าถึงแหล่งของเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์และเครื่องตี๋มชูกำลังได้ง่ายในบริเวณจัดงานประเพณีการแข่งขันเรือทำให้ประชาชนมีพฤติกรรมการตี๋มเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์สูงมากและส่งผลกระทบให้เกิดอุบัติเหตุจราจรในระหว่างการจัดงานประเพณีแข่งเรือสูงมากกว่าเทศกาลอื่นๆ ในจังหวัดน่าน (โรงพยาบาลน่าน, 2552) ดังรายละเอียดที่นำเสนอในหัวข้อ 6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งขันเรือ

นอกจากนั้น มีข้อสรุปเบื้องต้นจากการสังเกตของผู้วิจัยจำนวน 6 ครั้งในการแข่งเรือนัดเปิดสนามและปิดสนามช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคมในประเพณีการแข่งขันเรือปี พ.ศ.2552-2554 พบว่า รูปแบบของพฤติกรรมการตี๋มเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์และเครื่องตี๋มชูกำลังของลูกเรือ (ผีพายเรือแข่ง) บางคนในบางหมู่บ้านนั้นจะมีการตี๋มแอลกอฮอล์ในระหว่างการแข่งขันคือหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกซ้อมแต่ละครั้งโดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้หายเหนื่อยจากการใช้กำลังในการพายเรือแต่ในระหว่างการแข่งขันจริงส่วนใหญ่จะไม่ตี๋มแอลกอฮอล์ แต่มีเพียงบางส่วนที่มีการตี๋มแอลกอฮอล์ในบริเวณที่เตรียมความพร้อมระหว่างรอการแข่งขันในรอบต่อไป (ตี๋มในปริมาณ 1 ใน 4 ส่วนของแก้วน้ำตี๋มทั่วไป) ส่วนสมาชิกในกองเชียร์เรือแข่งตามหมู่บ้านต่างๆ นั้นมีการตี๋มแอลกอฮอล์ประมาณร้อยละ 50 ของสมาชิกแต่เป็นในลักษณะปกปิดขวดเครื่องตี๋ม

ด้วยการห่อกระดาษหนังสือพิมพ์และนำเครื่องตีมัลลอกฮอลล์ผสมในน้ำอัดลมแจกจ่ายกันตีมัลในลักษณะหมุนเวียนภายในกองเชียร์ในลักษณะของการตีมัลในขณะที่กระโดดโลดเต้นไปตามจังหวะดนตรีและเสียงเพลงในกองเชียร์ ส่วนพฤติกรรมการตีมัลเครื่องตีมัลชูกำลังนั้นมีการตีมัลอย่างเปิดเผยทั้งลูกเรือ แกนนำและสมาชิกในกองเชียร์ รูปแบบการตีมัลคือเมื่อทีมลูกเรื่อนำเรือแข่งกลับมาที่กองเชียร์หลังจากเสร็จสิ้นการแข่งขันแต่ละรอบนั้นจะมีการตีมัลเครื่องตีมัลชูกำลังที่ทางกองเชียร์จัดเตรียมไว้ให้โดยการเข็นถังน้ำแข็งขนาดใหญ่ที่ตั้งไว้ในกองเชียร์ซึ่งจากการสัมภาษณ์สมาชิกกองเชียร์ในหมู่บ้านต่างๆพบว่ามิได้มีเหตุผลเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ รู้สึกสงสารลูกเรือที่พายเรือเหนื่อยต้องการดูแลให้หายเหนื่อย และเป็นการให้กำลังใจแก่ลูกเรือโดยคาดหวังว่าการตีมัลเครื่องตีมัลชูกำลังจะทำให้ลูกเรือมีกำลังใจในการพายเรือมากขึ้น และได้ให้ความสนใจหรือระมัดระวังถึงข้อห้ามคำเตือนที่ปรากฏบนฉลากขวดแต่อย่างใด ส่วนทีมลูกเรือให้ความเห็นว่าตีมัลเครื่องตีมัลชูกำลังแล้วรู้สึกหายเหนื่อยและมีความรู้สึกที่ดีต่อทีมกองเชียร์ของหมู่บ้านที่ให้ความใส่ใจในการดูแลเรื่องเครื่องตีมัลชูกำลัง (รัตนพร ทองเขียว, 2552, 2553)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านในด้านวิกฤตผลกระทบใน 4 มิติที่เกิดจากประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านในปัจจุบัน และพฤติกรรมการตีมัลเครื่องตีมัลแอลกอฮอล์และเครื่องตีมัลชูกำลังของทีมลูกเรือ(ฝีพายเรือแข่ง)และทีมกองเชียร์เรือแข่งในบางหมู่บ้านดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหา ความขัดแย้ง และผลกระทบดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบทางด้านสุขภาพที่เกิดจากพฤติกรรมการตีมัลเครื่องตีมัลแอลกอฮอล์และเครื่องตีมัลชูกำลังในงานประเพณีการแข่งขันเรือ ซึ่งนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุทางจราจร

ถึงแม้ว่าจังหวัดน่านจะมีการขับเคลื่อนนโยบายแข่งเรือปลอดเหล้า-เบียร์ติดต่อกันตั้งแต่ปีพ.ศ.2550จนถึงปัจจุบัน แต่น่าจะมีปัจจัยที่มีอิทธิพลบางประการเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ขาดความเชื่อมโยงและขาดความต่อเนื่องของการน่านนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในเรื่องการจำหน่ายเครื่องตีมัลแอลกอฮอล์ในพื้นที่จัดการแข่งเรือ ซึ่งปัจจุบันยังคงพบว่า มีการจำหน่าย แจกจ่าย ลดราคาและการจับสลากชิงรางวัล ซึ่งการโฆษณาสินค้าธุรกิจน้ำเมาตลอดจนกิจกรรมที่ผิดกฎหมายบางประเภทอย่างเปิดเผยในงานแข่งเรือ ซึ่งปกติจะไม่สามารถกระทำได้ผ่านช่องทางโทรทัศน์หรือสื่อมวลชนสาธารณะ อาทิ การโฆษณาเครื่องตีมัลแอลกอฮอล์ เครื่องตีมัลชูกำลัง และการพนันเรือ การจำหน่ายเหล้าและเบียร์ในสถานที่จัดการแข่งเรื่อนั้นเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ประชาชนมีพฤติกรรมการตีมัลมากขึ้น และถึงแม้ว่าจะมีการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องตีมัลแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 แต่ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ

(รัตนพร ทองเขียว, 2552, 2553) ดังผลการศึกษาเรื่องผลการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 ที่พบว่า การบังคับใช้ตามกฎหมายนั้นไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ ยังคงมีป้ายโฆษณาในร้านค้าและสื่อบุคคล เช่น สาวเซียร์เหล้าเบียร์ ซึ่งเป็นการโฆษณา ณ จุดขายที่ส่งผลต่อผู้ดื่ม การลดราคามีผลต่อการส่งเสริมการขายมากที่สุดรองลงมาคือ การ แลก แลก แลก และการจับสลากชิงรางวัล ส่วนความคิดเห็นของผู้จำหน่ายพบว่า มีบางส่วนที่ไม่รู้ว่าผิดระเบียบ แต่บางส่วนรู้ว่าผิดระเบียบแต่ก็ยังจำหน่ายเนื่องจากไม่มีผลอะไรเกิดขึ้นไม่เคยถูกจับกุมแต่อย่างใด ส่วนในมุมมองของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้นพบว่า มีการจับกุมดำเนินคดี และมีการตักเตือนร้อยละ 27 และ 43 ตามลำดับ และร้อยละ 30 ที่เจ้าหน้าที่พบเห็นการทำผิดกฎหมายแต่ไม่ได้ดำเนินการอะไรเนื่องจากไม่มีอำนาจและอยู่นอกพื้นที่ (ชุชนะ รุ่งปัจฉิม, เชษฐ รัตนาพรธนาธิกุล, 2553)

4. หน่วยงานและนโยบายที่เกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีการแข่งเรือ

4.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการแข่งเรือ การจัดการแข่งเรือริเริ่มโดยใครไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่เท่าที่ผู้วิจัยสืบค้นได้พบว่า การจัดการแข่งเรือในรอบหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง การแข่งเรือได้ถูกยึดโยงเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเมืองน่าน แต่อย่างไรก็ตาม การเข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางขององค์กรที่รับผิดชอบด้านธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศ ทำให้บทบาทของชุมชนค่อยๆ ถูกกลดลง ในปัจจุบัน หน่วยงานหลักที่เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งเรือในระดับจังหวัดได้แก่ เทศบาลเมืองน่าน ส่วนในระดับอำเภอคือ เทศบาลอำเภอเวียงสาและเทศบาลอำเภอนาน้อย โดยผลการสำรวจเบื้องต้นการจัดการแข่งเรือโดยเทศบาลเมืองน่าน ผู้วิจัยพบว่ามีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายให้ทุกหมู่บ้าน เพื่อเป็นค่าอาหารของฝีพายและค่าชักจูงลากเรือไปแข่งขันกัน โดยเทศบาลเมืองน่านให้การสนับสนุนจำนวนเงินแยกตามประเภทของเรือคือ ประเภทเรือใหญ่ เรือกลาง และ เรือเล็กตามลำดับ รวมทั้งยังสนับสนุนเป็นเงินรางวัลการแข่งขันด้วย ซึ่งงบประมาณในการจัดงานประเพณีการแข่งเรือในช่วงปี พ.ศ.2547-2550 จำนวนประมาณ 2,600,000-2,900,000 บาท และในปี พ.ศ.2551 ใช้งบประมาณดำเนินการจำนวน 4,700,000 บาท และพ.ศ.2552 น้ดเปิดสนาม 2,106,764 บาท น้ดปิดสนาม 3,892,170 บาท ส่วนในปี พ.ศ. 2553 น้ดเปิดสนามเมื่อวันที่ 25-26 กันยายน พ.ศ.2553 ใช้งบประมาณไปแล้วจำนวน 2,400,000 บาท และน้ดปิดสนาม 3,500,000 บาท (เอกสารโครงการจัดงานประเพณีแข่งเรือ เทศบาลเมืองน่าน, 2547-2553)

4.2 นโยบายที่เกี่ยวข้องในงานประเพณีการแข่งเรือ จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่ได้รับการยอมรับว่ามีประชาสังคมเข้มแข็ง ภาครัฐช่วยสร้างสุขภาพจิตจังหวัดน่านจึงได้ริเริ่มแนวคิดเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ ผ่านนโยบายการแข่งเรือปลอดน้ำเมามาตั้งแต่ปีพ.ศ.2548-2549 และ

ดำเนินการต่อเนื่องจนกำหนดเป็นนโยบาย“แข่งเรือปลอดเหล้า-เบียร์” และนโยบายดังกล่าวได้ถูกขับเคลื่อนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน แม้จะเป็นนโยบายที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จนัก เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในบางส่วน มีการแอบแฝงผลประโยชน์บางประการของผู้เกี่ยวข้องบางส่วน และกล่าวได้ว่าเป็นนโยบายซึ่งถูกขับเคลื่อนจากบนลงล่าง (Top-down Policy) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดน่านและ นายกเทศมนตรีเมืองน่านในช่วงระหว่างปีพ.ศ.2550-ปัจจุบัน เป็นแกนนำร่วมกับกลุ่มสุขภาพคนน่าน

แต่ผู้วิจัยมีทัศนะว่า แนวคิดดังกล่าวนับเป็นการเปิดประเด็นในเชิงนโยบายว่าการออกแบบแนวนโยบายเพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในมิติการลดพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลัง ควรได้รับความสนใจจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และถือเป็นนโยบายหลักในการสร้างเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ที่อาศัยนวัตกรรมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเพียงแต่ต้องเพิ่มองค์ประกอบบางประการด้านกระบวนการชุมชน และการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคมของประชาสังคมในภาครวม เพื่อให้ประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านเป็นนวัตกรรมชุมชนที่มุ่งเน้น “การแข่งขัน แข่งบุญ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ”

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสถานการณ์และสภาพปัญหาเบื้องต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น นับวันก็จะทวีความรุนแรงและซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์จำนวนมาก ดังนั้น หากไม่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องจริงจังจากหน่วยงาน องค์กร ภาคประชาสังคม และผู้เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วน ก็คาดได้ว่าผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้น จะนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมลงของโครงสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระบบค่านิยมและอุดมการณ์ ที่เป็นแกนหลักของการพัฒนาสังคม การสูญเสียอัตลักษณ์ของประเพณีการแข่งขันเรือจังหวัดน่าน จึงเป็นช่องทางที่จะทำลายความเป็นพวกเดียวกัน และนำมาซึ่งความขัดแย้งในระดับต่างๆ เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การแข่งเรือซึ่งน่าจะเป็นนวัตกรรมของชุมชนที่เป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญที่จะช่วยสร้างเสริมสุขภาพของประชาชน ก็อาจกลายเป็นเครื่องมือของภาคธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะในส่วนของธุรกิจแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังต่างๆในการแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ โดยขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งขันเรื่อนั้นผู้วิจัยได้จำแนกงานศึกษาวิจัยและงานวิชาการ ออกได้ 2 กลุ่ม คือ

5.1 กลุ่มแรกได้แก่ งานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์พัฒนาการ และวัฒนธรรมการแข่งเรือซึ่งพบว่าประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่านเป็นประเพณีการแข่งขันเรือที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อเนื่องกันมามากกว่า 200 ปี (คณะทำงานเอกลักษณ์น่าน, 2549; มหาวิทยาลัยพายัพและประชาคมเมืองน่าน, 2540; ยุทธพร นาคสุข, 2552; ราเชนทร์ กาปคำ, 2549; สงวน โชติสุขวัฒน์, 2505; องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, 2550)

5.2 กลุ่มที่สองได้แก่ งานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมตี้ม เครื่องตี้มที่มีแอลกอฮอล์ที่พบว่าจังหวัดน่านมี ประชาชนอายุ 15 ปี ขึ้นไปที่ตี้มเครื่องตี้ม แอลกอฮอล์สูงเป็นอันดับที่ 1 ของประเทศในปีพ.ศ.2547-2548 คือ ร้อยละ 52.67 และ 48.70 ตามลำดับ ในขณะที่ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ มีอัตราการตี้มเหล้าเบียร์ ร้อยละ 35.20 และ 37.44 ตามลำดับ (กันต์ เชิญรุ่งโรจน์และคณะ, 2548) และผลกระทบด้านอุบัติเหตุจราจรที่เกิดในช่วงการจัดงานประเพณีแข่งเรือสูงกว่าเทศกาลอื่นๆในจังหวัดน่าน(โรงพยาบาลน่าน, 2552)

ส่วนรายละเอียดของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ กันต์ เชิญรุ่งโรจน์ และคณะ (2547-2548) ได้ศึกษาการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพของประเทศไทยจากระบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงโรคไม่ติดต่อและการบาดเจ็บพ.ศ.2547-2548 ผลการศึกษา พบว่าประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปของจังหวัดน่านมีอัตราการตี้มเหล้าเบียร์สูงเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 52.67 และ 48.70 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยระดับประเทศมีอัตราการตี้มเหล้าเบียร์ ร้อยละ 35.20 และ 37.44 ตามลำดับ

เยาวลักษณ์ อนุรักษ์ และจิราวรรณ สิทธิโชค (2551) ได้ศึกษากระบวนการรณรงค์ประเพณีแข่งเรือ ปลอดภัยเหล้าเบียร์ จังหวัดน่านประจำปี 2549-2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเกตพฤติกรรมกรรมตี้มเหล้าเบียร์ของประชาชนที่ชมงานแข่งเรื่อนัดปิดสนาม กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชาชนผู้ชมการแข่งขันเรือ ผีพายเรือ กองเชียร์ในงานแข่งเรื่อนัดปิดสนาม จำนวน 1,880 คน แยกเป็นกลุ่มตัวอย่างปีพ.ศ.2549 และ พ.ศ.2550 จำนวน ร้อยละ 47.5 และ 52.5 ตามลำดับ พบว่าในงานแข่งเรื่อนัดปิดสนามจำนวน 3 วันพบว่าในปีพ.ศ.2549 และในปีพ.ศ.2550 พบว่ามีจำนวนคนตี้มเหล้าเบียร์ 7,836 คน และ 12,372 คน ตามลำดับและส่วนใหญ่คนตี้มเป็นคนวัยทำงานชายมากกว่าหญิงประมาณ 1 เท่า คือ ร้อยละ 49.23 และ ร้อยละ 24.87 และวัยรุ่นชายตี้มมากกว่าวัยรุ่นหญิง ร้อยละ 20.62 และ ร้อยละ 5.27 กลุ่มตัวอย่างรับรู้สาเหตุที่มีคนตี้มเหล้าเบียร์ในงานแข่งเรือมาก เพราะร้านค้าจำหน่ายมีมาก หาซื้อง่าย มีมากถึงร้อยละ 75.3 และ 76.8 และหากพิจารณาความหนาแน่นของร้านจำหน่ายเหล้าเบียร์บริเวณสนามแข่งเรือ ระยะทางสองฝั่งแม่น้ำน่าน 500 เมตร พบว่า มีร้านขายเหล้าเบียร์ 1 ร้านต่อระยะทาง 3.2 เมตรและระยะทาง 3.5 เมตรในปีพ.ศ.2549 และพ.ศ.2550 ตามลำดับ

ส่วนความคิดเห็นการรับรู้ในคุณค่าของประเพณีการแข่งขันเรือพายว่าผู้เข้าชมแข่งเรือในสนามระดับจังหวัดนัดปิดสนาม ปีพ.ศ.2549-2550 มีความเห็นว่า มีความภาคภูมิใจในงานประเพณีแข่งเรือ ร้อยละ 96.6 และ 98.0 แต่ในขณะเดียวกันก็รับรู้ว่าการแข่งขันเรือจังหวัดน่านกำลังเสื่อมลง ร้อยละ 31.0 และ 24.2 ตามลำดับ

เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน(2551)ได้สำรวจความคิดเห็นผู้ชมในงานแข่งเรือรวม 5 สนาม จำนวน 1,719 คนในประเด็นการรับสปอนเซอร์จากบริษัทเหล่าเบียร์ในการจัดงานแข่งเรือพบว่า ร้อยละ 43.8 และ 52.1 มีความเห็นด้วยและสนับสนุนให้เทศบาลดรับสปอนเซอร์จากบริษัทเหล่าเบียร์ ตามลำดับ แต่มี ร้อยละ 41.9 และ 35.1ของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เห็นด้วยและไม่สนับสนุนให้เทศบาลดรับสปอนเซอร์จากบริษัทเหล่าเบียร์ ตามลำดับ

โรงพยาบาลน่าน (2552) รายงานสรุปจำนวนผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุและเมาสุราในงานประเพณีแข่งเรื่อนัดเปิดและปิดสนามระหว่างปีพ.ศ.2549-2552 พบว่า มีผู้ป่วยบาดเจ็บจำนวน 104 ราย, 58 ราย, 38 ราย และ 18 ราย ตามลำดับ ลดลง 86 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บและนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลน่านพบว่ามีจำนวน 93 ราย, 45 ราย, 41 ราย และ 36 ราย ตามลำดับลดลง 57 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ส่วนผู้เสียชีวิตในปี พ.ศ.2549 และพ.ศ. 2550 มีจำนวน 2 รายและ 1 ราย ในปี พ.ศ.2551 และพ.ศ.2552ไม่มีผู้ป่วยเสียชีวิต

ผลการศึกษาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านสังคมและสุขภาพของประชาชนที่เกิดขึ้นในงานประเพณีการแข่งขันเรือและสะท้อนภาพขององค์ประกอบในประเพณีการแข่งขันเรือที่มีความหลากหลายแตกต่างมีความซับซ้อนและองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในเชิงไม่เป็นเส้นตรงและที่สำคัญคือการสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นสิ่งที่ป็นข้อขัดแย้งกันในเรื่องเดียวกัน

ดังนั้น ในทัศนะผู้วิจัยจึงมองว่าปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในประเพณีการแข่งขันเรือเป็นสิ่งท้าทายสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนชาวจังหวัดน่านซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในหมู่บ้านที่มีเรือแข่งประจำหมู่บ้านให้มีความตระหนักถึงการอนุรักษ์สืบทอดประเพณีแข่งเรือให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสุขภาพะทั้งมิติทางด้านสุขภาพ มิติทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ควบคู่กันไปโดยที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยต้องจัดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Appraisal: PLA) ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกิดความตระหนักอย่างเท่าทันในสถานการณ์ที่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมและสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อมจากประเพณีการแข่งขันเรือแล้วสร้างทักษะในการปรับตัวคือการพัฒนาต่อยอดและยกระดับนวัตกรรมชุมชน

(ประเพณีการแข่งขันเรือ) ไปสู่การเป็นนวัตกรรมชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลังในงานประเพณีการแข่งขันเรือ จังหวัดน่าน ซึ่งการพัฒนาต่อยอดและยกระดับนวัตกรรมดังกล่าวผู้วิจัยมีทัศนะว่าเป็นการยกระดับการตื่นรู้หรือความตระหนักรู้ (Raise Consciousness) และเปลี่ยนสมดุลแห่งอำนาจให้เอื้อต่อผู้มีอำนาจน้อยกว่า (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2549) และที่สำคัญที่สุดคือเพื่อปลูกให้บุคคลที่ประสบกับปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ตื่นจาก "สำนึกที่ไม่ถูกต้อง" (false consciousness) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งที่ดีกว่า (ชาย โพธิสิตา, 2547, หน้า 93)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: พัฒนามาจากแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพ,วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์, การจัดการองค์กรแบบเคอร์ติคและการวิเคราะห์บริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ในจังหวัดน่าน